

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA ve KÜRE
KULLANIM BECERİLERİNİN TESPİTİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zühal ERTUĞRUL

ANKARA-2008

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA ve KÜRE
KULLANIM BECERİLERİNİN TESPİTİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zühal ERTUĞRUL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Servet KARABAĞ

ANKARA-2008

GAZİ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Zühal ERTUĞRUL'un "İLKÖĞRETİM 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA ve KÜRE KULLANIM BECERİLERİNİN TESPİTİ" başlıklı tezi .16.07/08 tarihinde, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı soyadı

İmza

Başkan

:

Doç. Dr. Ülkü ESER ÜNALDI

.....

Üye (Tez Danışmanı)

:

Yrd. Doç. Dr. Servet KARABAĞ

Üye

:

Yrd. Doç. Dr. Bülent AKSOY

.....

ÖNSÖZ

İnsanoğlu var olduğu ilk günden itibaren tabiatı anlamaya çalışmış, hem tabiatın olanaklarından yararlanmış hem de kendini teknolojisinin geliştiği ölçüde onun zararlarından korumaya çalışmıştır. Hatta bazı teknolojik aletlerin ortaya çıkışının dayanak noktasını da çevreyi anlama ve onu değiştirme çabası oluşturmuştur. Bu sebeple coğrafya ve bu konu ile ilgili çalışmalar da insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İnsanlık var olduğu sürece de devam edecektir. İnsanın yaşadığı dünyayı anlaması ve ona uyum sağlaması coğrafi becerileri kazanmış olması ile mümkündür. Çocuklarımızın da hayat mücadelesini kazanabilmesi ve iyi vatandaş olabilmeleri coğrafi becerileri kazanmış olmaları ile ilgilidir. Coğrafi beceriler içinde yer alan harita ve küre kullanım becerisi bu uyumun sağlanmasında önemli bir etkindir.

Öğrenciyi hayata hazırlama bakımından coğrafyadan çok farklı amaçlar taşımayan sosyal bilgiler dersinin öğrenme alanlarından biri de coğrafyadır ve öğrencilere bu derste de harita ve küre kullanım becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre yeniden düzenlenen sosyal bilgiler programı bu becerileri daha etkin bir biçimde kazandırmayı hedeflemektedir. Hedeflenen her bilgi ve becerinin bütün öğrenciler tarafından kazanılması mümkün olmayabilir. Ancak amaç her öğrencinin öğrenme kapasitesini sonuna kadar değerlendirebilmektir.

Bu çalışmayla, sosyal bilgiler dersinde harita ve küre kullanım becerilerinin kazandırılıp kazandırılmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Durumun ne olduğunu anlamak ve bu konu üzerinde tartışmak iynin daha iyisini gerçekleştirmek adına yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Sonucun yönetici, öğretmen, anne-baba ve öğrencilere fayda sağlayacağı umulmaktadır.

Çalışmamın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Servet KARABAĞ'a, en başından beri desteğini gördüğüm hocam Prof. Dr. Enver Aydın KOLUKISA'ya, değerli bilgilerini benimle paylaşan Dr. Nurcan DEMİRALP'e, Yrd. Doç. Dr. Salih ŞAHİN'e , sorduğum yorucu sorulara sabırla cevap veren sevgili arkadaşım Dr. Elif KALDIRIM'a, çalışmalarım sırasında en büyük iş olan çocuğumla ilgilenerek bana büyük yardım sağlayan annem Solmaz

İŞLEYEN'e, olumlu telkinlerde bulunarak beni motive eden babam Abidin İŞLEYEN'e, övgüleriyle bana güç veren kardeşlerim Emel ve Cumhuriyet, yüksek lisans eğitimine başlama isteğimi tetikleyen, çalışmamın her aşamasında yardımcı olan değerli eşim Alper ERTUĞRUL'a teşekkür ederim.

Zühal ERTUĞRUL

Ankara, 2008

ÖZET

Bu çalışma, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde harita ve küre kullanım becerilerini kazanıp kazanmadıklarını, kazanmışlarsa bunun ne ölçüde olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Tespit edilen 8 harita ve küre kullanım becerilerinin her birinin kazanım düzeyleri, bu becerilerin kazanılmasında, öğrencilerin okuduğu okulun yapısı, cinsiyeti, ailenin ekonomik geliri, annenin çalışıp çalışmadığı, babanın mesleği, coğrafya konularına duyulan ilginin ve bu konuların öğrenilmesinin gerekliliğine olan inancın etkisi belirlenmiştir.

Bu amaçla öncelikle harita ve kürenin eğitim öğretimdeki yeri üzerinde durulmuş, harita ve küre kullanım becerilerinin neler olduğu ve bunların öğretimin her seviyesinde hangi ölçülerde kazandırılacağı belirlenmiştir. Tespit edilen sekiz harita ve küre kullanım becerisinin kazanılma düzeyleri tek tek ölçülmüştür.

Nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak desenlenen bu çalışmada, tarama tekniği kullanılmıştır. Araştırma, 2007-2008 öğretim yılı birinci döneminde Rauf Orbay İ.O., Kıymet Necip Tesal İ.O. ve Gazi Üniversitesi Vakfı İlköğretim Okulu olmak üzere birbirinden farklı sosyal ve kültürel yapıda olan üç ilköğretim okulundan toplam 154 öğrenciye uygulanmıştır.

Araştırmada, Türk Milli Eğitim Sistemi'nde 6. sınıf sosyal bilgiler dersi müfredatındaki kazanımlara da uygun olarak harita ve küre kullanım becerilerini ölçmeye yönelik 30 maddelik başarı testi kullanılmıştır. Sonuçlar nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak analiz edilmiş ve SPSS (Statistical Packet For The Social Sciences) programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın alt problemlerine uygun olarak yüzde, frekans, aritmetik ortalama, t-testi (independence) ve ilişkisiz örneklemeler için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) testi kullanılmıştır.

Değerlendirme sonucunda, öğrencilerin harita ve küre kullanım becerilerinden % 40 oranla, en az uzaklığın anlaşılması becerisini daha sonra da % 42 oranla harita ölçeği becerilerini kazandıkları görülmüştür. En fazla kazanılan beceri %74 ile harita yorumlama becerisidir. Diğer becerilerin kazanılma oranı şu şekildedir; sembollerin anlaşılması: %50, yerin belirlenmesi: %50, yönün anlaşılması: %56, yeryüzü şekillerinin anlaşılması: %58, alansal perspektifin geliştirilmesi: %55 ve becerilerinin

tümünün kazanılma oranı ise %53 tür. Bu sonuçlara göre; iyi düzeyde kazanılan tek beceri harita yorumlamadır, uzaklığın anlaşılması ve harita ölçeği becerileri düşük seviyede bunların dışındaki diğer beceriler de orta seviyede kazandırılmıştır. Genel olarak denilebilirki 6. sınıf öğrencileri bu becerileri iyi derecede kazanamamışlardır.

Becerilerin kazanım seviyesinde cinsiyetler arasında fark olmazken, özel okulların devlet okullarından, çalışan annelerin çocuklarının çalışmayanlardan daha başarılı olduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeye göre ise; en başarılı olanlar yüksek gelirli aile çocukları, ikinci sırada ise orta gelirli aile çocuklarıdır. Düşük düzeyde gelire sahip ailelerin çocukları grup içerisindeki sıralamada diğerlerinden daha sonra gelmektedirler. Ayrıca memur babaların çocuklarının diğerlerinden daha başarılı olduğu görülmüştür. Öğrencinin coğrafya konularını sevmesi ya da coğrafya konularının öğrenilmesinin gerekliliğine olan inancı başarı üzerinde herhangi bir etkide bulunmamaktadır.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine whether 6th grade primary school students have acquired map and globe (model of the earth) usage skills in social information classes and the extent this skill, if it has been acquired. It has been found out that type of the school the student attends, student's sexuality, income of the family, the fact that if the student's mother is working or not, the occupation of the father, the interest in geography and the belief that learning these subjects is required; had an effect on each of the eight predetermined map and globe usage skills.

In order to reach this goal, primarily the place of map and globe usage in education and instruction has been set out, furthermore what the map and globe usage skills are and to what extent these skills will be taught at which level of the education has been set. The acquisition level of each of the eight predetermined map and globe usage skills has been evaluated apart from each other.

In the study that has been designed in accordance with the qualitative research methods, survey technique has been used. The research was conducted in Rauf Orbay Primary School, Kıymet Necip Tesal Primary School and Gazi University Foundation Primary School and applied to a total of 154 students from different social and cultural backgrounds.

A 30 article achievement test to evaluate map and globe usage skills in accordance with the curriculum of 6th grade social information classes in Turkish National Education System has been used in the study. The results have been analyzed in accordance with the qualitative research methods and evaluated by utilizing SPSS (Statistical Packet for the Social Sciences).

Percentage, frequency, arithmetical average and t-test (independent) has been used with relevant sub problems of the research and one factor variance analysis (One-Way Anova) test has been used for the unrelated illustrations.

At the end of the evaluation process, out of all the map and globe usage skills, understanding the distances has been the least acquired skill with a percentage of 40% and map scale skill has been the second in least acquired skills with a percentage of 42%. The maximum acquired skill is the map interpretation with a

percentage of 74%. The acquisition percentage of other acquired skills are as follows; understanding the symbols is 50%, determining the position is 50%, understanding the directions is 56%, reading relief is 58%, developing an aerial perspective is 55%, the overall acquisition of all skills is %53. In accordance with these results, the only skill that has been acquired at a good level is the map interpretation. Understanding distances and map scale skills are low level and other skills are mid level acquired skills. In general, it can be said that sixth graders did not acquire these skills at a good level.

It has been seen that the children of the working mothers were more successful than the children of the non-working mothers, the students of the private schools are more successful than of state schools while there is no difference in the acquisition level of skills among sexes. According to social-economic levels; the most successful ones are high-income-familie's children, and average-income-familie's children are second in the row. Low-income-familie's children come after the others in the group. Besides these, it has been seen that civil-servant-father's children are more successful than the others. The student's interest in geographical subjects or his/her belief that learning these subjects is a requirement has no effect on success.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Kapsam ve Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
1.6.1. Sosyal Bilgiler	5
1.6.2. Coğrafya	5
1.6.3. Beceri	5
1.6.4. Coğrafi Beceri	5
1.6.5. Harita	5
1.6.6. Küre	6
1.6.7. Harita ve Küre Kullanım Becerileri	6
1.7. Araştırmanın önemi	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Araç- Gereç Kullanımı ve Önemi	9

2.2. Harita Nedir?	12
2.3. Harita Çeşitleri	14
2.3.1. Genel Haritalar	14
2.3.1.1. Topoğrafya Haritaları	14
2.3.1.2. Şehir Haritaları	14
2.3.1.3. Coğrafya Haritaları	14
2.3.1.4. Atlas Haritaları	14
2.3.1.5. Duvar Haritaları	15
2.3.1.6. Jeolojik Haritalar	15
2.3.1.7. Turist Haritaları	15
2.3.1.8. Motorist Haritaları	15
2.3.1.9. Hava Uçuş Haritaları	16
2.3.1.10. Deniz Haritaları	16
2.3.1.11. Diğer Genel Haritalar	16
2.3.2. Özel haritalar	16
2.3.2.1. Morfoloji Haritaları	16
2.3.2.2. Jeolojik Haritalar	17
2.3.2.3. İdrografik Haritalar	17
2.3.2.4. Klimatik Haritalar	17
2.3.2.5. Toprak Haritaları	17
2.3.2.6. Biocoğrafya Haritaları	18
2.3.2.7. Nüfus Haritaları	18
2.3.2.8. Ekonomik Haritalar	18
2.3.2.9. Diğer Özel Haritalar	18
2.4. Küre Nedir?	19
2.4.1. Basit Küreler	20
2.4.2. Orta Düzey Küreler	20
2.4.3. Gelişmiş Küreler	21
2.5. Sosyal Bilgilerde Beceriler	21
2.6. Mekanı Algılama Becerisi	24
2.7. Coğrafi Beceriler	25
2.7.1. Coğrafi Sorular Sorma	26

2.7.2. Coğrafi Bilgi Edinme	26
2.7.3. Coğrafi Bilgiyi Düzenleme	27
2.7.4. Coğrafi Bilgiyi Analiz Etme	27
2.7.5. Coğrafi Soruları Cevaplama	27
2.8. Harita ve Küre Kullanma Becerisi	29
2.8.1. Semboller	33
2.8.2. Konum	33
2.8.3. Yön Bulma ve Yönler	33
2.8.4. Ölçek ve Uzaklık	34
2.8.5. Karşılaştırma ve Çıkarım Yapma: Aralarındaki İlişkileri Anlama	34
2.9. Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Hiyerarşisi	43
2.9.1. Beceri 1: Sembollerin anlaşılması	44
2.9.2. Beceri 2: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi	46
2.9.3. Beceri 3: Yönün Anlaşılması	47
2.9.4. Beceri 4: Uzaklığın Anlaşılması	48
2.9.5. Beceri 5: Yerin Belirlenmesi	49
2.9.6. Beceri 6: Harita Ölçeği	50
2.9.7. Beceri 7: Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması	51
2.9.8. Beceri 8: Harita Yorumlama	52
2.10. Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Kavramsal Çerçevesi	53
2.10.1. Öğrenme Teorisi	55
2.10.2. Harita Becerilerinde Öğretmenin Yeterliliği	55
2.10.3. Gösteri Tabanı	56
2.10.4. Öğretim Stratejileri	57
2.10.5. Denetim ve Koordinasyon	57
2.11. Sosyal Bilgilerin Farklı Öğrenme Alanlarında Harita Kullanımı	58
2.12. İlgili Araştırmalar	59

BÖLÜM III

YÖNTEM	61
3.1. Araştırmanın Yöntemi	61
3.2. Evren ve Örneklem	61

3.3. Verileri Toplama Araçları	62
3.4. Verilerin Analizi	67

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR	69
4.1. Birinci Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum	69
4.2. İkinci Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum	86
4.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum	87
4.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum	88
4.5. Beşinci Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum	90
4.6. Altıncı Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum	92

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER	94
5.1. Sonuçlar	94
5.2. Öneriler	95

KAYNAKÇA	98
----------------	----

EKLER

Ek-1: Harita ve Küre Kullanım Becerilerini Değerlendirici Belirtke Tablosu	107
Ek-2: Başarı Testi	108
Ek-3: İzin Belgesi	116

KISALTMALAR LİSTESİ

$\bar{X}$	: Aritmetik ortalama
bk.	: Bakınız
ed.	: Editör
f	: Frekans
KO	: Kareler Ortalaması
KT	: Kareler Toplamı
N	: Denek Sayısı
P	: Anlamlılık
S	: Standart Sapma
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
H.Y.	: Harita Yorumlama
H.Ö.	: Harita Ölçeği
S.A.	: Sembollerin Anlaşılması
Y.B.	: Yerin Belirlenmesi
Y.A.	: Yönün Anlaşılması
Y.Ş.A.	: Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması
A.P.G	: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Harita Eğitimi İçin Ana Model	41
Şekil 2.2. Harita ve Küre Kullanım Becerisinin Kavramsal Çerçevesi	53

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 4.1.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kazanması beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin gerçekleşme düzeyi 72
- Grafik 4.2.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden haritanın yorumlanması becerisinin gerçekleşme düzeyi 74
- Grafik 4.3.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden harita ölçeği becerisinin gerçekleşme düzeyi 76
- Grafik 4.4.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden sembollerin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi 77
- Grafik 4.5.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yerin öğrenilmesi becerisinin gerçekleşme düzeyi 79
- Grafik 4.6.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yönün anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi 81
- Grafik 4.7.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden uzaklığın anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi 83
- Grafik 4.8.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisini gerçekleşme düzeyi 84
- Grafik 4.9.** Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden alansal perspektifin geliştirilmesi becerisinin gerçekleşme düzeyi 85

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Üç Farklı Sınıf Seviyesinde Harita Okur - Yazarlığı İçin Örnek Kriterler	32
Tablo 2.2. Öğretim Kademelerine Göre Sembolleri Anlama Becerisi	44
Tablo 2.3. Öğretim Kademelerine Göre Alansal Perspektifin Geliştirilmesi Becerisi	46
Tablo 2.4. Öğretim Kademelerine Göre Yönün Anlaşılması Becerisi	47
Tablo 2.5. Öğretim Kademelerine Göre Uzaklığın Anlaşılması Becerisi	48
Tablo 2.6. Öğretim Kademelerine Göre Yerin Belirlenmesi Becerisi	49
Tablo 2.7. Öğretim Kademelerine Göre Harita Ölçeği Becerisi	50
Tablo 2.8. Öğretim Kademelerine Göre Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması Becerisi	51
Tablo 2.9. Öğretim Kademelerine Göre Harita Yorumlama Becerisi	52
Tablo 3.1 Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Ön Uygulama Testi Madde Analiz Tablosu	63
Tablo 4.1. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin gerçekleşme düzeyi	70
Tablo 4.2. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden haritanın yorumlanması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	74
Tablo 4.3. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden harita ölçeği becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	75
Tablo 4.4. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden sembollerin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	77
Tablo 4.5. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yerin belirlenmesi becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	78

Tablo 4.6. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yönün anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	80
Tablo 4.7. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden uzaklığın anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	82
Tablo 4.8. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik	84
Tablo 4.9. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden alansal perspektifin geliştirilmesi becerisini gerçekleştirme düzeyine ait betimsel istatistik	85
Tablo 4.10. Öğrenci cinsiyetinin, sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi	86
Tablo 4.11. Öğrencilerin, öğrenim gördükleri okul türünün sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi	87
Tablo 4.12. Öğrencilerin, annelerinin çalışıp çalışmamasının sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi	88
Tablo 4.13. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri düzeyinin baba meslek gruplarına dağılımını gösteren betimsel istatistik	89
Tablo 4.14. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin, babalarının mesleklerine göre değişimini gösteren varyans analizi sonuçları	89
Tablo 4.15. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri düzeyinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımını gösteren betimsel istatistik	90

Tablo 4.16. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin, ailenin sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişimini gösteren varyans analizi sonuçları	91
Tablo 4.17. Öğrencilerin, coğrafya konularına duyduğu ilginin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi	92
Tablo 4.18. Öğrencilerin, coğrafya konularını öğrenmenin gerekliliğine olan inançlarının sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi	93

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmayla ilgili problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalar yer almıştır.

1.1. Problem Durumu

Bireysel yaşamdan topluluk şeklinde yaşama geçen atalarımız zamanla devletleri meydana getirmiş, devletler de devamlılıklarını sağlayabilmek için güçlerini bir sonraki kuşaklara aktarmak zorunda kalmışlardır. Bu güç kimi zaman iyi savaşmak, kimi zaman iyi üretmek kimi zaman da iyi düşünmek olarak şekillenmiştir. Günümüz devletlerinin devamlılığında ise sözü edilen bu özelliklerin hepsi gelecek kuşaklara aktarılmaya çalışılmaktadır. Devletini tanıyan, koruyan ve kalkınması için gerekli önlemleri alan ve bu konuda çalışmalar yapabilen yeni nesillerin yetiştirilmesi sosyal bilgiler programlarını doğurmuştur. İyi vatandaş yetiştirme ancak iyi bir sosyal bilgiler programı ile mümkündür. Bu nedenle devletler sosyal bilgiler programlarını geliştirmek için sürekli yeni çalışmalar yapmaktadırlar.

Norton'a göre günümüzde planlı ve programlı eğitim gereksinimi kendini daha çok hissettirmektedir. Gelişen ve değişen toplumların gereksinimlerine paralel olarak bireylerin öğrenmeleri gereken davranış sayısı çoğaldığı gibi, kavramlar, ilkeler, uygulamalar da değişikliğe uğramıştır. Bu değişimde, öğretmen, bilgiyi aktaran konumundan, rehberlik eden, öğrenciyi yönlendiren ve öğrenen konuma; öğrenci ise bilgiyi alan konumdan, etkin, bilgiye ulaşabilen, araştıran ve problem çözebilen konuma gelmiştir (Aktaran: Altınışık ve Orhan, 2002:41).

“Bu amaçla ülkemizde de sosyal bilgiler programı yenilenerek 2005 yılından itibaren kademeli bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Yeni programın vizyonu, 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı,

bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı yetiştirmek olarak belirtilmiştir (Ata, 2006: 72).”

“Hedefleri bu kadar önemli olan sosyal bilgilerin çalışma alanları, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin öğrenilmesi, insanların sosyal kurumlarla eşya ile dünya ile olan ilişkileri, insanların yiyecek, giyecek korunma ile ilgili ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılmasıdır. Bu anlamda sosyal bilgiler kültürel mirası, onun günümüzde yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini esas alan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler yaşama hazırlanır. Yaşamda ise tamamen ayrı ayrı tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri yoktur. Çocuk, yaşantısında bu derslerle ilgili bilgileri, birbiri içinde yoğrulmuş olarak bulacaktır (Dönmez, 2003).”

Sosyal bilgiler içinde beceri, kavram ve değerler kazandırılmaya çalışılmıştır. İlköğretim kademesinde kazanılan bu bilgi ve beceriler diğer öğretim kademelerinde kazandırılacak bilgi ve beceriler için temel oluşturmaktadır (Gürkan ve Gökçe,1999:17). Coğrafya konularıyla ilgili olarak verilmeye çalışılan mekan algılama becerisi de bunlardan biridir. Akengin’e göre (2006:237) bütün öğretim süresi boyunca, gerek tarih, gerek coğrafya derslerinde öğretilen konuların mutlaka mekanla ilişkilendirilmesi gerekir. Örneğin mekanla ilişkilendirilmeyen tarihi bir olay, hikaye olmaktan öteye gitmeyecektir. Öğretilen konunun mekanla ilişkilendirilmesi onu soyut olmaktan çıkıp somut hale getirecektir. Bu ilişkilendirme ancak harita kullanımı ile olabilir. Öğrenci, yaşadığı çevreyi bu beceri sayesinde öğrenebilir. Soyut olan, anlatması güç kavramlar ancak bu araçlar sayesinde görselleştirilebilir ve kavratılabilir. Örneğin dünyanın hareketlerini küre olmadan anlatmak öğrencileri kavram kargaşası yaşatmaktan ve hayal kurdurtmaktan başka bir sonuca ulaştırmayacaktır. Oysa harita ve küre kullanmak öğrenciler için zevk vericidir. Çocukluğumuzda hepimiz mutlaka haritadan yer bulma oyunu oynamışızdır. Sosyal bilgiler dersinin çocuklar için eğlenceli hale getirmek ve

dersleri bir oyun havası içinde işlemek, öğretmen için de eğlenceli olacaktır. Materyalle anlatılamayan dersler öğrenciler için anlamsız ve sıkıcı hale gelmektedir. Tunçbilek (2005) tarafından yapılan bir araştırmada 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinden en yüksek beklentilerinin, derslerin araç ve gereçlerle işlenmesi olduğu sonucuna varılmıştır. Demircioğlu (2004) tarafından yapılan bir başka çalışmada da tarih ve coğrafya öğretmenlerine sorunları sorulduğunda birinci sırada araç ve gereç eksikliği yanıtını verdikleri gözlenmiştir.

Eğitimcilerimizin bu yakınmalarına rağmen çoğu öğretmenimizin derslerini araç gereçsiz işledikleri gözlenmektedir. Okullarda harita ve kürenin etkin kullanılmadığı, toz içinde bir köşeye atılmış bulundukları gerçeği bilinmektedir. Bu durumdayken harita ve küre kullanım becerileri ile ilgili kazanımların gerçekleşmesi zorlaşmaktadır.

Batıda önemle üzerinde durulan bir konu olan harita ve küre kullanım becerisi üzerinde ülkemizde yeni yeni çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar sayesinde eğitimcilerimizin dikkatinin konuya çekilerek daha fazla gelişmeler elde edileceği inancı içindeyiz.

Bu araştırmada harita ve kürenin sosyal bilgiler derslerinde nasıl kullanıldığı açıklanacak ve 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerinin ne durumda olduğu tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kazanmaları beklenen harita ve küre kullanım becerileri ne düzeydedir?

1.3. Alt Problemler

1. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin her birini gerçekleştirme düzeyleri nedir?
2. İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine ait başarı puanları cinsiyete bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

3. İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine ait başarı puanları öğrenim gördükleri okul türüne bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine ait başarı puanları annelerinin çalışıp çalışmadığına ve babalarının mesleğine bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine ait başarı puanları ailelerinin gelir düzeyine bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine ait başarı puanları coğrafya konularına duyulan sevgi ve bu konuları öğrenmenin gerekliliğine duyulan inanca bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.4. Varsayımlar

1. Geliştirilen ölçekle ilgili uzman görüşleri yeterlidir.
2. Başarı testi 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerini tespit etmek bakımından geçerli ve güvenilir bir nitelik taşımaktadır.
3. Başarı testinin uygulanması için seçilen okul sayısı, konuya ilişkin verilere ulaşmak için yeterli sayılmıştır.
4. Başarı testinin uygulanması için seçilen okullar öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyini değerlendirebilmek ve konuya ilişkin verilere ulaşmak için yeterli sayılmıştır.
5. Başarı testinin uygulanması için seçilen öğrenci sayısı, konuya ilişkin verilere ulaşmak için yeterli sayılmıştır.

1.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

1. Araştırma, ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi müfredatında öğrenciye kazandırılması gereken harita ve küre kullanım becerilerini içerecek şekilde yapılmıştır.
2. Araştırma, Ankara’da 2007-2008 öğretim yılında Rauf Orbay İlköğretim Okulu 6/D, 6/G; Kıymet Necip Tesal İlköğretim Okulu 6/A, 6/B; Gazi Üniversitesi Vakfı İlköğretim Okulu 6/B, 6/C sınıfı öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırma, bu okullarda eğitime devam eden 154 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.
4. Araştırma, öğrencilerin harita ve küre kullanım becerilerini tespit etmek amacıyla hazırlanmış 30 maddelik başarı testi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler; sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2004:17).

1.6.2. Coğrafya: Doğa ve insana ait konum, dağılışı, sistemler, süreçler ve dokular ve etkileşimi açıklayan bilimdir (CDÖP, 2005:14).

1.6.3. Beceri: Herhangi bir etkinliği sürekli olarak, belli bir yeterlilik düzeyinde yapabilmek (Paykoç, 1991:13).

1.6.4. Coğrafi Beceri: Coğrafyanın, iklim, yer şekilleri, toprak, bitki, sular, nüfus, yerleşme, ekonomi, politika, yönetim, çevre ve toplum vb. tespit edilmiş temalar ve temel kavramlarına dayalı analizler gerçekleştirebilmek için gerekli olan becerilerdir (Öztürk, 2007:36).

1.6.5. Harita: Yeryüzünün bir bölümünün, alınan bir ölçeğe göre bir düzlem üzerinde çizilmiş durumudur (İzıdır, 1992:153).

1.6.6. Küre: Coğrafya konuları içerisinde yerin şekli, hareketleri, boyutları, eksen eğikliği, enlem, boylam, paralel, meridyen gibi konulardaki soyut ifadeleri somut hale getirmek için gerekli ve önemli olan bir araç (Güngördü, 2006:368).

1.6.7. Harita ve Küre Kullanım Becerileri: McClure'un (1992:101) tespitlerine göre harita ve küre kullanım becerileri sekiz maddeye ayrılmıştır. Bunlar şu şekildedir: sembollerin anlaşılması, haritanın yorumlanması, alansal perspektifin geliştirilmesi, yeryüzü şekillerinin anlaşılması, yönün anlaşılması, harita ölçeği, uzaklığın anlaşılması, yerin belirlenmesidir (Aktaran: Demiralp, 2007:23).

1.7. Araştırmanın önemi

Sosyal bilgiler; sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2004:17).

Sosyal bilgiler dersi ülkemizde ilköğretim okullarında uygulanan ve "Sosyal Bilimler" denilen Sosyoloji, Ekonomi, Psikoloji, Antropoloji vb. gibi disiplinlerden seçilerek, o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen tarih, coğrafya, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi gibi konuları içermektedir (Sözer, 1998: 7).

Sosyal bilgiler dersine giren bir öğretmenin zaman zaman birbiriyle örtüşen, kimi zaman da çok uzak kalan tarih, coğrafya, vatandaşlık vb. konu alanlarını öğrencilerine kazandırabilmek için öncelikle bilgi birikimine sahip olmalı, konuları ilköğretim öğrencisinin seviyesine indirgeyebilmeli ve daha sonra da konuların kavratılması için araç gereç kullanımının gerekliliğine inanmalıdır. Derslerini de konunun özelliğine göre araç ve gereç yardımıyla işlemelidir. Coğrafya ile ilgili olan konular işlerken kullanılacak olan çeşitli haritalar, grafikler, tablolar, fotoğraflar ve küreler, öğretme eyleminin gerçekleştirilmesinin en önemli koşuludur. Bu materyaller kullanılmadan coğrafi becerilerin öğrencilere etkin bir şekilde kazandırılması düşünülemez.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre yeniden düzenlenen sosyal bilgiler programı, öğretmeni araç gereç kullanmaya zorunlu hale getirmiştir. Öğrencinin pasif, öğretmenin aktif olduğu sıkıcı ve ezberci yöntemlerden uzaklaşarak yeni sisteme uyum sağlama zorunluluğunu ve sorumluluğunu hissedecek olan sosyal bilgiler öğretmenleri alan bilgisi, materyal kullanımı, öğrenci ile iletişim, ders işleme yöntemleri konularında var olan eksikliklerini tamamlamaları konularında bir çaba içinde olacaklardır. Çünkü sistemin dışında kalanlar öğretme işlemini tam olarak gerçekleştiremeyeceklerdir. Oysa bu da öğrencide derse karşı ilgisizlik ve derse sevmeme problemini yaratacaktır. Dersini öğrencisine sevdirebilen öğretmen, kendisi de aynı zevki yaşıyandır.

Dersi sevdirebilmek ise Karabağ'ın da (2007:279) tespit ettiği gibi; öğretmenin derse hazırlığı, çok çeşitli ders işleme yöntemleri kullanması, derse araç gereçle görselleştirmesi, öğrenci ile iyi iletişim kurması, öğrencinin ihtiyaçlarını tespit etmesi, onun seviyesine inebilmesi vb. pek çok konuda dikkatli davranması ve kendini geliştirmesi ile sağlanabilir.

Sosyal bilgiler dersinde yazı ve gösterim tahtaları, kum masası, şekil, kroki, kartlar, resimler, fotoğraflar, afişler, haritalar, grafikler, karikatürler, küre, kabartma haritalar, modeller, gazete kupürleri, koleksiyonlar, maketler, yansıtıcılar (tepegöz, slayt, data show ve her türlü projektörler), TV-video, bilgisayar ve gezilerle desteklenmelidir. Çünkü sözü edilen yaklaşım öğrencilerin güdülenmesini sağladığı gibi, öğrenmeyi somutlaştırır ve öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katar (Yaşar, 2004, <http://yayim.meb.gov.tr>)

Öğrenme-öğretme sürecinde materyaller, öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. Öğrenme alanı, tema ve kazanımlara uygun, doğru seçilmiş ve etkili kullanılan materyaller, öğretim sürecini zenginleştirir, öğrenmeyi artırır (Demiralp, 2007:140).

Harita, öğretimi etkileyen ve yerine göre konuların kavranmasını sağlayan en etkili öğretim materyallerinden biridir. Harita ile yapılan konu anlatımları öğrencilerin zevkle işlediği konulardır. Özellikle model küre, her öğrencinin ilgisini çeker. Harita ve küreyi sınıfta bulundurmak ve öğrencilere göstermek tek başına yeterli değildir. Bunların konunun özelliğine göre nasıl kullanılacağını, haritanın

elemanlarını, kısacası harita ve küre kullanımının gerektirdiği becerileri öğrencilere kazandırmak gerekir.

Öğrenciler sınıfa rasgele bilgi yığınları ile gelirler. Öğretmenin görevi, öğrencilerdeki düzensiz bilgi yığınlarını bir düzene sokarak onların faydasına olacak ürünlere dönüştürmektir. Sosyal bilgiler dersinde verilen coğrafya öğretimi sonunda, öğrenciler yalnız coğrafi bilgi almakla kalmaz; bunları toplama, yorumlama ve tanımlama gibi çeşitli becerileri de kazanmış olurlar (Barth ve Demirtaş, 1997).

Değişen yeni programda kendine mekanı algılama becerisi içinde yer edinmiş olan harita ve küre kullanım becerisinin 6. sınıf öğrencilerine ne ölçüde kazandırılabilirdiğinin tespiti bu çalışma ile ilk kez ortaya konulacaktır. Becerinin kazanımında cinsiyet, ekonomik gelir, coğrafya konularına duyulan ilgi, annenin çalışıp çalışmaması, babanın mesleki durumu, devlet okulları ile özel okullar arasında becerilerin kazanımı yönünden farkın olup olmadığının tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın, bu açılardan idarecilere, öğretmenlere ve anne ve babalara ışık tutması beklenmektedir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Araç- Gereç Kullanımı ve Önemi

Ülkeler, eğitim teknolojisine dayalı uygulamalara daha geniş kitlelere eğitim hizmeti götürmek, var olan eğitim kurumlarındaki öğrenme-öğretme süreçlerini verimli duruma getirmek ve öğrenme-öğretme etkinliklerini bireyselleştirmek için başvururlar. Öğrenci sayılarının çokluğu, disiplin sorununu ve öğretmenin dersi sadece düz anlatım yöntemiyle anlatması sorununu doğurmaktadır. Sosyal bilgiler derslerinde öğrenciler, kendileri için yeni olan bilgileri gerektiği gibi kavrayıp uygulayabilmek için çeşitli öğretim araç-gereçlerinden yararlanabilirler. Öğretmen bu işi "gereksiz bir uğraş" olarak algılamamalı; tam tersine, öğrencilerine davranış kazandırmada kendi işini kolaylaştıran, başarılı sonuç almada yardımcı olan, zevkli bir uğraş olarak değerlendirmelidir (Sözer, 1998:125-126).

Demircioğlu (2004: 79-80) tarafından coğrafya ve tarih öğretmenleri üzerinde yapılan bir çalışmada; öğretmenlerin kaynak, araç ve gereçlerin eksikliğini, karşılaştıkları en büyük problem olarak vurguladıkları dikkati çekmektedir. En çok karşılaşılan ikinci problem de öğrencilerin derse olan ilgisizliği olarak belirtilmiştir. Öğretmenlerin en çok kullandıkları ders işleme yöntemi ise sırasıyla soru-cevap, anlatım, tartışma, araştırma ve not tutturma şeklindedir. Bu tekniklerin araç-gereç kullanımının en az seviyede olan yöntemler olduğu gözden kaçmamaktadır. Yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmada ilkökul öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun sosyal bilgiler ve hayat bilgisi derslerinde eğitim araç gereçlerini kullanmadıkları tespit edilmiştir. Araç gereç kullanılan sınıflarda, öğrencilerin somut yaşantılarıyla öğrenmelerini gerçekleştirebildikleri için öğrenme düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir (Barth ve Demirtaş, 1997:6).

Eğitim teknolojisinde ders araç gereçlerindeki değişimler ve bilgisayarın ders ortamlarına girmesi eğitim ilke ve yöntemlerinde değişikliklere sebep olmuştur.

Okulda ders araçlarının olup olmaması öğretim yöntemlerinin seçimini de etkilemektedir. Okullar başarıyı artırmak için ders araç gereçleri edinmişler ve başarı düzeylerinde değişiklikler ummuşlardır. Fakat sonuç umulduğu gibi çıkmamış araç gereci okullara koymanın başarıyı artırmadığı anlaşılmıştır. Bunun sebebi de öğretmendir. Eğitim araçlarından yararlanmada en büyük sorumluluk öğretmene aittir. Öğretmenin etkili bir öğretim yapabilmesi için amaçlara uygun eğitim araçlarını seçmesi, aracın nitelikleri, yarar ve sınırlılıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olması gerekir (Uçar, 1999 <http://www.egitim.aku.edu.tr/mucar.htm>).

Derslerin araç ve gereçlerle işlenmesi öğrencilerin güdülenmesini sağladığı gibi, öğrenmeyi somutlaştırır ve öğretme-öğrenme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katar (Yaşar, 2004 <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/yasar.htm>).

Fakat öğretmenlerimiz bu duruma yeterince önem vermemektedir. Öztürk (2002:128) tarafından yapılan araştırmada liselerde coğrafya derlerinde araç gereçlerin yeterince kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sadece fiziki haritaların gerekli olan her derste %50 lik bir oran ile kullanıldığı, diğer araç gerecin kullanılmadığı görülmüştür. Öğrencilerin %24 ü hiç atlas kullanmadığını söylerken, ancak %35 i gerekli her derste atlas kullanmıştır. Kürenin kullanılma oranı % 57 olup, gerekli her derste kullanıldığını söyleyenlerin oranı %24 tür.

Derslerin niteliğine göre kullanılacak etkili araç-gereç ve uygun yöntemin eğitimde başarıyı etkilediği nüfus konusunda yapılan başka bir çalışmada ortaya konulmuştur. Grafiklerin kullanılması, öğrencinin ders başarısının arttığını ortaya koymuştur (Şahin, Göktürk ve Budanur 2007:300).

Konuların özelliklerine göre doğru materyali seçmek önemlidir. Hangi araç gerecin kullanılacağı, nasıl kullanılacağı, okullarda mevcut olup olmadığı öğretmen tarafından değerlendirilmelidir. Demiralp'e göre (2007: 375) kullanılan materyaller sınıf düzeyine, amaca, konuya, öğrenme ihtiyaçlarına, görseelliğe, motivasyona, kazanımlara, bilimselliğe ve gerçekliğe uygun olmalıdır.

Sosyal bilgiler dersi sadece coğrafya öğrenme alanından oluşan bir ders değildir. Sadece coğrafya, sadece tarih ya da sadece ekonomiden bahsetmek yanlış olur. Coğrafi bir olay, ekonomiyi, hukuku ve tüm tarihi etkileyebilmektedir. Coğrafi keşifler konuyu anlatabilmek için çok güzel bir örnektir. Ekonomik amaçlı yapılan, doğunun zenginliklerine ulaşma hareketi, yeni yerlerin ve kıtaların keşfedilmesine

sebepler olmuş, yeni yerler yeni bitki ve hayvan türlerinin, yeni yaşam alanlarının, yeni doğal kaynakların bulunmasını sağlamış, bütün bunlar göç hareketlerini başlatmış, göçler savaflara sebep olmuş, savaflar sonunda yeni hakların belirlenmesi için yeni hukuki düzenlemelere gidilmiştir. Bununla ilgili örnekler çoğaltılabilir. Görüldüğü gibi tek başına tarihten, ekonomiden, hukuktan ya da coğrafyadan söz etmek yanıltıcıdır. Türkler'in Anadolu'ya göç etmelerini sağlayan ekonomik, siyasi, tarihi ve sosyal nedenler bulunmaktadır. İyi bir sosyal bilgiler öğretimi, bütün bu öğrenme alanları birbirine iyi kaynaştırıldığında yapılabilir. Öğrencinin zihninde bütün bu tesirleri yerli yerine oturtabilmesi için iyi bir öğretim tekniği, iyi bir sunum ve görsellik şarttır. Bu görsellik diğer araç gereçlerle olduğu gibi öğretmenin en rahat ulaşabildiği ve en kolay kullanabildiği haritalarla sağlanabilir. 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinden beklentileri üzerine yapılan bir araştırmada (Tunçbilek, 2005:57), birinci sırada beklentinin, dersin işleniş sırasında görsel materyallerin kullanılması olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrenciler ezbere dayalı, öğretmenin aktif, kendilerinin pasif olduğu öğretim yöntemlerinin kullanılmasını istememektedirler. Amacı geçmişini bilen, bugünü anlayabilen, geleceğe umutla bakan ve gelecekle ilgili hedefler taşıyan, ülkesini emanet edebileceği gençler yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinin bu hedeflerine ulaşabilmesi için bu seslere kulak vermesi gerekir. Öğrenciler tarih konularını işlerken “Geçmişte yaşanmış bitmiş, biz bunları neden öğreniyoruz?” ya da coğrafya ile ilgili konularda “Nerede hangi ırmak var, nerede ne yetişir benim için önemli değil.” düşüncesi içine girmektedirler. Etkili bir tarih, coğrafya ya da vatandaşlık eğitiminde harita ve kürenin kullanılması konunun öğretilmesini kolaylaştıracak ve dersin hedeflerine ulaşmada yardımcı olacaktır. Harita ve küre kullanımı sadece coğrafya dersinin parçalarıymış gibi genel bir düşünce vardır. Fakat Haçlı Seferlerini, Osmanlı Devleti'nin genişlemesini, Birinci Dünya Savaşı'nı harita olmadan anlatmak mümkün görünmemektedir. Anlatılsa bile bundan ne kadar verim alınacağı şüphelidir.

Bütün bunlardan yola çıkarak; derslerinde etkili bir öğretim yöntemi sunmak isteyen öğretmenlerin doğru ve etkili görsel araç gerece yer vermesi gerektiği sonucuna varılabilir. Sosyal bilgiler dersi de görselliğin ön planda olması gereken derslerden biridir. Bu görsel araç ve gereçlerden ikisi: harita ve küredir.

2.2. Harita Nedir?

Harita, insanoğlunun yaşadığı veya ilgilendiği alanın tamamında veya bir kısmında yer alan fiziksel detayların, bu detaylarla ilgili bilgilerin veya bu alanda meydana gelen olgularla ilgili bilgilerin, genellikle düz bir yüzey üzerinde, belli bir ölçekte gösterimidir (<http://www.hgk.mil.tr>).

Harita; bir bölgenin kağıt üzerine aktarılmış halidir (Thöne, 1973: 10).

Doğanay (2002: 225) haritayı yeryüzünün bütününün veya bir bölümünün, esas alınan bir ölçeğe göre düzlem üzerine aktarılması sonucu elde edilen gereç olarak tanımlamıştır.

C.R.Gürsoy harita coğrafya ilminin özüdür demiştir (Aktaran: Güngördü, 2006: 369).

1991 yılında Uluslararası Kartoğrafya Birliği tarafından harita şu şekilde tanımlanmıştır: “Haritanın temel işlevi, haritası olduğu bölgenin topoğrafyası ya da bu bölge ile mekansal olarak ilişkili diğer konular (bu bölgenin jeolojisi, jeomorfolojisi, iklimi, trafiği, yeraltı kaynakları, değişik bakış açılarından ekonomisi v.b.) hakkında bilgi vermektir. Bu haliyle harita, insandan (haritayı üreten-kartograf) insana (harita kullanıcısı) mekansal referanslı bilgi aktaran, genel olarak basılı, bir iletişim aracıdır (http://www.hkmo.org.tr/mesleğimiz/harita_nedir.php).

Haritalar, mekana ilişkin problemlerin çözümünde kullanılan görsel iletişim araçlarıdır. Haritalar; konumsal ilişkiler, hiyerarşi, komşuluk, süreklilik, yapı, şekil, yoğunluk, büyüklük, yükseklik, konum, yön, uzaklık gibi bilgilerle dolaylı veya doğrudan çeşitli matematiksel dönüşümleri kullanarak gerçek dünyanın genelleştirilmiş modelidir. Harita yeryüzü gerçekliğinin özetlenerek aktarılmış biçimi, coğrafyanın temel bir dili ve coğrafi gerçekliğin işaretleştirilmiş sunumu olarak tanımlanabilir (Uluğtekin ve Doğru, 2005:4).

Mekansal algılamayı artıran en önemli araçtır harita. Öğrencinin yaşadığı yakın çevresini ve küresel boyutta mekanı iyi anlaması, haritayı iyi okuyup iyi kavramasına bağlıdır (Taş, 2006: 211).

Öğretimin her aşamasında kullanılan haritaların belirli özelliklere sahip olması gerekir. Karagözoğlu (Aktaran: Bek, 2005:39) bu özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Haritanın üstündeki bilgiler sade ve konuyla ilgili olmalıdır.
2. Haritanın başlığı ve cinsi, üzerindeki bilgilere uymalıdır.

3. Haritadaki bilgilerin açıklanış yolu haritayı kullanacak olanların seviyesine uymalıdır.
4. Harita üzerindeki renkler açık, temiz, belirli ve doğru olmalıdır.
5. Bilgiler için kullanılan semboller iyi anlaşılır olmalı ve işaretler bölümünde her sembolün anlamı çok açık belirtilmelidir.
6. Yazılar karışık olmamalı ve kolayca okunmalıdır.
7. Haritaların büyüklüğü sınıfta kullanmak için yeterli olmalıdır.

Harita genel komutanlığına göre (<http://www.hgk.mil.tr>) ise haritalarda aranan özellikler şunlardır:

- a- Doğruluk: Haritanın meydana getirilmesi sırasında uygulanan projeksiyon sistemindeki jeodezik, fotogrametrik, topografik ve kartografik doğrulukları ifade etmektedir.
- b- Tamamlık (Noksansızlık): Küçük ölçekli haritalarda detaylar az, büyük ölçekli haritalarda detaylar fazladır. Detaydan kastedilen, yollar, kanallar, binalar, şehirler, sanayi alanları ve fiziki özelliklerdir. Bu özelliklerden bazıları gerek insan gerekse tabiat tarafından değişikliğe uğratılmaktadır. Bu nedenle ayrıntıların az gösterildiği küçük ölçekli haritaların doğruluk değeri azalmakta ve sık sık yenilenmeleri gerekmektedir.
- c-Gaye (Amaca Uygunluk): Haritalar hangi amaçlar için kullanılacaklarsa ona göre projeksiyon sistemi ve ölçek seçilir. Örneğin arazide kullanılacak haritalar kolay kullanılır, küçük ebatla olmalıdır. Coğrafi haritalar küçük ölçekte, teknik gaye için yapılan haritalar büyük ölçektir.
- d-Açıklık ve Anlaşılabilirlik: Haritalarda kullanılan işaretlerin aslına uygun, renk tonlarının ise birbirine ve konuya uygun seçilmesi gerekir.
- e- Kolay Okunabilirlik: Haritalarda kullanılan işaretler insanların kolayca anlayabileceği büyüklükte ve aralıkta olmalıdır. Haritalar işaretlerle boğulmamalıdır, yazı büyüklüğü, renk tonlarının seçimi, baskı özellikleri ve işaretlerin harita üzerine yerleştirilme şekilleri kolay okunabilirliği etkilemektedir.
- f- Güzellik (Estetiklik): Haritanın görünüşü, harita içindeki görünümünün uyum içinde olması, yazı puntolarının büyüklüğü ve bunların uygun biçimlerde yerleştirilmeleri güzellik için gerekli olan unsurlardır.

2.3.Harita Çeşitleri

Haritaları çeşitlerine göre sınıflandırmak tam olarak mümkün değildir. Hazırlanış ve kullanım esasları göz önüne alındığında “genel haritalar” ve “özel haritalar” olarak gruplama yapılabilir (Bilgin, 1996:118).

2.3.1. Genel Haritalar

2.3.1.1. Topoğrafya Haritaları

Bir memleket, bir bölge veya herhangi bir sahaya ait coğrafi veya diğer hususlarda kartoğrafya ile ilgili konularda temel rolünü oynarlar. Fiziki, beşeri ve iktisadi coğrafya ile ilgili haritaların hazırlanışında, bölge planlamasında ve bir çok haritanın hazırlanmasında ihtiyaç duyulan malzemeyi hazır olarak verirler.

Çeşitli fiziki ve beşeri unsurları, en küçük tepelere hatta sel yarıntılarına varıncaya kadar reliefi, akarsuları, göl ve bataklıkları, ormanları, çalılıkları, tek ağaçları, patikalar da dahil çeşitli yolları, şoseleri, demiryollarını v.b. içine alan ayrıntıya sahiptirler.

2.3.1.2. Şehir Haritaları

Büyük şehirlerin idari, ekonomik, nüfus, trafik v.b. ile ilgili yapılacak pek çok çalışmalar için yapılan büyük ölçekli haritalardır. Ölçekleri 1/ 5.000 ile 1/ 10.000 arasındadır ve bütün ayrıntıları barındırırlar. 1/ 25.000 - 1/ 200.000 arasında değişen “turistik kılavuz” haritaları da vardır. Bu haritaların esas gayesi, büyük bir şehir gezilirken takip edilecek yerlerin kolayca bulunmasıdır.

2.3.1.3. Coğrafya Haritaları

Coğrafi karakterleri içeren haritalardır. Ülke ve bölge haritaları, küçük ölçekte el haritaları, idari haritalar bu gruba girerler. Coğrafya haritaları ya tamamen fiziki ya da siyasi veya fiziko-politik olarak hazırlanırlar. Akarsular, yol şebekesi, sınırlar, yerleşme yerleri esas olarak çizilir.

2.3.1.4. Atlas Haritaları

Oldukça fazla sayıda bir seri haritanın bir kapak içinde, bir kutuda ya da bir kitap olarak ciltlenmiş haline “atlas” denir. Çok küçük cep atlaslarından, büyük

atlaslara kadar çeşitleri mevcuttur. Atlaslar “Bölge Atlası” ve “Milli Atlas” olarak gruplandırılır. Ekonomi, iklim, tarih, deniz, yol, vejetasyon ve jeoloji atlasları da mevcuttur.

2.3.1.5. Duvar Haritaları

Duvarlara asılan bu haritalarda, genel hatlar görülebilmelidir. Bu nedenle haritalara çizilen unsurlarda abartma yapılır. Akarsular, yollar ve muhtelif hatlar geniş çizilir. Harita üzerindeki her bir unsurun 3 ila 6 metre uzaklıktan seçilebilmesi gerekir. Yazıların uzaktan görünmesine gerek yoktur. Haritanın ebatları çok büyük değildir, duvarlara kolaylıkla asılabilecek ölçülerdedir.

2.3.1.6. Jeolojik Haritalar

Bu haritalar, yeryüzünün yüzey toprağının altında, dünyanın üst tabakasını oluşturan formasyonların çeşitleri, yaşları, bünyeleri ve tektonik yapılarını gösterir. Maden arama, maden cevheri ve kömür yataklarının rezerv hesaplamalarının yapılmasında, petrol aramalarında ve petrol yataklarının yayılış alanlarını tespit etmekte kullanılan son derece önemli haritalardır.

2.3.1.7. Turist Haritaları

Turistik amaçlarla hazırlanan, ayrıntılı, büyük ölçekte ve çok renkli haritalardır. Bu haritalar içinde en önemli olanı “Yürüyüş Haritaları”dır. Ağaçlar, köyler, değirmenler, şehir dışı oteller, harabeler, misafirhaneler, pansiyonlar, kulübeler ve kamp yerleri bu haritaların önemli unsurlarıdır.

2.3.1.8. Motorist Haritaları

Motorlu araç kullananlara, takip edecekleri yolları açıkça göstermek ve gitmek istedikleri yere en kısa şekilde gitmeleri konusunda yol göstermek amacıyla hazırlanmış haritalardır. Bu haritalar açık, okunaklı bir şekilde ve çok renkli olarak hazırlanır. Yerleşme yerleri, yollar, demir yolları, köprüler, sınırlar, akarsular ve göller gösterilir. Fakat ana unsur yollardır.

Benzinlikler, oteller, moteller, kamp yerleri, önemli binalar ve ilginç topoğrafya şekilleri bu haritalara işaretlenen diğer unsurlardır. Kolay kullanımları açısından katlanır şekilde hazırlanmışlardır.

2.3.1.9. Hava Uçuş Haritaları

Ölçeği 1/ 500.000 ve buna yakın olarak çizilen, zemini bir topoğrafya haritasından alınan uçuş yolları ve yaklaşma istikametlerini gösteren haritalardır. İrtifa kademelerine ait izohipsler çizilidir ve kademeler renk tonları ile gittikçe koyulaşarak gösterilir. Hava alanları mevcuttur ve yerleşmelerin büyük bir kısmı da gösterilmiştir.

2.3.1.10. Deniz Haritaları

Denizle ilgili her sahada, modern balıkçılıkta, deniz stratejisinde kullanılmak üzere hazırlanmış haritalardır. Bu haritalarda kıyılar, haliçler, koylar, deltalar, med-cezir tesiri altında kalan yerler detaylarıyla gösterilir. Derinlikler, kum adaları, sığ yerler, tehlikeli kayalıklar ve resifler işaret edilir.

Uzak deniz haritalarında; meteorolojik durum, akıntılar, terkedilmiş tekneler ve aysbergler de belirtilir.

2.3.1.11. Diğer Genel Haritalar

Hazırlanış ve kullanışları bakımından genel haritalara dahil olan bölgesel ekonomik haritalar, göç hareketleri ve keşifleri de anlatan tarihi haritalar, takım yıldızlarını ve diğer yıldızları gösteren astronomik haritalar veya yıldız haritaları da mevcuttur.

2.3.2. Özel haritalar

2.3.2.1. Morfoloji Haritaları

Topoğrafya şekillerine ait çeşitli haritalara denir. Çeşitli metodlar kullanılarak gösterilen topoğrafya şekilleri, göller ve akarsu şebekesinin de ilave edildiği relief haritaları, büyük morfolojik ünitelerin belirlendiği haritalar, büyük ölçekli jeomorfoloji haritaları, yamaç haritaları, vadilerin belirtildiği drenaj haritaları gibi haritalar bu gruba dahildirler.

2.3.2.2. Jeolojik Haritalar

Genel haritalar grubunda yer alan bu haritaların, büyük ölçekli olanları hazırlanış tekniği bakımından özel haritalar grubunda yer alır. Coğrafi araştırmalarda incelenen sahanın bünyesi, litolojik özellikleri, formasyonların yaşları ile ilgili konuları açıklamaya yardımcı haritalar hazırlanır.

2.3.2.3. İdrografik Haritalar

İdrografya ve fiziki coğrafyanın diğer konularıyla ilgili olarak hazırlanan muhtelif haritalar bu gruba girer. Drenaj şebekesi, su bölümleri ve yağış havzaları haritaları gibi özel haritalar ile deniz idrografyasına ait haritalar, derinlik ve deniz altı reliefi ile ilgili batimetrik haritalar, deniz sularının kimyevi ve fiziki karakterlerini açıklayan tuzluluğun dağılışı haritaları, su sıcaklığının dağılışı, deniz buzlarının dağılışı, deniz ve okyanuslarda görülen dinamik hareketlerle ilgili haritalar, akıntı haritaları, med-cezir etkilerine ait haritalar, deniz dibi depoları ile ilgili haritalar ve göllere ait aynı mahiyetteki haritalar bu sınıfa girmektedir.

2.3.2.4. Klimatik Haritalar

İklim şartlarının bütün yeryüzünü kapsayacak şekilde dağılışı ile ilgili çeşitli haritalar, iklim tipleri haritaları, hava kütleleri ve akım hatları, basınç dağılışı, hakim rüzgar yönleri, don tarihleri, donlu günler sayısı, nisbi nemlilik, güneşlenme süresi, bulutluluk, buharlaşma miktarı, sisli günler, ortalama yağış dağılışı, yağışlı günler, azami yağışlar ve frekansları, karla örtülü günler, nemlilik ve kuraklık indisleri gibi haritalar bu sınıfı oluşturmaktadırlar.

2.3.2.5. Toprak Haritaları

Bitki coğrafyası çalışmalarında, ziraat ve arazi kullanılışı ile ilgili incelemelerde toprak haritalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Geniş sahalı çalışmalara dayanan toprak tipleri haritalarından farklı olarak daha dar alanlarda, toprakların mekanik özelliklerine ait haritalar, toprak erozyon haritaları, karbonat nisbetlerinin dağılışı, organik madde dağılışı, ph değerlerinin dağılışı ve toprak kalınlığı gibi haritalar bu sınıftadır.

2.3.2.6. Biocoğrafya Haritaları

Bu sınıfa bitki ve hayvan coğrafyası ile ilgili haritalar girmektedir. Bitki coğrafyası çalışmalarındaki bitkilerin hayat şartlarıyla ilgili olarak hazırlanması gereken morfolojik, iklimik haritalar ile toprak özelliklerine ait haritalardan ayrı olarak sadece bitkilerin dağılış tarzlarını gösteren haritalar çizilir. Büyük flora bölgeleri ve bitki alanları, vejetasyon formasyonları ve bunların dağılışı, formasyon tipleri ve sahaları, birlikler gibi bitki coğrafyasında yapılacak inceleme, tahlil ve izahlarda çeşitli metodlara göre hazırlanan haritalardır.

Hayvan topluluklarının dağılışı, göç eden hayvanların yaz ve kış mevsiminde yaşadıkları alanlar ve göç yolları bu tür haritalarda gösterilir.

2.3.2.7. Nüfus Haritaları

Yeryüzünün iskan edilmiş alanlarında, kıtalarda, ülke ve bölgelerde nüfusun dağılışını çeşitli metodlarla gösteren haritalar, nüfus yoğunlukları, kır ve şehir nüfusunun oran olarak dağılışı, zirai nüfus yoğunluğu; cinsiyet ve yaş yapısıyla ilgili kadın-erkek nisbetleri, yaş gruplarına göre dağılış, etnik yapı, dinlere ve dillere göre dağılış, iş dağılışı, göçler, doğum oranları ve oturma yerlerine göre dağılış haritaları bu sınıfta yer almaktadır.

2.3.2.8. Ekonomik Haritalar

Ekonomik coğrafyanın çalışma alanlarında yararlanılan ve ekonomik faaliyetleri gösteren haritalardır. Çeşitli kaynaklar, istatistikler, hava fotoğrafları ve saha çalışmalarına dayanılarak meydana getirilen her türlü zirai haritalar, çeşitli ürünlerin yetiştirilme alanları, zirai bölgeler, arazi kullanılış ve hayvancılıkla ilgili haritalar, sanayi faaliyetlerine bağlı olarak muhtelif sanayi tesislerinin lokasyonu ve dağılış haritaları, maden haritaları, ithalat ve ihracat haritaları, kanallar, deniz ticaret yolları ve liman hinterland haritaları bu sınıftadırlar.

2.3.2.9. Diğer Özel Haritalar

Sınıflamaları yapılan haritalardan farklı olarak, yapılan bazı tematik haritalar da vardır. Çok şematik olarak hazırlanan reklam haritaları ve ana hatları veren günlük

gazete haritaları, arkeoloji haritaları, paleocoğrafya haritaları gibi ilmi esaslara ve bilgilere göre hazırlanan muhtelif haritalar diğer özel haritalardır.

2.4. Küre Nedir?

Coğrafya eğitiminin, başlıca materyallerinden biri olan küre, farklı şekillerde tanımlanmaktadır:

Dünya, yeryüzü, yeryuvar.

Yuvarlak veya toparlak cisim.

Bütün noktaları merkezinden eşit uzaklıkta bulunan kapalı yüzey, veya bu tür bir yüzeyle sınırlandırılmış cisim.

Yüzeyinin her noktası, merkezinden aynı uzaklıkta bulunan cisim tanımlamaları yapılan kürenin Doğanay (2002:246); yeryuvarı anlamına geldiği gibi, geometrik bir şekil olarak da tanımlanabileceğini belirtmiştir. Bu şekil, coğrafi anlamda bir eğitim ve öğretim gereci olup, yeryuvarının milyonlarca kez küçültülmüş bir modeli anlamına gelir. Küre dünyanın şekline en yakın geometrik şekildir. Fakat dünya kutuplardan basık, ekvatorundan kısmen genişlemiştir. Bu nedenle geometrik bir şekil olan küre, tam olarak dünyanın şekline benzemez.

Güngördü (2006:368) küre için, coğrafya konuları içerisinde yerin şekli, hareketleri, boyutları, eksen eğikliği, enlem, boylam, paralel, meridyen gibi konulardaki soyut ifadeleri somut hale getirmek için gerekli ve önemli olan bir araç ifadesini kullanmıştır. Coğrafya konularının materyalsiz işlendiğinde ortaya çıkan güçlükleri en iyi görmek küre ile mümkündür. Küre olmadığında öğretmen konu ile ilgili soyut kavramları, yetenekleri ölçüsünde şekille anlatmaya çalışacak, öğrenci de bunu hayal ederek anlamaya çalışacaktır. Fakat küre olduğu takdirde konu hem anlaşılır olacak hem de zaman kaybı azalacaktır.

Sınıflardaki küreler öğrenciler tarafından izinle kullanılmaktadır. Oysaki bunların izinsiz kullanıma ve dokunmaya uygun olması gerekir. Öğretmen kürenin bir oyuncak olmadığını, özel durumlarda kullanıldığını anlatmalıdır. Böylece öğrenciler küreyi eğlence aracı olarak değil, bilgileri öğrenmek amaçlı kullanırlar. Küre ilkokuldan başlayarak her yaştaki çocuğa kullanılmalıdır. Küre eğitimi katı olmamalıdır. Görsel bir araç olduğu için çocuklar için küre eğlendirici ve oyalayıcıdır. Şehirler, bölgeler, ırmaklar, dağlar, okyanuslar, adalar vb. pek çok

ayrıntı öğrencileri şaşırtır. Coğrafyayı daha kolay anlamalarını sağlar, değişik bakış açısı kazandırır. Küre üzerinde değişik alanları özgürce görebilir, kürenin açısını değiştirebilirler. Böylece hayali olan konular görsellik kazanmış olur. Kürelerin üzeri tebeşirle, silinebilir kalemle işaretlenebilir. Bu sayede eğitim dokunsallaştırılır (Nelson,1998:227-228).

Küre, gezegenimizi temsil eden en iyi araçtır ve sosyal bilgiler sınıflarında daha fazla ilgiyi hak etmektedir. Kürenin düz yüzey üzerine geçirilmiş olan halini temsil eden haritalar öğrencilerin kafalarında bir takım soru işaretine sebep olur. Öğrenciler küre üzerinde inceledikleri bazı yerlerin haritada daha farklı gözüktüğünü düşünmektedirler. Örneğin, harita üzerinde Afrika, Kuzey Amerika'dan; Grönland ise Güney Amerika'dan daha büyük görünmektedir. Bu durum öğrencilerin kafasının karışmasına sebep olur. Oysaki küre üzerinde aradaki farkı görmek kolaydır ve bu nedenle daha kullanışlıdır. Küre eğitimi yapılırken de ciddi problemler yaşanabilir. Dünya yüzeyinin küçük ölçekli bir alanda gösterilmesi sebebiyle sahalar oldukça küçük gösterilmek zorundadır ve bu nedenle çoğu ayrıntı atlanır. Eğer detaylı bir anlatım yapılacaksa küre yerine harita kullanılmalıdır (Savage,2000:331-332).

Harita ve küre birbirinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle beceriler içerisinde harita ve küre kullanım becerisi olarak ortak kullanılmaktadır.

Yine Savage (2000:333) her öğretim seviyesine göre kürelerin çeşitlilik göstermesi gerektiğini söylemiş ve üçe ayırmıştır:

2.4.1. Basit Küreler

Ayrıntılar azdır. Ülkeler, bunların başkentleri, büyük şehirler, okyanuslar, denizler gösterilmektedir. Ekvator işaretlenmiştir. Bazen Yengeç ve Oğlak Dönenceleri de gösterilmektedir. Bu tür küreler coğrafya eğitimine yeni başlayan öğrenciler için kullanılır.

2.4.2. Orta Düzey Küreler

4. 5. ve 6. sınıf öğrencileri için en ideal olan kürelerdir. Ayrıntılar basit kürelerden daha fazladır. Başlıca rüzgar yönleri ve deniz akıntıları işaretlenmiş, basit kürelerden daha fazla şehir hatta kasaba adları gösterilmiştir.

2.4.3. Gelişmiş Küreler

Orta öğretim düzeyindeki eğitim için uygundur. Detaylar daha da artmıştır. Örneğin diğer küredeki şekillere ilave olarak “analemma” adı verilen, bir yılda güneş ışınlarının dik geldiği noktaların birleştirilmesiyle oluşan 8 şekli, gelişmiş küre üzerinde işaretlenmiştir. Diğerlerinden farklı olarak enlem ve boylam çizgileri gösterilmiş, böylece öğrencilerin yerel saat hesaplamaları yapmalarına olanak tanınmıştır.

2.5. Sosyal Bilgilerde Beceriler

Beceri, Paykoç (1991:13) tarafından, herhangi bir etkinliği sürekli olarak, belli bir yeterlilik düzeyinde yapabilmek şeklinde tanımlanmıştır. Coğrafya Dersi Öğretim Programında (2006:20) ise; öğrenim süresi boyunca kazandırılması ve geliştirilmesi amaçlanan kabiliyetler olarak belirtilmiştir. Ata’ya (<http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr>) göre beceri; bireyin kolaylıkla yapmayı öğrendiği bedensel ya da zihinsel her şeydir.

Türk Milli Eğitim Sistemi’nde Sosyal Bilgiler Programı yeniden düzenlenmiş, davranışçı nitelik sergileyen eski programın aksine, yapılandırmacı (Constructivist) eğitim anlayışıyla ele alınarak değiştirilmiştir. Küreselleşmeyle birlikte ulusal değerler önem kazanmış, bilginin üretimi ve yayılımıyla bireyin hayata bakış açısı değişmiş, bu da sosyal bilgiler programının yeni bir eğitim anlayışıyla yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır (Safran: 2004).

Yeni sosyal bilgiler programının temel öğeleri; beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlar olarak belirlenmiştir (<http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/>).

Beceri burada, öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak tanımlanmıştır. Sosyal bilgiler 4-7. sınıflar düzeyinde kazandırılması düşünülen beceriler şunlardır:

- 1- Eleştirel Düşünme Becerisi.
- 2- Yaratıcı Düşünme Becerisi.
- 3- İletişim Becerisi.
- 4- Araştırma Becerisi.
- 5- Problem Çözme Becerisi.
- 6- Karar Verme Becerisi.

- 7- Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi.
- 8- Girişimcilik Becerisi.
- 9- Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi.
- 10- Gözlem Becerisi.
- 11- Mekanı Algılama Becerisi.
- 12- Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi.
- 13- Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi.
- 14- Sosyal Katılım Becerisi.
- 15- Empati Becerisi.

Bu beceriler içinde ünitelerin özelliklerine göre kazandırılacak alt beceriler yer almaktadır. Harita ve küre kullanım becerisi mekanı algılama becerisi içinde yer alan bir alt beceridir. Mekanı algılama becerisi içinde yer alan alt beceriler şu şekildedir:

- 1- Uzun ilişkilerini görebilme:
 - a- Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kağıt üzerindeki biçimini zihinde canlandırma.
 - b- Bir şekli üç boyutlu görebilme.
 - c- Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı zihinde canlandırabilme.
- 2- Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama.
- 3- Küre kullanma.

Harita kullanma becerisi 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde “Harita okuma ve kullanma” olarak doğrudan verilecek beceriler içerisinde yer almaktadır. Öğrencilerin, kendi seviyelerine uygun harita türlerini okuyabilmeleri ve bunlar üzerinde çalışabilmeleri beklenmektedir. Harita becerisi; harita okuma, harita kullanma ve atlas becerisi olarak üç başlık altında incelenmektedir. İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda basit şekiller ve kroki çizme, sembol kullanma ve bu sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturma becerileri kazandırma amaçlanmıştır. Soyut düşünme becerisi gelişen 6. ve 7. sınıflarda haritaların ölçek ve ayrıntıları, harita çeşitlerini tanıma, harita üzerinde verilen bilgiyi okuma-anlama ve yeni bilgiler aktarma, kazandırılmaya çalışılacak becerilerdir.

“Yeryüzünde Yaşam” ünitesi sonundaki kazanımlarsa şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
2. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.
3. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
4. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’de görülen iklim türlerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
5. Haritalardan ve görsel materyallerden yararlanarak Türkiye’deki iklim tiplerinin dağılışı, konumun ve yeryüzü şekillerinin rolünü açıklar.
6. Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.

Harita okuma becerisinin geliştirilmesi için yapılması gerekenler şu şekilde vurgulanmıştır:

Öğrencilerin harita üzerindeki yüzey şekillerini anlamaları zordur. İzohips kavramı orta öğretimde kazandırılacağından fazla ayrıntıya girilmemeli, yükselti, eğim ve renk ilişkisi fark ettirilmeli ve temel yüzey şekilleri tanıtılmalıdır. Karayolu, demiryolu, havayolu, yerleşim merkezi, akarsu vb. ifade eden temel semboller kavratılmalıdır. Bunun için bazı uygulamalar yapılabilir; atlastan ya da haritanın seçilen bir bölümünden öğrencilerin yerleşim merkezlerini, karayollarının birleştiği şehirleri v.b. bulmaları istenilebilir. Ya da öğretmen bir koordinat verip bu koordinatlar arasında kalan yerleşim yerlerini öğrencilere liste yaptırılabilir. Renkleri kavratmak için haritada gördükleri renklerin ifade ettiği yükselti basamaklarını yazma çalışması yaptırılabilir. Öğrenci bir konu ve amaca uygun haritayı seçebilmelidir.

Becerinin son aşaması olan, basit anlamda harita üzerine bilgiler aktarma ve harita üzerinde çalışabilme basamağını kavratmak için öğrencilere fotoğraflar verilip bunları kullanarak taslak çizimler yaptırılabilir. Fotoğrafta gördükleri yüzey şekilleri

konumları bozulmadan çizdirilir. Bunu yaparken yaşadıkları zorluklar ve fotoğrafın yüzey şekillerini tüm yönleri ile yansıtır yansıtmadığı sorularak konu üzerinde düşünmeleri sağlanır. Sadece sınırları verilen haritalara üzerinde bulunması gereken yeryüzü şekilleri çizdirilir. Öğrencilere çoğaltılarak verilecek olan çalışma kağıtları becerilerin kazanılması yönünden faydalıdır.

4. sınıf sosyal bilgiler dersi “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesinde mekân algılama becerisi, doğrudan kazandırılacak beceri olarak verilmiş; mekân algılama becerisinin alt becerileri olan kroki ve taslak çizimler oluşturma, nesne veya olguları sembollerle ifade etme ve küre kullanma becerileri üzerinde durulacak beceriler olarak ifade edilmiştir. Öğrencilerin henüz soyut düşünme becerileri gelişmediği için kürenin 4. sınıflarda daha çok fen bilgisi derslerinde kullanılması tavsiye edilmiştir. Fakat ünite içinde geçen ülkelerin, küre üzerinde gösterilmesi, yarıküre ve kutup kavramlarının, başlangıç düzeyinde verilmesi ve öğrencilerin küreye dokundurulması önerilmiştir.

Bu ünite sonundaki kazanımlar şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.
2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.
3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.
4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.
5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.
6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.
7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur (<http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/>).

2.6. Mekân Algılama Becerisi

İnsanların yaşamında çevre, hayatının bütün alanlarını etkileyen en önemli unsurları oluşturmaktadır. İnsanların dünyaya bakış açılarının, zevklerinin, tercihlerinin oluşmasında çevrenin büyük bir etkisi vardır. Örneğin soğuk iklimlerde

yaşayan insanların giyimleri, yemekleri, mimarileri, meslek seçimleri, sosyal ilişkileri ile sıcak iklimlerde yaşayan insanlarınki tamamen birbirinden farklıdır.

İnsanlar çocukluklarından itibaren çevrelerini gözlemleyerek dünyayı öğrenirler ve yaşam tarzlarını oluştururlar. Bu nedenle çevre insanın öncelikli öğrenme alanlarından biridir ve önemi yadsınamaz. Çevre dediğimiz şey ise içinde yaşanılan mekandır.

Çocuklar fiziki ve beşeri süreçleri tanıyarak, anlayarak yerlerin özelliklerinin nasıl değiştiğini öğrenmeye başlar. Bunların insan yaşamını nasıl etkilediği, mekandan nasıl faydalandığı ve mekanın nasıl kullanıldığı, bu kullanım sonunda çevreye ne gibi zararlar verildiğini öğrenirler. İnsanlara üzerinde yaşanılan mekanın şartlarını, potansiyelini, bu potansiyeli değerlendirme yollarını, zorluklarını ve bu zorlukların aşılması için gereken önlemleri coğrafya öğretir (Akengin, 2006:235).

Günümüz şartlarında yaşanılan büyük sorunlar içinde çevre ile ilgili sorunların önemli bir yer tuttuğu dikkati çekmektedir. Kirlilik, küresel ısınma, içme suyu kaynaklarının tükenmesi, buzulların erimesi bunların sadece birkaçıdır. Mekanı algılama becerisi, öğrencilere, varolan bu sorunların kavranması konusunda yardımcı olacak ve çevreye duyarlı nesillerin yetiştirilmesini sağlayacaktır. Bunun için de iyi bir coğrafya eğitimi verilmesi şarttır.

Coğrafya dersleri çocuklarda mekanı algılama ve çevre duygusunun sistematik olarak gelişmesini sağlar (Akengin,2006:236). Mekanı algılama becerisinin kazandırılabilmesi için coğrafi becerilerin de kazandırılmış olması gerekir.

2.7. Coğrafi Beceriler

Coğrafya birbiriyle ilişkili ve birbirinin ayrılmaz parçası olan üç unsurdan oluşmuştur: konu, coğrafi beceriler ve dünyaya bakış açısı (perspektif). Konu, coğrafya standardının oluşturulabilmesi için gerekli olan bilgilerdir. Coğrafi beceriler ve perspektif kullanıldığında konu anlam kazanır (Aktaran: Taş, 2008:228).

Coğrafi beceriler, nereden ev alacağımız ya da kiralayacağımız, nerede işe gireceğimiz, işe ya da arkadaşımıza nasıl gideceğimiz, nereden alışveriş yapıp nereye tatile gideceğimiz ya da hangi okulu tercih edeceğimiz gibi hayatımızla ilgili kararları almamızı kolaylaştırır (www.hawaii.edu).

Coğrafi becerilerin neler olduğu “Yaşam İçin Coğrafya: Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları, 1994” (Geography For Life: National Geography Standards Project, 1994) adlı çalışmada tespit edilmiş ve coğrafya derslerinin her öğretim aşamasındaki öğrencilere neler kazandırması gerektiği ayrı ayrı vurgulanmıştır.

Bu beceriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Coğrafi Sorular Sorma
2. Coğrafi Bilgi Edinme
3. Coğrafi Bilgiyi Düzenleme
4. Coğrafi Bilgiyi Analiz Etme
- 5.Coğrafi Soruları Cevaplama (<http://www.hawaii.edu/hga/Standard/Standard.html>).

2.7.1. Coğrafi Sorular Sorma

Öğrenciler yerler hakkında çeşitli soruları sorabilmelidirler: “ ... yeri nerededir, niçin orada, o yerin önemi nedir” gibi sorular sormayı gerektirir. Bu beceriyi geliştirebilmek için öğretmen de çeşitli sorular sormalıdır. Öncelikle yakın çevresi ile ilgili sorular sorulmalıdır: en alt sınıflar için düşünülecek olursa “benim sınıf arkadaşlarım nerede yaşar”, “benim evimin ve benim okulumun etrafındaki alanlarda arazi nasıl kullanılır”, “benim sınıf arkadaşlarım ne kadar uzaklıktan okula gelirler, bu ne kadar zaman alır, hangi ulaşım şeklini kullanırlar, hangi güzergahı kullanarak gelirler?” şeklinde sorular yöneltilebilir soru sorma ve sorulara cevap verme becerileri geliştirilmeye çalışılır. Coğrafi sorular ile coğrafi olmayanlar arasındaki fark bilinmelidir.

2.7.2. Coğrafi Bilgi Edinme

Bilgi edinme; harita, grafik, resim, çeşitli kaynak kitaplar, istatistikler, gazeteler, dergiler vb. den olabilir. Haritada gördüğü bir yer hakkında bu kaynakları araştırarak daha fazla bilgi sahibi olma da bu beceri içindedir. Bu yer ile ilgili, göller, dağlar, akarsular vb. fiziki özellikleri ile nüfusu, yerleşmesi, şehirleri ve ulaşımı gibi beşeri özelliklerini öğrenmelidir. Öğrenci fiziki haritayı inceleyerek yerlerin yüksekliği, iklimi, nüfus yoğunluğu gibi konuları tahmin edebilmelidir. Bunun için de haritadaki renklerin, sembollerin ne anlama geldiğini bilmesi gerekir. Alan çalışması yapmak önemlidir. Öğrenci bu sayede yerinde öğrenir ve öğrendiklerini

sistematik bir biçimde yer ve zaman belirterek kaydeder. Bu becerinin geliştirilmesi için topografik haritalar, uydu görüntüleri ve hava fotoğrafları gibi günümüz teknolojisinin ürünleri kullanılmalıdır.

2.7.3. Coğrafi Bilgiyi Düzenleme

Coğrafi bilgiler toplandıktan sonra bilgilerin sistematik olarak düzenlenmesi ve analiz etmeyi sağlayacak biçimde sunulmasıdır.

Değişik ölçeklerde haritalar çizebilme, harita üzerinde uygun sembolleri kullanabilme, boş bir haritada dağlar, göller, nehirler ve başlıca yerleşmeler gibi, edindiği bilgileri yerleştirebilme; grafiklerden edindiği bilgileri düzenleyerek haritalar oluşturma, haritaları sınıflandırma; sayısal verileri kullanarak kendisi de çubuk, çizgi gibi basit grafikler yapma; sıcaklık, yağış, bulutluluk gibi günlük hava olaylarını gün gün takip ederek istatistik hazırlayarak bunu grafik haline getirme bu beceri içerisindedir.

2.7.4. Coğrafi Bilgiyi Analiz Etme

Analiz etme, edinilen bilgilerin farklı şekillerde yorumlanmasını, olaylar ve nesneler arasındaki bağlantıları ve ilişkileri kavramayı gerektirir. Öğrenciler coğrafi olaylar arasındaki ilişkileri görebilmeli ve haritaları, grafik ve tabloları incelerken de bunun sonuçlarını kullanabilmeli, hava fotoğrafları, değişik belge ve bilgileri inceleyerek yorumlarda bulunabilmeli, karşılaştırmalar yapabilmek için sayısal verileri kullanabilmelidirler.

2.7.5. Coğrafi Soruları Cevaplama

Çevresinde meydana gelen sorunların farkına varıp çözüm önerileri getirebilme, bu sorunları çözmek için genellemelerde bulunabilme, edindiği bilgilerle harita grafik ve tablo çizibilme; izlediği bir slayt ya da film sonrasında ya da araştırdığı bir konudan sonra bunu rapor haline getirebilme becerileri coğrafi soruları cevaplama becerisi içindedir. Öğrencinin bu beceriyi kazanabilmesi için bilgiyi edinirken coğrafi yöntemleri kullanması, konu ile ilgili bir karara varması ve genellemelerde bulunabilmesi gerekmektedir.

Türk Eğitim Sisteminde Coğrafya Dersi Öğretim Programında, diğer derslerde de verilen ortak becerilerin yanında coğrafyaya ait temel coğrafi becerilerin kazandırılması amaç edinilmiştir. Coğrafi beceriler; öğrencilerin yaşamlarında, mesleklerinde ve gelecekte de kullanabilecekleri nitelikte düzenlenmiştir. Bu beceriler; harita, gözlem, arazi çalışma, coğrafi sorgulama, tablo, grafik, diyagram hazırlama ve yorumlama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama ile kanıt kullanmadır.

Harita becerileri ise şunları içerir (C.D.Ö.P., 2005:21):

- a) Harita üzerinde konum belirleme
- b) Harita üzerine bilgi aktarma
- c) Amacına uygun harita seçme
- ç) Haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma
- d) Mekânsal dağılışı algılama
- e) Haritayı doğru şekilde yorumlama
- f) Taslak haritalar oluşturma

Bu coğrafi beceriler Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları'nın belirlediklerinden başlık olarak farklıdır fakat içerik olarak onları da kapsadığı görülmektedir. Çünkü coğrafi sorular sorma, coğrafi bilgi edinme, coğrafi bilgiyi düzenleme, coğrafi bilgiyi analiz etme, coğrafi soruları cevaplama şeklinde belirtilen bu beceriler, başındaki “coğrafi” kelimesi kaldırıldığı takdirde her türlü bilginin kavratılması sürecinde kazandırılması gereken becerilerdir. Bilgiyi edinmeden, onları düzenlemeden, bu bilgileri analiz etme kabiliyetini kazanmadan, konu ile ilgili sorular sorup bunları cevaplayamadan öğrenmenin gerçekleştiğinden bahsedilemez.

Eğitimin her aşamasında öğrencilerin bu becerileri kazanması beklenir. Orta öğretime geçen bir öğrencinin ilköğretim aşamasında becerileri kazandıkları kabul edilerek yeni öğrenme ortamında da bu beceriler pekiştirilmeye çalışılır. Eğer öğrenci lise düzeyine gelmeden kazanımları gerekli düzeyde gerçekleştirememişse, bundan sonrasında da başarıya ulaşması çok mümkün olmayacaktır.

2.8. Harita ve Küre Kullanma Becerisi

Harita becerisi; harita üzerinde konum belirleme, harita üzerine bilgi aktarma, amacına uygun harita seçme, haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma, mekansal dağılışı anlama, haritayı doğru şekilde yorumlama, taslak haritalar oluşturma anlamına gelmektedir.

Harita ve küre kullanım becerisi, coğrafi becerilerin yerleştirilmesinde önemli bir yere sahip, kazandırılması gerekli becerilerden biridir. İlköğretim sosyal bilgiler programında harita ve küre kullanım becerisi, mekanı algılama becerisinin alt becerisi olarak verilmiştir.

Amerikan Eğitim Sistemi incelendiğinde, harita bilgisine önem verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler kitaplarının hepsinin başında haritalar ve bunların nasıl kullanılacağına dair giriş bölümü bulunmaktadır. Harita çeşitleri ve harita işaretleri dersin başında anlatılmaktadır (Demirci, 2005:196). Eğitimin her kademesinde harita ve küre kullanma becerisini kazandırmaya yönelik eğitim yapıldığı, kürenin haritadan daha görsel ve dünyanın küçük ölçekli şekli olması bakımından anlaşılabilirliğinin daha kolay olması sebebiyle küre kullanımının küçük sınıflardan başlanarak önce verildiği, harita eğitimine daha sonra geçildiği anlaşılmaktadır.

Öğrenciler, kürenin kağıt üzerine geçirilmiş şekli olan haritayı anlamakta zorlanmaktadırlar. Çünkü küre üç boyutludur, harita ise iki boyutludur. Nasıl olur da dünya üzerindeki şekiller kağıda aktarılabilirler. Haritanın yarattığı bu karmaşayı ortadan kaldırmak derslerde yapılacak çeşitli uygulamalarla mümkündür (Ragan and Mcaulay, 1964:245).

Alt sınıflarda haritanın ne olduğu gösterilmeli ve harita ve onun elemanlarını bütün halinde algılamaları öğretilmelidir. Onlara imkan tanınarak farklı haritaları okuyup yorumlamaları sağlanmalıdır (Taş, 2006:219).

Haritalar ve haritalarda olması gereken ana unsurlar, taslak haritalar ve krokiler kullanılarak öğrencilere öğretilir. Taslak harita ya da kroki çizimiyle başlanması işin daha basit yönden anlatımını sağlar fakat haritanın temel ilke ve özelliklerinin kazandırılması açısından önemlidir ve öğrencilerin çoğunun kavramakta zorlanacakları bilinmelidir (Demiralp, 2007:159).

Leinhart vd. (Aktaran: Taş, 2008:139-140), haritaların öğrencilere öğretilmesi için didaktik (öğretici), analitik (analiz etme) ve konstraktif (yapıcı) yaklaşımlar kullanılabileceğini belirtmiştir. Didaktik metod ile öğrenciye, haritanın elemanları öğretilir ve bunları kullanabilme yeteneği kazandırılır. Konstraktif yaklaşımla öğrenciye haritayı kendisinin yapması öğretilir. Öğrenci haritayı kendisi yaptığı için daha iyi kavrar ve daha iyi algılar. Fakat yaş seviyesine uygun olarak çizim yaptırılmalıdır. Ölçek ve kullanılan işaretler yaş seviyesiyle birlikte artmalıdır.

Karabağ (1998:32), coğrafi becerilerin, coğrafyayla ilgili olduğu kabul edilen harita ve saha çalışması tekniklerini içine aldığını, bu becerilerin; plan, harita, küre, atlas, koordinat, sembol kullanımı ve yön takibini kapsadığını belirtmiştir. Öğrencilerin haritaları yapmaları kadar, haritaları anlamaları ve okumalarının da beklendiğini ifade etmiştir. Weeden'ın belirttiği İngiliz Sosyal Bilgiler Müfredatında harita becerisinde kazandırılması hedeflenen dört ana konu Karabağ'ın tespitleriyle örtüşmektedir:

- 1- Harita Kullanma: Harita ile çevre arasında ilişki kurma.
- 2- Harita Yapma: Çeşitli haritalar oluşturma, örneğin kabartma haritaları.
- 3- Harita Okuma: Harita üzerinde gördüğü şekilleri açıklama.
- 4- Harita Yorumlama: Haritadaki şekilleri ve bunlar arasındaki ilişkileri yorumlama (Aktaran: Wiegand, 1999:66).

Nas'da (2000:261-262) aynı konuya dikkat çekmiştir. Harita kullanma ve harita okuma becerilerinin kazandırılabilmesi için öğretilmesi gereken kavramların yönler, yeryüzü şekilleri, dünyanın şekli, harita renkleri ve harita işaretleri (harita anahtarı) olarak belirtmiş ve harita kullanırken dikkat edilecek noktaları şu şekilde tespit etmiştir: haritalar yalnız sosyal bilgiler dersinde değil, gerektiği zaman kullanılmalıdır. Yerleşim yerlerini harita üzerinde göstermekle yetinilmemeli, çevreyle olan ilişkileri, önemleri, kuruluş nedenleri üzerinde durulmalıdır; yeni bir harita üzerinde çalışılacağı zaman ölçeği, özel işaretleri öğretilmelidir. Her haritanın belirli bir yeri olmalı, bu, etiketle belirtilmeli ve harita kesinlikle yerine konulmalıdır.

Acheson'a (2003:40) göre de harita okumanın bazı zorunlu kriterleri vardır. Her derecede öğrencilerin bilmesi ve kazanması gereken bu kriterleri "Yaşam İçin Coğrafya: Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları, 1994" adlı çalışmadan

yararlanarak 4., 8. ve 12. sınıf seviyelerinde öğrencilerin kazanmaları gereken harita okuma becerilerinden özet bir tablo oluşturmuştur. Öğrencilerin coğrafi bakış açısını kazanabilmeleri için harita ve onun elemanları ile ilgili olan bu kriterleri kazanmış olmaları gerekir (Bk. Tablo 2.1., sayfa 32).

Tablo 2.1. Üç Farklı Sınıf Seviyesinde Harita Okur-Yazarlığı İçin Örnek Kriterler

Standart	Sınıf	Örnek Kriterler	Öğrenme Ortamları
1 Harita Kullanımı	4	Coğrafi sistemleri, araç ve teknolojileri tanımak ve tanımlamak.	Çeşitli haritaları inceleyerek onların temel elemanları (lejandi, başlığı, ana ve ara yönleri vb.) ile ilgili çalışmalar yapmak.
	8	Coğrafi problemleri çözmek için haritalardan yararlanmak.	Coğrafi soruları cevaplayabilmek için, atlasın en uygun harita ve grafikleri seçmek.
	12	Yeryüzünde meydana gelen olayları anlamak ve varolan problemlere çözüm önerileri getirebilmek için haritayı ve diğer coğrafi sunumları veya materyalleri kullanmak.	İnsan ve çevrenin karşılıklı etkileşimini açıklamak için seçilmiş çeşitli haritalar kullanmak.
2 Zihin Haritaları	4	Temel veya başlıca fiziki ve beşeri özellikleri açıklamak için farklı ölçeklerde harita, küre ve grafikleri kullanmak.	Ülkesinin haritası üzerinde fiziki ve beşeri dağılımların yerini tespit etmek ve göstermek için işaret ve sembolleri kullanmak.
	8	Başlıca fiziki ve beşeri dağılımların yerlerini bilmek, haritada karşılaştırma yapmak ve bununla ilgili coğrafi soruları cevaplamak.	Ülkesindeki geçmişte yer almış ve bugün varolan en büyük kentsel alanları saptamak.
	12	İnsanların mekansal algı gelişimini ve tercihlerini etkileyen ortak faktörleri saptamak için bireylerin zihin haritalarını karşılaştırmak.	Zihin haritalarını etkileyen faktörler hakkında sonuçlara ulaşabilmek için farklı projeksiyona ve farklı mekan algısına göre yapılmış dünya haritalarını karşılaştırmak.
3 Mekan Analizi	4	Yerlerin mekansal durumlarına karar verirken, mekana ait yön, ölçek, yer, uzaklık gibi kavramları kullanmak.	Okulun ve sınıf arkadaşlarının evlerinin yerlerini harita üzerinde tespit etmek, her evin okula olan uzaklığını ölçmek ve her evin okula göre yönünü belirlemek.
	8	Mekanların birbirlerine olan etkilerini ve hangi açılardan etkilediklerini açıklamak.	Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin yerler arasındaki ilişkileri nasıl etkilediğini göstermek için zaman (saat) değiştirme çizgisi, haritalar ve grafikler geliştirmek.
	12	Mekanda meydana gelen değişimleri, hareketleri veya desenleri açıklamak için mekana ait kavramları kullanmak.	Ortaya çıkan yeni durumların (ulaşım yollarının değişmesi gibi) alışveriş ve şehrin halka açık park alanları v.b. diğer dokularını nasıl etkilediğini, nelerin değiştiğini, ne gibi yeni fırsatların ortaya çıktığını tahmin etmek.

(Kaynak:Acheson, 2003:40)

Garcia ve Michaelis'a (2001:298) göre de sosyal bilgiler dersinde, ilköğretimin her seviyesinde harita ve küre kullanma becerisinde kazandırılması gereken kavramlar şunlardır:

2.8.1. Semboller

Semboller harita üzerinde kullanılan işaretlerdir. Her sınıf seviyesinde öğrencilere bu sembollerin belirli ölçülerde kazandırılması gerekir.

2. sınıf öğrencileri, yer, cadde ve sokak çizgilerini, karaların ve suların rengini, yönlerin işaretlerini,

3. ve 4. sınıf öğrencileri, kasaba şehir ve diğer yerleşmelerini gösteren şekilleri, bazı yollara verilen numaraların (örneğin E-5) ne anlama geldiğini, harita lejandını ve rüzgar gülünü,

5. ve 6. sınıf öğrencileri, özel haritalardaki sembollerini, yeryüzü şekillerini, yükseltileri ya da diğer yerleri göstermek için kullanılan ve lejantta belirtilen renklerin, taramaların, çizgilerin anlamlarını,

7. ve 8. sınıf öğrencileri, atlas ve diğer kaynaklarda yer alan haritalardaki sembollerini, eşbasınç, eşsıcaklık vb. için kullanılan uluslararası renkleri bilmelidirler.

2.8.2. Konum

Konum ile, mekan kavramı ve yerlerin nerede olduğu kavratılır.

2. sınıf öğrencileri; kendilerine komşu olan bölge ve ülkeleri, kara ve denizleri, küre üzerinde kıta ve okyanusları,

3. ve 4. sınıf öğrencileri; yeryüzündeki ülkeleri, bunların başkentlerini, başlıca şehirlerini, kaynaklarını ve yaşam şekillerini,

5. ve 6. sınıf öğrencileri; kendi ülkesi ile ilgili bölgeleri, şehirlerini, enlem ve boylamları, kuzey, orta ve güney enlemleri ve bunların özelliklerini,

7. ve 8. sınıf öğrencileri; başlangıç meridyenini, yerel saat kavramını, tarihi ve kültürel ve doğal dağılışları, nüfus, doğal kaynaklar ve diğer özelliklerin yeryüzündeki dağılışlarını bilmelidirler.

2.8.3. Yön Bulma ve Yönler

Yön ve yön bulma ile ilgili kavramları kapsamaktadır.

2. sınıf öğrencileri; sağ, sol, aşağı, yukarı, kuzey, güney, doğu, batı kavramlarını, yönünü bulmayı, güneşin doğudan doğup, batıdan battığını, güneşin doğduğunda aydınlık, battığında karanlık olduğunu, haritada yön bulmayı,

3. ve 4. sınıf öğrencileri; ana ve ara yönleri, ekvator ve kutuplarla yönlerin ilişkisini, koordinat sistemi üzerinde yön bulmayı, haritanın ve bir yerin yönlerini bulmayı ve rüzgar gülünü,

5. ve 6. sınıf öğrencileri; kuzey-güney paralellerini, doğu-batı meridyenlerini,

7. ve 8. sınıf öğrencileri; farklı şekillerdeki haritaların yönlerini, atlas ve diğer kaynaklarda yer alan haritaların yönlerini bulmayı, başlangıç meridyeninden doğuya ve batıya doğru derecelendirilen meridyenler arasındaki farklılıkları bilmelidirler.

2.8.4. Ölçek ve Uzaklık

Bir yerin harita üzerindeki ve gerçekteki büyüklüğü ve uzaklığıdır.

2. sınıf öğrencileri; yaşadığı bölge, komşuları ya da sınıfı ile ilgili çizdiği haritalarda büyük ölçek- küçük ölçek kavramlarını, kürenin dünyanın küçük bir modeli olduğunu, yakın-uzak kavramlarını, mil, kilometre gibi uzunluk ölçülerini,

3. ve 4. sınıf öğrencileri; mil, inç, kilometre, santimetre gibi uzunluk ölçülerini, kesir ölçekteki gerçek uzaklığı, haritalardaki ölçekleri, gideceği bir yerin ne kadar süre uzaklıkta olduğunu,

5. ve 6. sınıf öğrencileri, farklı ölçekteki haritalarla gerçek sahaları kıyaslamayı, farklı ölçeklerde haritalar yapmayı, başlangıç meridyeninden ve ekvator dan olan uzaklıkları hesaplamayı,

7. ve 8. sınıf öğrencileri; kesir ve çizgi ölçekleri gerçek uzunluklara çevirmeyi büyük ve küçük ölçekli haritaların farkını, yerler ve uzaklıkları arasında ilişki kurabilmeyi bilmelidir.

2.8.5. Karşılaştırma ve Çıkarım Yapma: Aralarındaki İlişkileri Anlama

Coğrafi bilgileri birbiriyle karşılaştırarak, aralarındaki ilişkileri anlayarak sentez yapabilmelidir.

2. sınıf öğrencileri; coğrafi özelliklerle ilgili resim ve sembolleri, zaman ve uzaklığı, yerler arasındaki benzerlikleri, kıtalar ve okyanusları,

3. ve 4. sınıf öğrencileri; yerler, bölgeler ve topluluklar, harita ve küre üzerindeki alanlar, yerler ile iklim, arazi ve arazi kullanımları arasındaki ilişkileri,

5. ve 6. sınıf öğrencileri; ülkeleri, enlem ile iklim, boylamlar, kıyı ile rüzgar hareketleri, sanayinin gelişiminin kaynaklarla ve teknolojiyle olan ilişkisini,

7. ve 8. sınıf öğrencileri; eski ve yeni ticaret yollarını, yerin ve büyümenin kentlere etkisini bilmeli, yerleri ve nüfusun dağılışını karşılaştırabilmelidir.

Harita ve küre kullanım becerileri üç düzeyde incelenebilir: 1. Başlangıç Düzeyi, 2. Orta Düzey, 3. İleri Düzey. Başlangıç düzeyi ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıfları, orta düzey ilköğretim 4. ve 5. sınıfları, ileri düzey ise yine 5. sınıflar ile 6. sınıfları içine almaktadır (Ragan, 1964:240-247) Buradan da anlaşılacağı gibi 5. sınıflara önce orta düzeyde daha sonra da ileri düzeyde beceri kazandırmak gerekir. Harita ve küre kullanma becerisi kazandırmaya yönelik ders konuları ve örnek uygulamaları her düzeyde anlatılmıştır. Harita ve küre kullanım becerisinde kazandırılacak temel kavramlar yönünden günümüzde bir değişiklik yoktur fakat teknolojinin gelişimine uygun olarak ders örnekleri daha farklı tekniklerle işlenebilir.

Küre kullanım becerisi kazandırabilmek için, her sınıfta ortalama 25 öğrenci olduğu düşünülürse yaklaşık 6 tane de küre olmalıdır (Savage, 2000:333). Bu nedenle konu anlatımlarında geçen uygulamalarda küre sayısının tek değil 6 ya da daha fazla olduğu düşünülmelidir.

Bu düzeyleri tek tek inceleyecek olursak:

Başlangıç Düzeyi

Coğrafya eğitimi öğrencilere ilk kez verilirken harita ve küre kullanım becerilerinin de başlangıç seviyeleri öğretilmelidir. Küre üzerinde denizler, karalar, enlem-boylam çizgileri gibi şekiller yer aldığı için daha kolay öğrenmelerini sağlamak amacıyla tebeşirle ya da silinebilir kalemle işaretleme yapmalarına izin verilmelidir. Küre pek çok bilgiyi içermektedir. Bunlar sosyal bilgiler dersinin temelini oluşturur. Öğrenciler dünyanın hareketlerini küre üzerinden öğrenirler. Öğretmen küreyi havaya kaldırıp: “Bu bizim üzerinde yaşadığımız gezegenimizin şekli. Kim bana yaşadığımız yeri küre üzerinde gösterecek?” şeklinde sorular sorarak öğrencilerin ilgisini çekmelidir. Öğrencilere küreye dokunma, onu inceleme fırsatı verilmelidir.

Harita becerilerini geliştirmek için öğrencilere öncelikle sınıflarının, evlerinin, komşularının, okullarının yer aldığı modeller çizdirilir. Bunun bir uygulaması sınıfta yapılabilir. Sınıfta boş bir alan seçilir. Öğrencilerin elinde o anda var olan materyallerle model harita yapılabilir. Örneğin; çantaları binaları, kağıttan kestikleri şeritler caddeleri, kalem ormanlık ya da çalılığı, kırık bir ayna gölleri ve küçük bir oyuncak insanları göstermek için kullanılabilir. Bu materyaller çeşitlendirilebilir. Öğrenciler çevre modelini yaparken mekanı algılamayı öğrenirler. Kısa bir çevre gezisine çıkılır. Öğrencilerden etrafta gördükleri binaları ve yerleri kağıda çizmeleri istenir. Bu çizim sınıfa dönölerek daha önce yapılmış olan yer haritasıyla karşılaştırılır. Yön kavramını öğretmek gerekir. Öğrenmeyi eğlenceli hale getirmek ve somutlaştırmak için sınıfın duvarları her biri bir yönü gösterecek şekilde işaretlenir. Bir öğrenci görevlendirilerek “kuzey boyunca yürü, güney boyunca zıpla” gibi ifadeler kullanılarak yönlendirmelerde bulunulur.

Öğrenciler kuzey-güney ile aşağı-yukarı kavramlarını karıştırmaktadırlar. “Aşağı” kavramını tam olarak algılayamadıkları için, bütün nehirlerin güneye aktığı yanılgısına düşerler. Yani Nil, Po ve Büyük Menderes nehirlerinin güneye doğru aktığını düşünmektedirler. Öğrenciler yaşadıkları coğrafi çevredeki önemli özelliklerle yön kavramını özdeşleştirmektedirler. Örneğin; Alanya’da yaşayan bir çocuk güney ile denizi özdeşleştirebilmektedir. Aynı çocuk Samsun’a gittiği zaman Karadeniz’in kuzey yönünde olduğunu anlamakta zorlanabilmektedir. Aşağı-yukarı kavramını öğretmek için küçük figürler kullanılarak küre üzerinde uygulamalar yapılabilir. İnsan yerine geçecek bir figür Avustralya üzerine getirilerek bunun güneyde olduğu, tepetaklak düşmediği, aşağının güneye değil yerin merkezine doğru, yukarının ise kuzeye değil küreden yukarı doğru olduğu anlatılmalıdır (Demirkaya, Çetin ve Tokcan 2004:40-45).

Orta Düzey

İlköğretim 4. ve 5. sınıflar seviyesine uygun konu ve uygulamaları içermektedir. Bu sınıflar coğrafi görünümeleri daha çok küre kullanarak öğrenmelidirler. Örneğin: Himalayalar’ı, Grönland’ı, yeryüzündeki karaları, okyanusları, ekvatorun dünyayı nasıl ortadan ikiye böldüğünü, kuzey yarım küreyi

ve güney yarım küreyi. Bu düzeyde de öğrenciler küre üzerinde karaları, denizleri, ülkeleri v.b. tebeşir ve silinebilir kalemlemlerle işaretleyebilirler.

Dünyanın kendi ekseni etrafındaki hareketi ve bu hareketin sonuçları küre ile öğretilebilir. Dünyanın hareketleri küre üzerinde öğretilecek en önemli konulardan biridir. Öğrencilerin bunu başka türlü kavramaları çok zordur. Dünyanın kendi ekseni etrafında batıdan doğuya doğru hareket ettiği ve bu hareketinin gece gündüz oluşumuna sebep olduğu anlatılır. Bunu anlatmak için fener ve küreyle örnek bir uygulama yapılabilir. Örneğin; sınıfın ışıkları kapatılır ve her küre başındaki öğrencilerden birinin eline bir fener verilerek bu feneri küre üzerine tutmaları istenir. Bu sırada da küre batıdan doğuya doğru (saatin tersi yönünde) hareket ettirilir. Öğretmen kürenin kuzey ve güney kutup noktalarından tutarak dünyanın batıdan doğuya doğru sürekli kendi etrafında döndüğünü açıklar. Bir nokta işaret edilerek, bu noktaya fener ışığının eğik gelmesinden yola çıkılarak güneş ışınlarının da aynı şekilde belirli bir zamanda eğik geldiği, bu zaman diliminin sabah olduğu, fener tam karşıdan tutularak şimdi bu noktada güneş ışınlarının giderek yükseldiği ve tam tepe noktasına geldiği ve zamanın öğle olduğu, fener daha da batıya hareket ettirilip tekrar ışığın eğik gelmeye başladığına dikkat çekilerek bu vaktin de akşam olduğu vurgulanır. Hiç ışık gelmediğinde ise gece olmuştur.

Öğrencilerin en çok hata yaptıkları konudur bu: “Güneş doğması”, “Güneş batması” ifadeleri kullanıldığı için hareket edenin güneş olduğunu zannederler. Aslında hareket eden güneş değil dünyadır. Yapılan uygulamayla öğrencilerin olayı kavramaları sağlanmış olur.

4. ve 5. sınıf öğrencileri yüzünü kuzeye döndüğünde, sağ tarafında kalan yönün doğu, sol tarafında kalan yönün batı olduğunu ve sırtınınsa güneyi gösterdiğini bilmelidir. Kuzeyi yönünü tespit ettiğinde gideceği yönü bulabileceğini anlamalıdır.

Öğrencilerin küre ile harita arasında sorun yaşadıkları bir konu vardır ki o da kürenin nasıl haritaya dönüştüğüdür. Küre üzerinde şekiller daha kolay görülebilmektedir. Küre üç boyutludur. Oysaki haritalar iki boyutludur. Örneğin, öğrenciler küre üzerinde gördükleri Grönland’ın haritada daha büyük gözüktüğünü söylerler. Haritaların nasıl meydana geldiğini anlatabilmek için bir portakal ortadan ikiye bölünüp, bunların kuzey ve güney yarım küreler olduğu vurgulanıp, bu

portakallar kabukları soyulup dilimlenerek düz bir yüzey üzerine düzleştirilerek açıklanmaya çalışılabilir.

Bu seviyede siyasi haritalardaki renklerin ülkeleri ve şehirleri; fiziki haritadaki renklerin de yükselti basamaklarını gösterdiği bilinmelidir. Öğrenciler yeryüzü şekillerini öğrenmek için yapbozlardan yararlanabilirler. Kendileri de sınıf içerisinde devamlı kullanacakları yapbozlar yapabilirler.

Üst Düzey

Bu seviyede daha büyük ve fiziki ayrıntıların daha fazla görüldüğü haritalar ile ayrıntılı küreler kullanılmalıdır.

5. sınıf öğrencilerine dünya üzerindeki belirli noktaların ekvatorundan olan uzaklığı öğretilmelidir. Kuzey Kutup Noktası, ekvatorundan 90 derece ya da bir dairenin $\frac{1}{4}$ 'ü kadar uzaklıktadır. Aynı şey Güney Kutup Noktası için de geçerlidir. İki kutup noktası arasındaki bu uzaklık meridyen olarak adlandırılır.

Enlem; kuzey ve güney yönde, ekvatorundan bir derece uzaklıktaki yerlerin meridyenler boyunca ölçülmesiyle oluşmuştur. Enlem, dünyanın etrafını saran, ekvatora doğru genişleyen hayali çizgilerdir. Meridyen boyunca kuzey ve güney yönde ekvatorundan olan uzaklığın derecelendirilmiş şeklidir. Her enlem arasında birer derece fark vardır. Bir derece uzaklık yaklaşık 111 km dir. Bir enlem üzerinde bulunan bir noktanın ekvatorundan olan uzaklığı, o enlemin derecesi kadardır. Örneğin New Orleans 30 derece kuzey enlemi üzerinde bulunur. Bunun anlamı ekvatorundan 30 derece uzaklıktadır. Bir yer üzerinden geçen enlemin bilinmesiyle o yerin ekvatorundan ne kadar uzaklıkta olduğu saptanabilir. New Orleans'ın ekvatorundan uzaklığı $111 \times 30 = 3330$ km dir.

Meridyenlerin 6. sınıfta kavratılması gerekir. Meridyenler bir kutuptan diğerine uzatılan çizgilerdir. Başlangıç meridyeni sıfır derecedir ve diğer meridyenler başlangıç meridyeninden olan uzaklıklarına göre sıralandırılırlar. Enlem ve boylam dünya üzerindeki bir yeri bulmaya yarayan koordinat sistemini oluştururlar. Öğrenciler bütün bunların yanı sıra başlangıç meridyeninin İngiltere'nin Londra şehrindeki Geenwich'ten geçtiğini bilmelidirler.

Her bir meridyen 360 derecelik çemberin 1'er derecelik parçalarıdır. Meridyenlerin arası kutuplara gidildikçe daralır.

Bu seviyede dünyanın güneş etrafındaki hareketi de öğretilmelidir. Dünyanın güneş çevresindeki hareketi sonucunda mevsimlerin meydana geldiği fakat bunun tek başına mevsimleri oluşturmadağı, dünyanın ekseninin eğik olmasının asıl neden olduğu kavratılmalıdır.

Yine fener kullanılarak örneklendirilebilir. Yere bir çember çizilir. Çemberin merkezinde bir öğrenci elinde fener ile bekler. Bu güneştir. Bir öğrenci de çemberin dış çizgisinde elinde küre ile durur ve kürenin kuzey kutbu tarafını fenere doğru çevirir. Fener ışığının yengeç dönencesinin tam üstüne gelmesi sağlanır. Bu 21 Haziran tarihidir ve güneş ışınları Yengeç Dönencesi'ne dik gelir. Bu tarihte, Kuzey Kutbu çevresinin neredeyse tamamının gün ışığı gördüğü; Güney Kutbu çevresinin ise karanlıkta kaldığı vurgulanır.

Bu seviyede kuzey yarım küresi, güney yarım küresi, kara yarım küresi, su yarım küresi, yeryüzündeki fiziki ve beşeri dağılışlar, ülkeler, şehirler öğretilmelidir.

Haritalar çok çeşitlidir ve öğrenciler haritalarla çalışmaktan hoşlanır. Onlara haritalarla ilgili oyunlar yaptırılabilir. Öğretmen yer isimleri sorarak öğrencilerin haritada bulmalarını isteyebilir. Öğrencilerden farklı iki grup oluşturularak karşılıklı birbirlerine harita ile ilgili sorular sormaları sağlanabilir. Sadece sınır çizgileri olan haritalar verilip içlerini doldurmaları istenir ya da slaytlardan boş haritalar tahtaya yansıtılıp tahtada hep birlikte doldurulur.

Coğrafi beceriler günlük konu ve problemlerle ilişkilendirildiklerinde gelişirler. Bunun için öğretmen sınıfa gazete, dergi, kitap getirmelidir. İlgili bölümler sınıfta okunarak tartışılmalıdır. Konu içinde hangi coğrafi konuların geçtiği öğretmen tarafından tahtaya iklim, ulaşım, üretim, doğal kaynaklar, arazi kullanımı vb. şeklinde sıralanabilir.

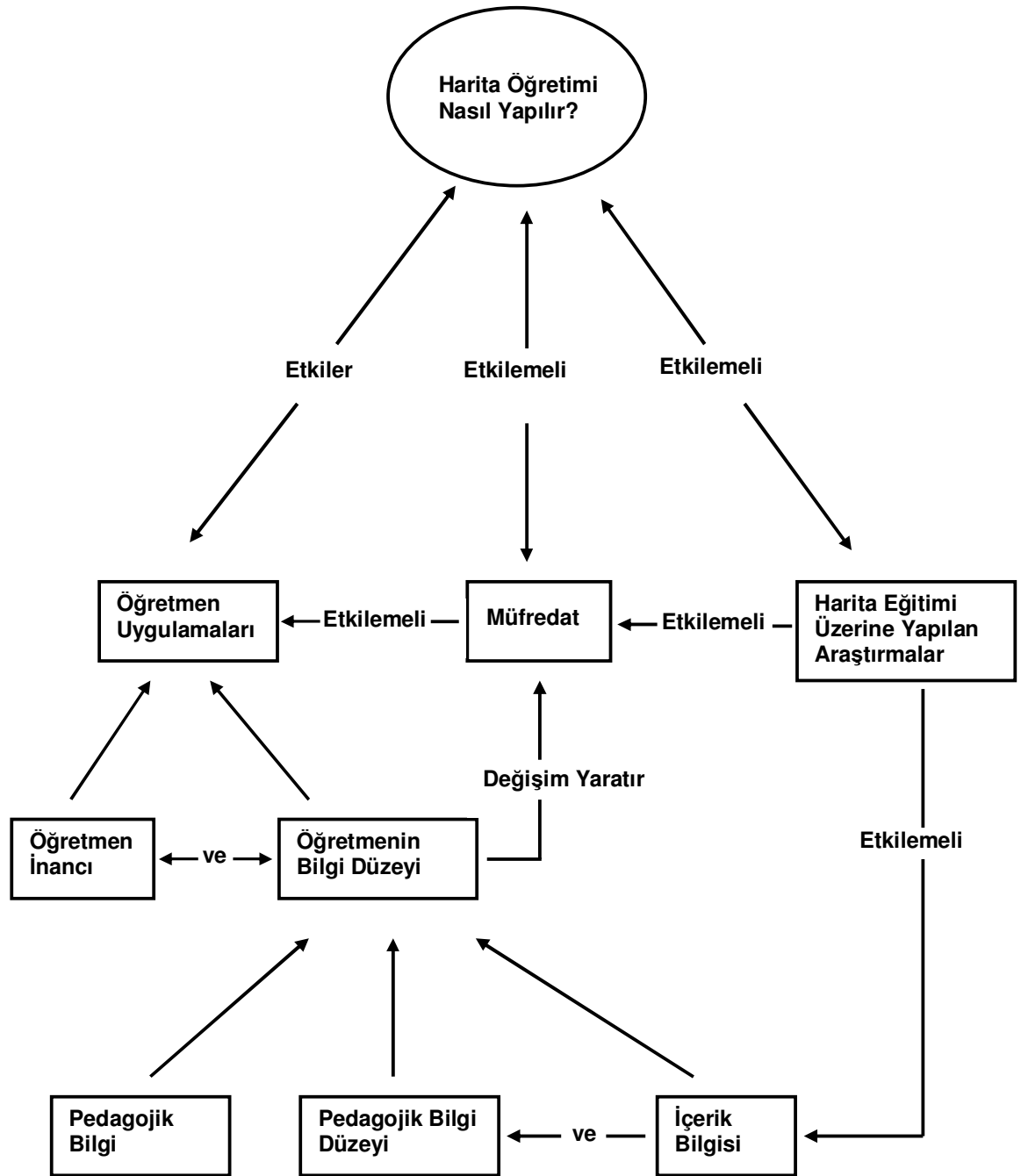
Bu tür çalışmalarda coğrafi beceriler istenilen seviyede kazandırılmayabilir fakat öğrenciler mantıklarını kullanmayı öğrenirler ve ilgi duyarsalar yeterince kazanım elde ederler (Rogan, 1964:247).

Önceki sayfalarda anlatılan uygulamalar öğretmenin istekleri, okulların fiziki ortamları ve konunu özelliklerine göre çeşitlendirilebilir. Fakat uygulama her nasıl olursa olsun şu bir gerçektir ki görselleştirilmiş, araç gereçle ve uygulamayla yapılan eğitim öğrencilerin başarı düzeylerini artırmaktadır (Umek, 2003).

Becerilerin kazandırılmasında öğretmene de büyük görev düşmektedir. Öztürk ve Baysal (<http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/>) 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin derse karşı olan tutumları ile ilgili araştırmalarında, öğretmenin derisi görsel araç gereçlerle işleyişinin, derse ve öğrenciye karşı yaklaşımının öğrencilerin derse olan ilgilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Hangi beceri kazandırılırsa kazandırılırsın, öğretmenin alan bilgisine hakimiyeti, derse karşı istekli oluşu, derse hazır gelmesi öğrenmeyi etkileyen faktörlerdir.

Doğanay, Zaman ve Alim (2001:37) bilgisayar destekli eğitim aşamasına gelindiği bir dönemde harita kullanmadan ders işleyen coğrafya öğretmenlerine rastlandığını bunun ise coğrafya eğitimi ilkeleri ile ters düştüğünü belirtmektedirler.

Acheson (2003:132), öğretmenlerin harita ile ilgili düşüncelerini, ders işlerken harita kullanım durumlarını ve programda harita kullanımı ile ilgili yer alan gereklilikleri yerine getirip getirmediği ile ilgili yaptığı araştırmasında; haritaların çoğunlukla harita bilgisi konusunda kullanıldığı, temel düzeyde harita bilgisinin kullanıldığı ve haritaların yalnızca yer bulma amacıyla kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Harita eğitiminin nasıl yapılacağı ile ilgili bir ana model belirlemiştir (2003:49). Şekil 2.1. de bu ana model görülmektedir.

Şekil 2. 1. Harita Eğitimi İçin Ana Model (Acheson, 2003:49)

Öğretmenlerin planlarında harita ve küre kullanımıyla ilgili şu bilgilere yer vermeleri gerekir (Garcia and Michaelis, 2001:302):

Çevre haritalarında: caddeler, binalar, parklar, havaalanları, komşular;

Seyahatle ilgili haritalarda: anayollar, parklar, şehirler, demiryolları, eğlence ve dinlenme yerleri, tarihi yerler;

Siyasi haritalarda: şehirler, yerler, bölgeler, ülkeler, sınırlar;

Fiziki haritalarda: karalar, sular, yükseltiler, bitki örtüleri;

İklim haritalarında: yağış, sıcaklık, iklim tipleri, akıntılar;

Nüfus haritalarında: nüfusun dağılışı, yoğunluğu, göçler, kırsal yerleşmeler, kentsel yerleşmeler,

Ekonomi ile ilgili haritalarda; doğal kaynakların dağılışı, üretim, endüstri, arazi kullanımı;

Tarihi ve kültürel haritaları inceleyebilecekleri bilgiler yer almalıdır ve haritalar gerekli yerlerde kullanılmalıdır.

Harita ve küre kullanım becerileri kazandırılırken öğrencilerin gelişim seviyesine göre somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru bir konu anlatım yöntemi uygulanmalıdır. Piaget'in bilişsel gelişim evrelerine göre bir çocuğun 7-11 yaş arası somut işlemler, 11 ve 12 yaş sonrası soyut işlemler dönemidir. Çocuk ancak 12 yaşından sonra soyut kavramları anlayabilmektedir (Binbaşıoğlu, 1975:105). Çocuğa zamanından önce verilecek soyut kavramlar, yanlış öğrenmelere ve kavram kargaşasına sebep olacaktır. Piaget (2005) çocukların doğada meydana gelen olayları, örneğin; yağmur, bulut, gece, gündüz vb. erken yaşlarda kavrayamadıklarına, ancak 11-12 yaş civarında bu tür oluşumları algılayabildiklerine dikkati çekmektedir. Bu durum Piaget'in bilişsel gelişim basamaklarının soyut işlemler dönemine uygunluk göstermektedir.

Küre kullanım becerisi de pek çok soyut kavramı anlamayı gerektirmektedir. Örneğin enlem, boylam, ekvator çizgisi, başlangıç meridyeni gibi daha pek çok gözle görülmeyen ama dünya üzerinde varolduğu düşünülen kavramlar öğrencide anlam karmaşalarına sebep olmaktadır. 6. sınıf seviyesindeki bir öğrenci somut işlemlerden soyut işlemlere geçiş basamağında yer aldığı için sözü edilen kavramları zihninde canlandıramamaktadır. Bu çizgilerin dünya üzerinde gerçekten var olduğunu sanmakta ve neden bizim bunları göremediğimizi sorgulamaktadır. Eski programda,

6. sınıf müfredatında yer alan “Coğrafya ve Dünyamız” ünitesi ile ilgili, öğrencilerin bu üniteye yer alan Türkiye’nin matematik konumu anlama düzeyleri üzerine yapılan bir çalışmada (Cin, Engin ve Akbaş 2005:121-139), öğrencilerin anlama düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerden küre üzerinde Türkiye’nin matematik konumunu göstermeleri istenmiş fakat hiç biri anlama düzeyinde cevaplar verememiştir. Matematik konumu bilmek, enlem, boylam, başlangıç meridyeni, ekvator çizgisi, kuzey ve güney yarı küreler gibi pek çok kavramı da bilmeyi gerektirir. Ulaşılan sonuç, bunların hiç birisinin öğrenilmediği gerçeğini ortaya koymaktadır. Araştırmacılara göre matematik konum soyut ve teknik bir kavramdır ve öğretilmesi güçtür. Bu güçlük ancak etkili öğretim yöntemleri kullanılarak aşılabılır.

2.9. Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Hiyerarşisi

McClure tarafından (1992:101) harita ve küre kullanım becerileri ve bunların kavramsal çerçevesi belirlenmiştir. McClure’nin tespitine göre harita becerileri ile ilgili 1960 ve 1966 yılları arasında 37 çalışma bulunmaktadır. Bu durum konuya olan ilginin fazlalığını göstermektedir.

Öğrencilerin orta öğretime başlamadan önce 8 genel harita becerilerini kazanmış olmaları gerekir. Bu beceriler anasınıfından başlayarak öğrencilere kazandırılmalıdır. Beceriler somuttan soyuta doğru sıralanmışlardır. Başlangıç yetenekleri çocukların çevrelerini öğretmeyi kapsamaktadır. Çocuklar çevrelerindeki şekilleri, renkleri ve diğer basit kavramları öğrenirler ve zamanla orta öğretim seviyesinde problem çözme durumlarında kullanacakları soyut kavramları öğrenirler.

McClure’nin belirlediği kavramsal model harita becerilerinin gelişimini kolaylaştırmak amacıyla öğretmenlere yol gösterici niteliktedir. Sınıflarda bazı öğrencilerin özel kabiliyetleri olabilir ve onlar daha hızlı ilerleyebilirler. Bazı öğrenciler ise becerileri daha geriden takip edebilir. Zaman zaman sınıfın tümünde bir gerileme görülebilir. Beceriler konuların öğretilmesinde bu tür durumlarda öğretmenlere esneklik sağlayabilir. Beceriler özet olarak verilmiş ve becerilerin kazandırılması için ilköğretim birinci kademe, ilköğretim ikinci kademe ve orta öğretim seviyesinde gerekli olan yeterlilikler tespit edilmiştir.

Bu yeterlilikler Amerikan eğitim sistemine göre uyarlanmıştır. Harita ve küre kullanım becerisinin alt becerilerini oluşturan sekiz beceri ve bu alt becerileri kazanmış öğrencilerin hangi yeterliliklere sahip olması gerektiğinin çerçevesini çizmeye çalışan kriterlere ait tablolar birer birer incelenecektir. Türk Milli Eğitim Sistemi'nde harita ve küre kullanım becerisi mekan algılama becerisinin bir alt becerisi olarak geçmiş ve ünitelerin özelliklerine göre kazanımlar tespit edilmiştir (Bkz. Syf. 21-24). Bu kazanımlar McClure tarafından tespit edilen yeterliliklerin bazılarını içermekte bazılarını ise içermemektedir.

2.9.1. Beceri 1: Sembollerin anlaşılması

Tablo 2.2. Öğretim Kademelerine Göre Sembollerin Anlaşılması Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Basit ve gerçek nesneleri göstermek için renkleri ve sembolleri kullanır.
Boyut ve şekilleri ifade etmek için büyük-küçük, daha büyük-daha küçük gibi terimleri kullanır ve bunları tanır.
Dünyanın yuvarlak olduğunu bilir.
Çevresini sözlü olarak tanımlar ve onunla ilgili resimleri yorumlar.
Basit harita lejantlarını ve yaygın olarak kullanılan basit renk-şekil sembollerini okur ve anlar.
Çevresinde yaygın olarak bulunan sıralar, evler ve okul gibi objeler için resimli semboller kullanır.
Yaygın şekilde kullanılan işaretlerin (dur işaret gibi) anlamlarını bilir.
Basit bir harita yaparken etiket yerine harita sembollerini kullanır.
Benzer alanların harita ve resimlerini karşılaştırır.
Kıtaların ve okyanusların temel şekillerini bilir.
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Harita ve küre üzerindeki temel yeryüzü şekilleri için sembolleri tanır ve kullanır.
Şehirler, demiryolları, nehirler ve karayolları için geleneksel sembolleri bilir ve kullanır.
Adalar, yarımadalar ve deltalar gibi küçük alanlı kara parçalarının şekillerini tanır.
Haritada göller, körfezler ve boğazları tanır.
Orta Öğretim Yeterlilikleri
Özel amaçlı haritalardaki sembolleri kullanır.
Aynı sembolün farklı harita ve küre üzerinde farklı anlama gelebileceğini bilir.

(Kaynak: McClure, 1992:106)

Çocuklarda öğrenme somuttan soyuta doğru gerçekleşmektedir. Bu nedenle beceriler öğretilirken de somuttan soyuta öğretme düzeni uygulanmalıdır. Buna uygun olarak sembollerin anlaşılması becerisi şekillerin ve renklerin önce basit sonra da karmaşık biçimlerinin öğrenilmesini içerir. Bu beceri de kendi içinde 6 seviyeden oluşur:

- 1- Gerçek Nesneler.
- 2- Üç Boyutlu Nesneler.
- 3- Ayrıntılı Çizimler.
- 4- Basitleştirilmiş Çizimler.
- 5- Çocuklar Tarafından Yapılan Çizimler.
- 6- Kartografik Semboller.

Tablo 2.1. bu becerinin yeterliliklerinin hiyerarşisini göstermektedir. Harita sembollerinin kullanımında yeterliliklerin gelişimi aslında bir harita okuma işidir. Çocuk sembolleri ve şekilleri anlayarak haritayı yorumlayabilmelidir. Semboller iletişimin soyut biçimidir. Bu soyut biçimler, çocuğa önce çevresindeki şekillerin öğretilmesiyle daha somut hale getirilebilir. Erken yaşlarda çocukların çevrelerini anlamaları sınırlı seviyededir. Yaşları ilerledikçe şekilleri kavrama düzeyleri, buna bağlı olarak da soyut kavramları anlama seviyeleri artar. Sembollerin anlaşılması becerisinin seviyelere göre oluşturulmuş hiyerarşisinde de bu düşünce göz önünde bulundurularak derecelendirme yapılmıştır.

2.9.2. Beceri 2: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi

Tablo 2.3. Öğretim Kademelerine Göre Alansal Perspektifin Geliştirilmesi Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Perspektif ile ilgili terimleri (üzerinde, yanında) tanır ve kullanır.
Yakın çevre gezilerinde yüzey şekillerini gözlemler ve bunları haritalarla ilişkilendirir.
Yakın çevre ile ilgili harita ve resimleri karşılaştırır.
Yakın çevresinin profilini çizer ve bunu harita ile karşılaştırır.
Alçı, toprak ya da çamurdan yakın çevresinin bir modelini oluşturur ve bunun alansal görünümünü tasvir eder.
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Haritadaki yeryüzü şekillerini ayırt eder, bir akarsuyun hangi yöne aktığını anlar.
Bir bölgenin haritaları ile hava fotoğraflarını karşılaştırır.
Bir nesnenin farklı bakış açılarından tasvir edilebileceğini anlar.
Yakın çevresine yaptığı arazi gezileri ve bu çevrenin haritaları ile hava fotoğraflarını karşılaştırır.
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Yakın çevreyi gösteren bir alansal bakış haritası çizer.
Bilinen ya da bilinmeyen bölgelerin hava fotoğraflarını yorumlar.

(Kaynak: McClure, 1992: 108)

Perspektif; nesnelerin değişik bakış açılarından hayal edilmesi ve tanınması yeteneğidir. Bu becerideki yeterlilikler 3 aşamada gerçekleşir:

- 1- Çocuklar imgeleri alansal perspektiften çok profil olarak tanımlarlar.
- 2- Çocuklar var olan diğer perspektifleri farkederek fakat doğru olarak tanımlayamazlar.
- 3- Çocuklar tüm ihtimalleri doğru bir biçimde hayal edebilirler.

Tablo 2.2. Becerinin öğrenilmesinde yaşanan çevre, tecrübeler ve hava fotoğraflarının kullanımı vurgulanmaktadır. Hava fotoğraflarının kullanımı problem çözmede yeterliliklerin kazandırılmasında ilgi çekici bir yoldur. Hava fotoğraflarının kullanımı ülkemizde yaygın değildir. Uzaydan çekilmiş görüntüler konuların özelliklerine göre kullanılmakla birlikte tablo 2.3 de belirtildiği şekilde bir bölge

incelenilerek o bölgeye ait hava fotoğrafların kullanımı beceriler içinde yer edinmemiştir.

2.9.3. Beceri 3: Yönün Anlaşılması

Tablo 2.4. Öğretim Kademelerine Göre Yönün Anlaşılması Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Yönler ile ilgili yukarı, aşağı, sağ, sol gibi terimleri bilir ve kullanır.
Sözel olarak burada, orada, sağ, sol gibi yönle ilgili yönergeler verir ve takip eder.
Ara yönleri bilir ve kullanır.
Çeşitli haritalar kullanarak yerel çevrelerin rotalarını çizer.
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Kıtaların birbirlerine göre yönlerini değerlendirerek yerel çevrelerin yerlerini tanımlar.
Harita ve küre üzerinde başlangıç meridyenini ve ekvatoru yerleştirir.
Ara yönleri kullanır (kuzeydoğu, güneybatı).
Harita ve küre üzerinde ana yönler ile enlem ve boylamı bulur.
Yönleri tespit ederken pusula kullanır.
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Haritanın yönünü bulmak için pusula kullanır.
Harita ve küre üzerindeki uzaklık ile gerçek uzaklık arasındaki ilişkiyi bilir.
Harita ve küre üzerinde yön ve konum hakkında kesin bilgi elde etmek için ana yönleri kullanır.

(Kaynak: McClure, 1992: 109)

Yönler kişinin çevreye uyum sağlayabilme yeteneğidir ve harita ve küre gibi soyut kavramdır. Karmaşık kavramların öğrenilebilmesi için çevre ile ilgili bilgilerin öğrenilmiş olması gerekir. Muir ve Fraaze (Aktaran: McClure, 1992:110) önemle şu noktayı belirtmektedir: küresel yönler öğrenilmeden önce çevresel ve kişisel yönler öğrenilmelidir.

2.9.4. Beceri 4: Uzaklığın Anlaşılması

Tablo 2.5. Öğretim Kademelerine Göre Uzaklığın Anlaşılması Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Uzak, yakın, yanında gibi terimleri kullanarak benzer yerler arasındaki mesafeleri karşılaştırır.
Uzaklığı hesaplamak için basit uzunluk ölçüleri kullanır (km ve m gibi).
Yaşadığı çevre ile bu yerin haritasında zaman/uzaklık karşılaştırması yapar.
Kesin olmayan ölçümlerle (adım), kesin olan ölçümleri (cm,m) ilişkilendirir.
Basit bir harita üzerinde uzaklığı bulmak için bir ölçeğe ihtiyaç olduğunu fark etmeye başlar.
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Yerler ile uzaklık ve zaman ilişkisini anlar.
Ölçeklerin, gerçek dünya ile ilgili uzaklıkları harita üzerinde gösterdiğini anlar.
Yerler arasındaki uzaklıkları tespit etmek için harita ölçeğini kullanır.
Karayolları haritasında uzaklığı kilometre olarak hesaplar.
Bölge ve uzaklık arasındaki farkı anlar.
Yerler arasında taşıma çeşitlerini ve rotalarını en hızlı ve en kısa olması bakımından karşılaştırır.
Uzaklığı tahmin eder, ölçek kullanarak gerçek uzaklığı bulur.
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Küre üzerinde başlangıç meridyeni ve ekvatorun nerden geçtiğini bilir.
Enlemler arasındaki tahmini uzaklıkları öğrenir.
Ekvatora göre uzaklık ve iklim arasındaki ilişkiyi anlar.
Okyanuslara göre uzaklık ve iklim arasındaki ilişkiyi anlar.

(Kaynak: McClure, 1992: 111)

Bu yetenek oran ve ölçüm yapmayı gerektirir. Bu yeteneğin gelişimi 3 aşamada gerçekleşir:

- 1- Bilgi ve Mesafeyi Kullanma.
- 2- Mesafenin Korunmasının Anlaşılması.
- 3- Harita Ölçeği Kullanma Kabiliyeti.

Muir'e göre (Aktaran: McClure, 1992:110); 5 ve 6. sınıftan önce çok az öğrenci standart ölçümleri anlamada harita becerilerini kullanabilir. Aynı zamanda standart olmayan ölçümlerin (örneğin ölçümede ip kullanımı) mesafe-ölçekli ölçümlere hakim olmaktan daha kolay olduğunu işaret eder.

Ülkemizdeki sosyal bilgiler programında ilköğretim ikinci kademede yerel saat hesaplamaları bulunmamaktadır. Bu durum Tablo 2.5 ten yararlanırken göz ardı edilmemelidir.

2.9.5. Beceri 5: Yerin Belirlenmesi

Tablo 2.6. Öğretim Kademelerine Göre Yerin Belirlenmesi Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Konum ile ilgili terimleri bilir ve kullanır (orada, sağda, önde).
Yakın çevresinden okulun ve evinin yerini bilir.
Diğer toplumsal alanlarla ilgili olarak okulun yerini tanımlar.
Benzer şeylerin yerini bulmak için basit, sınıf ve yerel bölge haritaları kullanır.
Harita ve küre üzerinde, bölge, devlet ve milletlerin yerini yerleştirir.
Harita üzerinde, inceledikleri yakın çevreleri yerleştirir.
Basit bir koordinat sistemi kullanır (Bilgisayar oyunlarından yararlanır).
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Temel coğrafi özellikler ve bölgeleri tanımlar, haritaya yerleştirebilir.
Harita ve küre üzerinde başlangıç meridyeni ve ekvatora göre yer bulur.
Ülkesinin ve bölgelerin yerlerini tanımlar.
Ülkesindeki bölgelerde yer alan yerleşmeleri tanımlar.
Harita ve küre üzerinde enlem ve boylamla ilgili çalışmalar yapar.
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Harita ve küre yardımıyla bir bölgenin, kesin ve göreceli yerlerini anlamayı geliştirir.
Küre üzerinde herhangi bir yerin göreceli olarak konumunu tanımlar.
Enlem ve boylam derecelerine göre bir alanın konumunu tanımlar.

(Kaynak: McClure, 1992: 112)

Yer öğrenme hem bağımlı (bir yeri diğeri ile ilişkili olarak öğrenme) hem de tam olarak (yer belirlemede tam hesap yapmak için koordinat sisteminin kullanımı) öğrenme gerektirir. Küçük sınıflardaki öğrencilere öncelikle kendi çevreleri ile ilgili yerler öğretilmelidir ve buna bağlı yönlendirmelerde bulunulmalıdır. Enlem ve boylam kullanımı ilköğretim ikinci kademeye geçmeden önce, basit koordinat sistemlerini bilmeyi gerektiren tam olarak yer bulma becerileri ilköğretim ikinci kademenin başlangıcında öğretilmelidir.

2.9.6. Beceri 6: Harita Ölçeği

Tablo 2.7. Öğretim Kademelerine Göre Harita Ölçeği Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Daha büyük ve daha küçük gibi terimleri anlar ve kullanır
Resimlerdeki farklı büyüklükteki nesneleri tanımlar
Basit ölçüm artışlarını fark eder (Sokak aralıklarını)
Yaşadığı evin ya da okuduğu okulun çevresini gözlemler, tanımlar ve basit modelini oluşturur
Harita ve küre arasındaki farkları anlar
Bir bölgenin harita ve resimlerini karşılaştırır
Orijinal bir nesnenin büyültme ve ya da küçültme yapılmış durumlarıyla karşılaştığında, mekanın korunmasını anlar ve sözel olarak ifade eder
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Ölçeğin haritadan haritaya ve küreden küreye değişebileceğini fark eder
Harita ve küre arasındaki benzerlik ve farklılıkları ilişkilendirir
Basit büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki temel farklılıkları bilir
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Daha karmaşık büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki farklılıkları anlar ve problem çözme durumlarında bu bilgiyi kullanır

(Kaynak: McClure, 1992: 114)

Harita ölçeği, mesafe ve harita arasındaki ilişkiyi değil, harita çiziminin ölçüsünü gösterir. Aynı bölgenin farklı ölçeklerdeki çizimleri çocuklar için soyut ve anlaması güç bir durumdur. Çocuklara bir bölgenin gerçekte büyüklüğünün değişmediği fakat farklı ölçekte haritalarının çizilebildiği kavratılmalıdır. Bunu anlayabilmeleri için saha çalışmaları yapılabilir. Bu saha çalışmalarının da kolay anlaşılır olması için çocuğa önce kendi çevresi öğretilerek işe başlanmalıdır.

2.9.7. Beceri 7: Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması

Tablo 2.8. Öğretim Kademelerine Göre Yeryüzü Şekillerinin Anlaşılması Becerisi

İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Göreceli yükseklikler ile ilgili terimleri bilir ve kullanır (Daha alçak, dik, düz)
Yeryüzü şekilleri ile ilgili coğrafi terimleri bilir ve kullanır (Tepe, plato)
Harita ve küre üzerinde karaları ve suları ayırt eder
Kara parçalarının profillerini çizer ve özelliklerini tanımlar
Yaşadığı çevrenin yeryüzü şekillerinin özelliklerini yansıtan manzara modelleri yaratır
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Büyük ve küçük ölçekli haritalar ve küre üzerinde arazi özelliklerini ayırt eder
Bölgelerin karakteristik özelliklerini açıklayabilmek için topografya haritaları kullanır
Eşyükselti eğrilerinin özelliklerini bilir ve basit harita yorumlamalarında kullanır
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Eşyükselti eğrileri ve yeryüzü şekilleriyle ilgili bildiklerini daha karmaşık problem çözme durumunda kullanır (Suyun akış yönü, taşkın alanları, beşeri faaliyetler)
Yeryüzündeki hareketler, nüfus dağılımı, yeryüzü şekilleri ve iklim arasındaki ilişkileri değerlendirir

(Kaynak: McClure, 1992: 115)

Harita üzerinde yükseklikler, bir alan ve topografya hakkında bilgi verir. Aynı yükseklikteki noktalar birleştirilerek rakım hesaplamada kullanılan izohipsler oluşturulur. Yeryüzü şekillerini ilköğretim başlangıç seviyesindeki öğrencilere kavratmak için kabartma haritalar kullanılmalıdır. Çünkü bunlar üç boyutludur ve öğrenciler için daha somut materyallerdir. Aynı alana ait modellerin karşılaştırılması çocukların alansal perspektiflerinin ve yeryüzü şekillerini algılamalarının gelişmesine sebep olur. Çocuklar eş yükselti eğrileri (izohips) ve yeryüzü şekilleri ile ilgili bilgilerini harita ve küre üzerinde kullanarak karşılaştıkları problemleri çözebilirler.

Profil çizimi becerisi ülkemizde ilköğretim sosyal bilgiler programı içerisinde yer almamaktadır. Ayrıca topografya haritaları da okullarımızda bulunmamakta ve kullanılmamaktadır.

2.9.8. Beceri 8: Harita Yorumlama

Tablo 2.9. Öğretim Kademelerine Göre Harita Yorumlama Becerisi

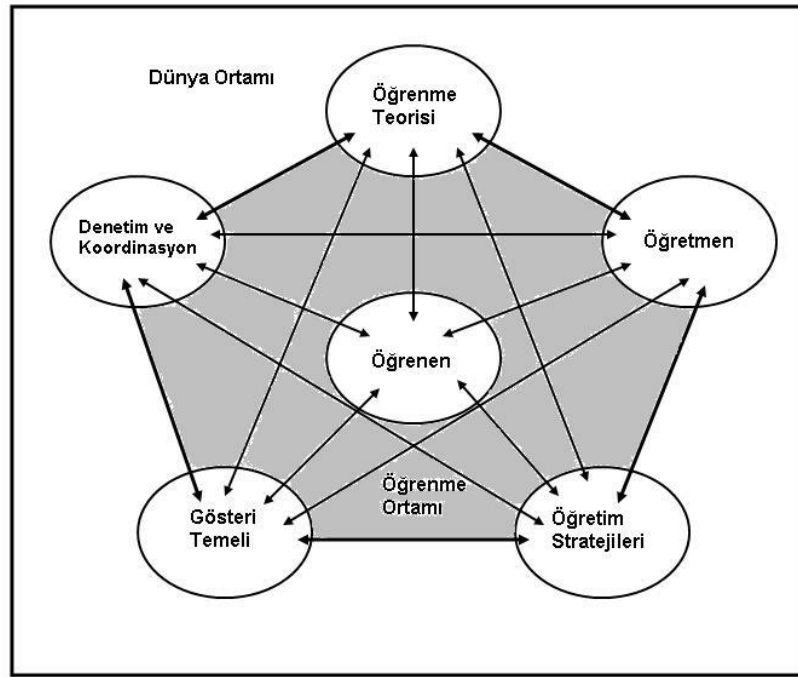
İlköğretim Birinci Kademe Yeterlilikleri
Yakın çevreye yapılan arazi gezilerinde basit gözlemler yapar.
Basit harita, resim ve küre ile ilgili bilgileri sözel olarak tanımlayabilir.
Sınıfının, okulunun ve yakın çevresinin basit haritalarını çizer ve yorumlar.
Bir bölgenin resimleri ile basit haritalarını karşılaştırır.
Harita ve küre üzerindeki diğer yerlerde yaşayan insanları ve arkadaşlarını bilir.
Yakın çevresinin modellerini ve basit haritalarını yapar ve bunları sözel olarak ifade edebilir.
Dünya yüzeyinde karadan daha çok su olduğunu anlar.
İlköğretim İkinci Kademe Yeterlilikleri
Harita ve küre arasındaki benzerlikleri anlar.
Haritada gösterilen yeryüzü şekillerinin basit dağılımını tanımlar.
Harita ve kürenin farklı kullanımlarını anlar (iş, spor).
Amaca uygun özel haritalar oluşturur.
Haritaları kullanarak iklimlerin oluşumunun başlıca nedenlerini açıklar.
Tablo, grafik, şema ve daha gelişmiş harita ve resimleri yorumlar.
Dünya ile güneş arasındaki ilişkiyi basitçe anlar (enlem, iklim).
Orta Öğretim (Lise) Yeterlilikleri
Harita, tablo, grafik ve şemaları; bilgileri göstermek için kullanır.
Dünya-güneş ilişkisini ve bunun iklimlerle ilişkisini anlar.
Yerleri bulur ve olayların meydana gelişini yer ve nedenleri ile açıklar.
Dünya üzerindeki olaylar ile harita ilişkisini yorumlar (spor ve iklim, nüfus ve yeryüzü şekilleri gibi).
Haritaları referans alarak tarihteki ve şimdiki coğrafi sınırlılıkları açıklar.
Harita ve kürelerde bölgeselleşme kavramını anlar ve yorumlar.

(Kaynak: McClure, 1992: 117-118)

Savage ve Armstrong (2000:348) sosyal bilgiler programında en önemli becerinin harita yorumlama olduğunu, harita ve küre kullanım becerilerinin amaçlarının bu beceri ile gerçekleştiğini söylemektedirler. Bilişsel alan teorisi ile yapılandırılan sınıflarda harita becerilerinin gelişimi, problem çözme durumlarında bu becerinin kullanımı ile gerçekleşir.

Harita yorumlama, problem çözme durumlarında öğrencileri diğer bütün yetenekleri de kullanmaya zorlar. Tümdengelim yönteminin kullanılmasını gerekli kılan yorumlama soruları ile karşılaşıldığında problemi çözmede öğrencileri diğer becerilerin kazanılması yönünde teşvik eder. Bu tür problemler çözülürken bütün-parça-bütün senaryosu yaratılır. Tüm resim bir problem şekli olarak sunulur. Problemi çözmek için diğer becerilerin öğrenilmesi teşvik edilir. Becerilerin sentez edilerek çözümü sağlanan bu problem fonksiyonel bir model oluşturur. Bu felsefi ilerleme, alan teorisine uygundur ve harita yorumlamayı diğer yetenekleri ortaya çıkarmak için bir araç yapar.

2.10. Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Kavramsal Çerçevesi

Şekil 2.2. Harita ve Küre Kullanım Becerisinin Kavramsal Çerçevesi
(Kaynak: McClure, 1992:102)

Şekil 2.2. harita ve küre becerilerinde kavramsal model için müfredat gelişimini göstermektedir. Müfredat öğrenciyi merkez alarak, harita ve küre

becerilerinin kazandırılmasını etkileyecek bileşenlerle şekillendirilmiştir. Becerilerin kazandırılmasını etkileyen faktörler bileşen olarak adlandırılmıştır. Bu model katı değildir. Bileşenlerden herhangi birinin etkisi ile değişim yapılabilir. Bileşenler altı katılımdan beşini içerir: öğrenme teorisi, harita becerilerinde öğretmenin yeterliliği, denetim ve koordinasyon, gösteri tabanı ve öğretim stratejileridir. Bileşenler karşılıklı olarak birbirini etkiler. Bu da şekil üzerinde, iki yönlü oklar ile işaret edilmiştir. Bileşenlerin bir dikdörtgen ile çevrelenmesi dünya ortamını ifade eder. Eğer bir bileşende değişiklik olursa diğerleri üzerinde de bir değişim dalgası yaratacaktır. Örneğin eğer denetim ve koordinasyon bileşeninin gücü artarsa, bu durum öğretmen bileşeninin gücünde azalmaya sebep olacak, bunun sonucunda da öğrenenler, öğrenme ortamı, gösteri tabanı, öğretim stratejilerinde öğretmenin etkisi azalacaktır. Bu tür değişim etkileri bütün bileşenler için söz konusudur.

Öğrenci merkezli müfredatlarda öğrenenler çevrelerini, değişen beceri derecelerinde görür. Öğrenenlerin çevresi devam eden hayatları boyunca maruz kaldıkları bütün etkilerin bileşimidir. Bir süre sonra öğrencilerin çevresi birden bire genişler. Bunun sebebi artan dış etkilere bağlıdır. Çevrenin öğrenci üzerindeki önemli ölçüdeki etkilere karşın, neyi yapıp neyi yapmayacağını seçmek öğrenciye aittir. Öğretim stratejileri öğrencilere o an için etkili gelmeyebilir ya da daha sonra anlam kazanabilir. Öğrenci eğitime belirli bir seviyeden sonra devam etmeme kararını alabilir. Öğrenme çevresi bitmez fakat etki eden bileşenler değişir. Öğrenci merkezli öğretim stratejisi yerine öğretmen merkezli öğretim stratejileri izlendiğinde de öğrencilerin çevresi küçülecektir. Merkeze öğrenci konulmadığında öğrencinin okula olan isteği azalır, kendinden beklenilene göre çevre geliştirir ya da tamamen beklentilerin dışına çıkarak kendine yeni bir sosyal yapı oluşturur. Oysa öğrenci merkezli öğretim uygulamalarında öğrenen bileşeni güçlenir, denetçi ve öğretmen bileşeninin etkisi küçülür. Öğrenciye bu gücü verecek ve yeterli beceriye sahip öğretmen sayısı çok azdır.

Şekil 2.2. deki kavramsal çerçeve harita ve küre kullanım becerilerinin kazandırılması için gerekli olan öğrenme ortamlarının ve buna göre planlanması gereken müfredatın şeklidir. Bunu sadece harita ve küre kullanım becerileri için düşünmek elbette ki yanlıştır. Amacı öğrencide istendik davranış değişikliği meydana getirmek olan eğitimin her türlü kazanımları için uygulanabilir.

Modelin merkezinde yer alan öğrenci, müfredat gelişiminin hem ilgi odağı hem de kaynağıdır. Müfredat öğrencinin yetenekleri, ilgileri, bireysel gereksinimlerinin hakim olduğu kavramlar üzerine odaklanır.

Kavramsal çerçevenin daha iyi anlaşılması için bileşenler ve bileşenler arasındaki ilişkinin incelenmesi yerinde olacaktır.

2.10.1. Öğrenme Teorisi

Öğrenme teorisi bileşeni, diğer bileşenlerden öğrencilerin dünya ile ilişkileri, öğretmen ve denetçi bileşenleri üzerinde etkilidir. Bu bileşenlerin kullanıldığı temel üzerine kurulmuş öğretim müfredatlarında öğrenciler arasında bireysel farklılıklardan doğan öğrenme güçlükleri olabilir. Bu durumda öğrenciler, kendilerine yeterlilikleri öğrenmede en çok yardımı sağlayacak öğrenme yöntemini seçmeye yönelirler. Bu seçimi yapmada çevrenin ve öğretmenlerinin faydası olacaktır. Öğrencilerin özel gereksinimlerini karşılayacak tavsiyeler, sağlam öğrenme teorisi üzerine kurulmuş bilgi tavsiyesi şeklinde olmalıdır.

Öğrenme teorisi diğer bileşenleri etkilemektedir. Kavramsal modeli uygulamaya koyan okullar onu sağlam öğrenme terimleri ile savunabilmelidirler. Aksi takdirde diğer bileşenler değişime uğrayacak, bunun sonucunda haklılığı kanıtlanamamış değişim sorgulanacak ve daha etkili bir başka model ile değiştirilecektir. Bilişsel alan teorisi üzerine kurulu müfredatların başarıya ulaşması için öğrenme teorisinin iyi anlaşılması gerekir.

2.10.2. Harita Becerilerinde Öğretmenin Yeterliliği

Kavramsal modelde yer alan bileşenlerden biri olan öğretmenler; müfettişler, yardımcı personel, öğrenciler ve dünya çevresinden insanlarla birlikte çalışırlar. Kavramsal çerçevede etkileşim hem öğrencilerin hem de okulun oluşturduğu amaçlarla ilgili gereksinimlerin karşılanmasına odaklanır. Eğer bir öğrencinin bilgi ya da yardıma ihtiyacı olursa, öğretmen kişisel olarak yardım eder ya da bilgiye ulaşması konusunda öğrenciyi yönlendirir. Öğretmen devamlı olarak öğrencilerle etkileşim halindedir; öğrencinin bireysel ihtiyaçlarını karşılar, öğrenmeyi kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı etkisi vardır. Kavramsal çerçevenin yer aldığı alansal modelde öğretmenler, öğrenme sürecini kolaylaştırıcı bir rol üstlenirler. Öğretmen

bir materyal kullanma ya da yeni bir bilgi karşısında değişime ve araştırmaya açıktır. Öğretmen her bilgiyi bilmek zorunda değildir. Öğrenciye serbest bir öğrenme ortamı sağlandığında, daha fazla bilgi kaynağına başvuracak ve farklı öğrenme alanları oluşacaktır. Bu şekilde bilgi alanı, sadece öğretmen kaynaklı bilgi alanından çok daha geniştir. Öğretmenin görevi, bilgi vermekten daha çok bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanmayı öğretmektir. Aynı zamanda öğretmenler, yaşlarının öğrencilerden daha fazla olması sebebiyle, öğrenciler için bir bilgi ve tecrübe kaynağıdır.

Öğretmenlerin bilgiyi nereden ve nasıl edineceklerini bilmeleri gerekir. Çoğu öğretmenin harita bilgileri zayıftır fakat bu konuda bilgi alabilecekleri insanlar ve bol miktarda kaynak bulunmaktadır.

Öğretmenlerin harita becerileri konusundaki bilgileri ve yeterliliklerinin seviyesi diğer bileşenleri etkileyecektir. Örneğin bilgi ve yeterliliği düşük olan öğretmenler gösteri tabanı bileşenini etkileyecek bu bileşeni fazla kullanmayacaklardır.

2.10.3. Gösteri Tabanı

Gösteri tabanına katılan bileşenler, modeldeki çevre ve diğer bileşenler ile kesişirler. Gösteri tabanı ile kastedilen kullanılan bilgi ve materyallerdir. Veri, kitap, harita, grafik, metin şeklinde bilgilere her zaman ve kolaylıkla ulaşılabilir. Önemli olan ise öğrencilerin kendi oluşturduğu materyallerdir. Özellikle başlangıç seviyesinde, gösteri tabanına bu tür katılımlar en değerlileridir.

Alan teorisi tabanlı sınıf içinde, gösteri tabanlı harita becerisi üç şeyi gerektirir: başlıca kavramların öğretilmesi için kesin yönlendirmelerin sınırlandırılması gereksinimi; öğrencilerin karşılaştıkları problemleri çözmek için, kullanacakları materyallerin çok çeşitli olması gereksinimi; öğrencilerin yaptıkları haritalar, grafikler, modeller vb. ile gösteri tabanına katkıda bulunma gereksinimleri. Ders kitapları bu tür sınıflarda çok ön planda kullanılmaz. Harita becerileri yeterliliklerini kazandırmak için gerekli olan kavramların çoğu karmaşık ve soyuttur. Kitaplar ise gereksinimleri karşılamaktan uzaktır. Çocuklara kendi sunumlarını oluşturma ve bunu ifade etme fırsatını tanıma, psikolojik olarak daha sağlıklıdır.

Diğer bileşenler ve kavramsal model ile ilişkisinde, bir alan teorisi tabanlı müfredatta gösteri tabanı etkileyici bir faktördür. Öğrenciler geliştikçe gösteri tabanı

da gelişir. Daha fazla materyal ile karşılaşır ve daha fazla da materyal yaratırlar. Aynı zamanda, gerekli olduğu zamanlarda daha fazla materyal ve kaynak kullanabilme becerisini kazanırlar. Hayat boyu öğrenme sürecinde gösteri tabanı, çevre için bilgi edinmede bir kaynak olarak yardımcıdır.

2.10.4. Öğretim Stratejileri

Müfredatı gerçekleştirmek için uygulanan stratejilerdir ve öğrenci değerlendirme ortamlarını içerir. Öğretmenler ve denetçiler (müdür, müdür yardımcısı, müfettişler) eğitim ve deneyimlerinden dolayı stratejiler hakkında daha bilgilidirler.

Kavramsal çerçevede, öğretim stratejilerinin gelişiminde öğrenciler önemli bir rol oynar. Öğretim stratejileri öğrencilere becerileri kazandırabilmek, onların istek ve gereksinimlerini karşılayabilmek için bireyselleştirilebilir. Ayrıca öğrenciler, alternatif stratejiler ile karşılaştırma yapabilirler. Bu konuda öğretmenleri tavsiyelerde bulunabilir ve öğrencileri motive ederek onların gelişimini sağlayabilir.

Öğrenme stratejilerinde önemli bir bileşen de ölçmedir. Kavramsal modelin uygulandığı tüm sınıflarda özellikle öğrenenler olmak üzere tüm bileşenler ölçmeyi etkiler. Ölçme; devamlı, kişisel, süreç doğrultusundadır ve kavramsal çerçeve modelinin diğer tüm bileşenleri tarafından desteklenmelidir. Çünkü modelin de ölçüsüdür ve müfredatın devamlılığını sağlar. Beceriler yönünden sınıf gelişimini öğrenebilmek değerlendirme sayesinde mümkündür.

2.10.5. Denetim ve Koordinasyon

Kavramsal modelin bu bileşeni eğitim sürecinde organizasyon ve desteği yansıtır. Denetçiler (müdürler, müdür yardımcısı, müfettişler) model kapsamında öğrenmelerin gerçekleşebilmesi için öğretmen ve öğrencilere her türlü desteği sağlarlar. Bu amaçla, öğretmenlerin öğretme işini kolaylıkla yapabilmeleri için karıştıkları mesleki sorunları çözmeye çalışırlar, eğitim seviyesini yükseltici ve materyalleri artırıcı faaliyetlerde bulunurlar, öğrenci ya da çalışan diğer personel ile ilgili var olan sorunlarla ilgilenirler. Denetimin öğrenciler üzerinde direkt etkisi yoktur fakat öğretmenler için aynı şey söylenilemez.

Müfredatın koordinasyonu da önemlidir. Alan teorisine göre düzenlenmiş okullarda eğitim gören öğrenciler, çevre değiştirdiklerinde farklı modellerle karşılaşsalar uyum sorunu yaşarlar. Modelde önemli olan öğrencinin merkez alınmasıdır. Modelden çok bu felsefe önemlidir. Müfredatın koordinasyonu esnek, mekanik değildir.

2.11. Sosyal Bilgilerin Farklı Öğrenme Alanlarında Harita Kullanımı

Sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi, sosyoloji, ekonomi, psikoloji ve antropoloji gibi konuları içerir. Bu konuların anlatımında yerine göre haritaya ihtiyaç duyulabilir. Harita ve küre kullanımı sıklıkla coğrafya konuları için kullanılmakla birlikte olayların, maddelerin, durumların v.b. dağılımını göstermek amacıyla da kullanılır. Örneğin sosyal bilgiler derslerinde haritaların kullanılması gereken önemli konulardan bir diğeri de tarihtir. Geçmişte yaşanmış bitmiş bir süreç olarak görülen ve öğrenilmesi çocuklar için zaman zaman anlamsız bulunan tarihin önemini kavratmak, sevdirmek ve somutlaştırmak için araç gereç yardımıyla mümkün olduğunca görselleştirmek önemlidir. Bu konuda öğretmene en büyük yardımı sağlayacak olan, dönemin haritalarıdır. Osmanlı Devleti'nin gelişimini anlatırken ya da Çanakkale Savaşı'nı anlatırken dönemi gösteren haritalar kullanılmadan konunun kavratılması mümkün değildir. Haritasız anlatım dersi ezberci ve sıkıcı hale getirir.

Tarihin en önemli amacı, çocuğu içinde yaşadığı sosyal hayat hakkında aydınlatması ve sosyal ve ulusal hayata uyum sağlatmasıdır (Ata, 2002:2). Tarihi kavrayamamış çocuk bu uyum sürecini gerçekleştiremediği gibi insanlığın ve ülkesinin gelecekte varolmasını sağlayacak hedefleri de gerçekleştiremez. Derslerini sıkıcılıktan kurtaramayan eğitim sistemleri ve bu sistemin parçası olan öğretmenler konularını mümkün oldukça görselleştirmedikçe sonucun sorumlularıdır.

Baltacıoğlu, tarih derslerinin düşünce yetilerini geliştiren ders olması gerektiğini fakat öğretmenlerin bu dersi yalnız kulakla duyulan sözlerden, gözle okunan kelimelerden ve yazılardan ibaret gördüğünü söyler. O'na göre; tarih gibi dersler, öğretmenin ağızından değil, öğrencinin kendi kişisel tecrübesi ile kazanılabilir. Tarih öğretimi mümkün olduğunca kitap ibarelerinden kurtarılmalı, olayların meydana geldiği yerlerin resimleri, haritaları gösterilmelidir. Öğrencilerin

tarihi deneyimlerini gerçekleştirebilmesi için tarih dosyaları bulunmalı, bundan başka içinde tarihçilerin düşünce hayatına uygun olan fiziki ve sosyal şartları taşıyan, masası, sandalyesi, resim ve harita tezgahları bulunan tarih odaları oluşturulmalıdır (Aktaran: Ata, <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr>).

Jenkins, tarih konularının öğretiminde, öğretilecek konuya göre sınıfın düzenlenmesinin, sınıf disiplininin sağlanmasının ve konulara uygun araç gereç kullanımının öğretmenin mesleğini uygulamasında kolaylık sağlayacağını belirtmiştir (Aktaran: Karabağ, 2002:213).

John Dewey ülkemizde incelemelerde bulunmuş, 1926 programında tarih dersinin öğretiminde dikkat edilecek noktaları vurgulamıştır. Buna göre; tarih dersleri coğrafya dersleriyle denk gitmeli, tarih öğretimi sırasında harita kullanılmalı, eğer okulda isteğe uygun harita bulunmuyorsa öğretmen tahtaya krokiler çizmelidir (Aktaran: Ata, <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr>).

Coğrafyanın dışında, tarih konuları için incelenildiğinde bile gerekliliği şart olan haritalar, ekonomi, sosyoloji, psikoloji konularında da ihtiyaç duyulacak görsel araçlardır. Öğretmenin, haritaların gerekliliğine inanması, ihtiyaç duyduğunda haritalara kolay ulaşabilmesi ve kendisinin de harita kullanım becerilerine sahip olması gerekir.

2.12. İlgili Araştırmalar

Ülkemizde bu konu ile ilgili olarak yapılmış fazla araştırma bulunmamaktadır. Öcal (2007) 6. sınıf öğrencilerinin mekansal biliş becerilerinin incelenmesi adlı doktora çalışmasında öğrencilerin rota, konum ve mekan organizasyonu konularında durumlarını tespit etmeye çalışmış ve bunun cinsiyetler arasındaki farklarını da ortaya koymuştur. Buna göre, 6. sınıf öğrencilerinin rota ve konum ile ilgili yapılan çalışmada orta düzeyde, mekan organizasyonu konusunda başarısız oldukları gözlenmiştir. Rota ile ilgili çalışmalarda erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha başarılı bulunmuş fakat konum ve mekan organizasyonu çalışmalarında fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Demiralp (2006), lise birinci sınıf öğrencileri üzerinde, harita ve küre kullanım becerilerinin gösteri yöntemi kullanılarak geliştirilmesi üzerine yaptığı doktora

çalışmasında, gösteri yöntemi ile öğrencilerin bilgi düzeyleri, uygulama-üstü düzeyleri ve başarı testi toplam puanlarında artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dünyada harita ve küre kullanımı ile ilgili araştırma ve yayınların bizden daha fazla olduğu görülmektedir. Allen vd. (1990) lise son sınıf öğrencilerinin yerleri bilme, coğrafi araç ve becerilerin kullanımı, fiziki ve beşeri coğrafyanın kavranması ile fiziki ve beşeri faktörler arasındaki ilişkilerin açıklanmasına yönelik becerilerinin ne durumda olduğuna ilişkin bir çalışma yapmışlardır. “The Geography Learning of High School Seniors” (Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Öğrenimi) adlı bu çalışmada toplam 300 özel ve devlet okulunda öğrenim gören 3000 den fazla öğrenciye 76 maddelik bir test uygulanmıştır. Araştırma sonucunda lise son sınıf öğrencilerinin sözü edilen konularda başarılı olmadıkları görülmüştür. Öğrencilerin başarıları üzerine etki eden faktörler de araştırılmış ve buna göre; üniversite mezunu, anne babanın birlikte yaşadığı ailelerin çocuklarının ve annesi yarım gün çalışan çocukların daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Erkekler kızlardan, normal liseler meslek liselerinden daha başarılı bulunmuşlardır. Çocuğun kardeşinin olması başarıyı olumlu yönde etkilemiş fakat sayının dörtten fazla olması ters etki yaratmış, evde televizyon izlenme oranı arttıkça başarı düşmüş, evde kitap okuma, ders çalışma ve evde bulunma süresi arttıkça başarı da artmıştır.

Acheson (2003), “Mesleki bir aracın öğretimi: öğretmenlerin harita ile ilgili bilgi düşünce ve uygulamalarının araştırılması” adlı doktora çalışmasında 1. Öğretmenlerin haritalarla ilgili düşünceleri ve bilgileri nelerdir? 2. Öğretmenler haritaları nasıl kullanmaktadır? ve 3. Öğretmenler programdaki harita kullanımı ile ilgili gereklilikleri yerine getirebilmekte midir? Sorularına cevap aramıştır. Araştırmasında ilköğretim öğretmenleri ile görüşme ve gözlem yapmıştır. Araştırma sonucunda haritaların çoğunlukla harita bilgisi konusunda ve yalnızca yer bulma amacıyla kullanıldığı, kullanılan harita becerilerinin de temel düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kazanmaları gereken harita ve küre kullanım becerilerinin seviyesi ve becerileri kazanmada etkili olan faktörler incelenmiştir.

Araştırmada, harita ve küre kullanım becerileri ve bunların kazanılmasına etki eden; özel okul-devlet okulu, annenin çalışıp çalışmadığı, babanın mesleği, ailenin sosyo-ekonomik gelir düzeyi, coğrafya derslerinin sevilip sevilmemesi ve coğrafya derslerinin öğrenilmesinin gerekliliğine inanıp inanmama değişkenlerine ilişkin bir tarama modeli yapılmıştır.

Tarama modeli geçmişte ya da o anda varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimleyen, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan her neyse onları değiştirme ve etkileme çabası yoktur bu modelde. Bilinmek istenen şey meydana vardır. Amaç o şeyi doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmektir. Asıl amaç değiştirmeye kalkmadan gözlemektir (Karasar, 2006:77).

Tarama modelinde olayları olduğu gibi kaydetme en başta olan özelliştir. Tarama modeli iki amaca hizmet eder: mevcut şartları tanımak ve problemi çözmek, açıklama vb. çalışmalar için gerekli bilgileri toplayarak tasnif edip özetlemek (Yıldırım, 1966:67).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili, Çankaya ilçesinde bulunan MEB'e bağlı devlet okullarından, Rauf Orbay İlköğretim Okulu ve Kıymet Necip Tesal ilköğretim Okulu ile özel Gazi Üniversitesi Vakfı İlköğretim okulunda öğrenim gören 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklem seçiminde evreni en iyi temsil edecek şekilde üst gelir, orta gelir ve alt gelir grubunda yer alan öğrencilerin yer almasına dikkat edilmiştir.

Üst ve orta gelir grubundan öğrencilerin yer aldığı Özel Gazi Üniversitesi Vakfı İlköğretim Okulu'nda 6/B ve 6/C sınıflarında öğrenim gören 45 öğrenci, çoğunluğunu orta gelir grubunun oluşturduğu Rauf Orbay İlköğretim Okulu'nda 6/D ve 6/G sınıflarında öğrenim gören 58 öğrenci ve çoğunluğunu alt gelir grubundaki öğrencilerin oluşturduğu Kıymet Necip Tesal İlköğretim Okulu'nda 6/A ve 6/B sınıflarında öğrenim gören 51 öğrenci olmak üzere, toplamda 154 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir.

3.3. Verileri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kazanmaları beklenen harita ve küre kullanım becerilerini tespit etmek amacıyla 30 maddelik başarı testi kullanılmıştır.

Bu testin hazırlanmasında öncelikle 2006-2007 öğretim yılında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler müfredatı incelenmiş ve öğrencilerin kazanmaları gereken beceriler tespit edilmiştir. Öğrencilerin 6. sınıfa gelineye kadar kazanmaları gereken konu ile ilgili beceriler de göz önünde bulundurulmuştur. McClure'nin (1992:101) tespit ettiği 8 harita ve küre kullanım becerileri ve bunların 6. sınıf seviyesinde kazandırılması gerekenleri göz önünde bulundurularak bu 8 niteliği temel alan ve 8 beceriyi ölçen sorular hazırlanmıştır. Soruların bu şekilde hazırlanmasında ve soruların niteliği konusunda uzman görüşlerinden de yararlanılmıştır. Buna bağlı olarak araştırmacı tarafından 50 maddelik çoktan seçmeli test hazırlanmış ve iki sınıfta toplam 60 öğrenciye uygulanmıştır. Ön uygulama testinin KR_{20} güvenirlik katsayısı madde kovaryanslarından yararlanılarak hesaplanmış ve KR_{20} güvenirlik katsayısı .9980 gibi oldukça yüksek bir değer olarak bulunmuştur. Ön uygulama başarı testinde yer alan 50 madde ile bu maddelere ilişkin güçlük ve ayırt edicilik indeksi Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1 Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Ön Uygulama Testi Madde Analiz Tablosu

TERCİH Madde No.	A	B	C	D	E	BOŞ	ERİŞEMEYEN	Doğru Cevap Yüzdesi	P= Güçlük D= Ayırt edicilik indeksi
1 (A) Üst Alt	12	2	1	1	-	-	-	0.75	P= 0.53 D= 0.44
	5	4	2	2	3	-	-	0.31	
2 (C) Üst Alt	3	2	9	1	1	-	-	0.56	P= 0.44 D=0.25
	1	4	5	3	3	-	-	0.31	
3 (D) Üst Alt	-	2	2	11	1	-	-	0.69	P= 0.54 D=0.31
	2	3	2	6	3	-	-	0.38	
4 (A) Üst Alt	10	-	2	-	4	-	-	0.63	P= 0.51 D=0.25
	6	3	3	2	2	-	-	0.38	
5 (E) Üst Alt	3	1	-	2	10	-	-	0.63	P= 0.47 D= 0.32
	2	1	2	6	5	-	-	0.31	
6 (E) Üst Alt	2	1	2	-	11	-	-	0.69	P= 0.54 D= 0.31
	2	3	4	1	6	-	-	0.38	
7 (C) Üst Alt	3	-	8	2	3	-	-	0.50	P= 0.41 D= 0.19.
	3	3	5	2	3	-	-	0.31	
8 (D) Üst Alt	1	1	2	10	2	-	-	0.63	P= 0.54 D= 0.19
	3	1	4	7	1	-	-	0.44	
9 (B) Üst Alt	1	12	-	1	2	-	-	0.75	P= 0.57 D= 0.37
	1	6	5	2	2	-	-	0.38	
10 (C) Üst Alt	2	1	9	1	3	-	-	0.56	P= 0.50 D=0.12
	3	2	7	3	1	-	-	0.44	
11 (C) Üst Alt	2	-	12	1	1	-	-	0.75	P= 0.63 D= 0.25
	3	1	8	2	2	-	-	0.50	
12 (A) Üst Alt	9	3	1	2	1	-	-	0.56	P= 0.44 D= 0.25
	5	5	2	2	2	-	-	0.31	
13 (E) Üst Alt	2	-	1	2	11	-	-	0.69	P= 0.57 D= 0.25
	2	1	3	3	7	-	-	0.44	

Alt										
14 (D)	Üst	3	2	-	9	2	-	-	0.56	P= 0.50
	Alt	4	2	-	7	3	-	-	0.44	D= 0.12
15 (C)	Üst	1	1	10	2	2	-	-	0.63	P= 0.54
	Alt	1	2	7	2	4	-	-	0.44	D= 0.19
16 (C)	Üst	2	2	9	2	1	-	-	0.56	P= 0.44
	Alt	5	4	5	1	1	-	-	0.31	D= 0.25
17 (B)	Üst	1	12	-	1	2	-	-	0.75	P= 0.63
	Alt	2	8	2	1	3	-	-	0.50	D= 0.25
18 (B)	Üst	-	13	1	1	1	-	-	0.81	P= 0.69
	Alt	1	9	2	1	3	-	-	0.56	D= 0.25
19 (B)	Üst	2	10	2	1	1	-	-	0.63	P= 0.51
	Alt	4	6	3	2	1	-	-	0.38	D= 0.25
20 (A)	Üst	14	-	-	1	1	-	-	0.88	P= 0.72
	Alt	9	1	1	4	1	-	-	0.56	D= 0.32
21 (E)	Üst	1	2	1	1	12	-	-	0.75	P= 0.63
	Alt	1	2	2	3	8	-	-	0.50	D= 0.25
22 (D)	Üst	3	2	1	10	-	-	-	0.63	P= 0.54
	Alt	5	1	1	7	2	-	-	0.44	D= 0.19
23 (C)	Üst	-	1	11	3	1	-	-	0.69	P= 0.60
	Alt	1	2	8	3	2	-	-	0.50	D= 0.19
24 (A)	Üst	11	2	-	2	1	-	-	0.69	P= 0.60
	Alt	8	2	1	4	1	-	-	0.50	D= 0.19
25 (D)	Üst	2	3	-	11	-	-	-	0.69	P= 0.57
	Alt	3	3	1	7	2	-	-	0.44	D= 0.25
26 (C)	Üst	1	3	10	1	1	-	-	0.63	P= 0.51
	Alt	-	1	6	4	5	-	-	0.38	D= 0.25
27 (C)	Üst	2	1	11	1	1	-	-	0.69	P= 0.50
	Alt	2	5	5	3	1	-	-	0.31	D= 0.38
28 (D)	Üst	1	2	2	10	1	-	-	0.63	P= 0.51
	Alt	2	4	2	6	2	-	-	0.38	D= 0.25

29 (C)	Üst	-	1	8	5	2	-	-	0.50	P= 0.41 D= 0.19
	Alt	2	2	5	5	2	-	-	0.31	
30 (A)	Üst	8	3	3	2	-	-	-	0.50	P= 0.41 D= 0.19
	Alt	5	4	3	1	3	-	-	0.31	
31 (D)	Üst	1	1	1	6	7	-	-	0.38	P= 0.35 D= 0.07
	Alt	1	1	1	5	8	-	-	0.31	
32 (C)	Üst	1	1	11	2	1	-	-	0.69	P= 0.60 D= 0.19
	Alt	3	2	8	2	2	-	-	0.50	
33 (A)	Üst	13	-	1	1	1	-	-	0.81	P= 0.69 D= 0.25
	Alt	9	1	2	3	1	-	-	0.56	
34 (A)	Üst	9	2	3	1	1	-	-	0.56	P= 0.50 D= 0.12
	Alt	7	2	3	2	2	-	-	0.44	
35 (B)	Üst	1	6	7	1	1	-	-	0.38	P= 0.35 D= 0.06
	Alt	3	5	6	1	1	-	-	0.32	
36 (D)	Üst	-	1	1	12	2	-	-	0.75	P=0.66 D=0.19
	Alt	1	2	3	9	1	-	-	0.56	
37 (E)	Üst	5	1	-	3	7	-	-	0.44	P= 0.38 D= 0.13
	Alt	4	1	1	5	5	-	-	0.31	
38 (A)	Üst	10	1	1	3	1	-	-	0.63	P= 0.57 D=0.13
	Alt	8	2	3	2	1	-	-	0.50	
39 (C)	Üst	2	1	11	-	2	-	-	0.69	P= 0.50 D= 0.38
	Alt	4	5	5	1	1	-	-	0.31	
40 (B)	Üst	1	13	1	-	2	-	-	0.81	P= 0.56 D= 0.50
	Alt	2	5	4	2	3	-	-	0.31	
41 (A)	Üst	5	7	2	1	1	-	-	0.31	P= 0.28 D= 0.06
	Alt	4	9	1	1	1	-	-	0.25	
42 (B)	Üst	2	14	-	-	-	-	-	0.88	P= 0.69 D= 0.38
	Alt	2	8	2	1	3	-	-	0.50	
43 (C)	Üst	1	5	7	1	2	-	-	0.44	P= 0.35 D= 0.19
	Alt	2	8	4	1	1	-	-	0.25	
	Üst	5	1	1	8	1	-	-	0.50	P= 0.38

44 (D) Alt	6	2	2	4	2	-	-	0.25	D= 0.25
45 (E) Üst	2	1	2	1	10	-	-	0.63	P= 0.51
Alt	4	2	2	2	6	-	-	0.38	D= 0.25
46 (E) Üst	2	-	-	1	13	-	-	0.81	P= 0.63
Alt	4	1	1	3	7	-	-	0.44	D=0.37
47 (A) Üst	12	1	1	-	2	-	-	0.75	P= 0.57
Alt	6	2	2	1	5	-	-	0.38	D=0.37
48 (C) Üst	1	3	9	2	1	-	-	0.56	P= 0.56
Alt	2	2	9	2	1	-	-	0.56	D=0.00
49 (B) Üst	1	7	4	1	3	-	-	0.44	P= 0.35
Alt	3	4	7	1	1	-	-	0.25	D=0.19
50 (E) Üst	6	-	1	-	9	-	-	0.56	P= 0.41
Alt	7	1	3	1	4	-	-	0.25	D= 0.31

Uygulama sonunda madde sayısı 30 a düşürülmüştür. Başarı testindeki ilk 29 madde 5 seçenekli çoktan seçmeli şeklinde oluşturulmuş, 30. madde kendi içinde 9 maddeden oluşmuş, bunların 8'i yani ülkemizin komşularını ölçen test maddeleri 0.5 puan üzerinden, 9. madde olan yaşadığı yeri harita üzerinde işaretleme ise 1 puan üzerinden, toplamda 5 puan olarak değerlendirilmiştir. Başarı testinin tamamından öğrencilerin alabileceği maksimum puan 34 tür.

8 becerinin her birinin ölçülebilmesi için eşit sayıda dağılım yapılarak test maddeleri hazırlanmıştır. Güvenilirlik uygulaması sonucunda bazı test maddeleri iptal edilmiş soru sayısı ve becerilere olan dağılımı değişmiştir. 30 maddelik test sorularının becerilere dağılımı şu şekildedir: Harita yorumlama becerisi: 6, yönü anlama: 3, yeryüzü şekillerini anlama: 1, uzaklığı anlama: 3, yerleri öğrenme: 6, sembollerini anlama: 3, harita ölçeği: 7, alansal perspektifin geliştirilmesi: 1.

Test maddelerinin bazıları aynı anda iki beceriyi birden ölçmektedir. Fakat ağırlıklı olarak hangi beceriyi ölçüyorsa, o becerinin değerlendirilmesinde kullanılmıştır. İki beceriyi ölçen test maddeleri şunlardır: 17. ve 13. maddeler harita yorumlama becerisini ölçmektedir fakat bu maddelerin cevaplandırılabilmesi için

yön becerisinin de kazanılmış olması gereklidir. 13. maddenin “Ülkemizin doğu ve güneydoğusunda Karadeniz iklimi yaşanır.” seçeneği, 17. madde de “Valilik ve adliye binası kent merkezinin kuzeyinde yer almaktadır.” seçeneği yön becerisini gerekli kılmaktadır. Diğer seçenekler harita yorumlama becerisi ile ilgili olduğundan 13 ve 17. maddeler harita yorumlama becerisinin ölçülmesinde kullanılmışlardır. 14. madde sembolleri anlama becerisini ölçmektedir fakat yine bu maddenin de doğru olarak cevaplandırılabilmesi için “Anadolu’nun güneydoğusunda Cilalı Taş Devri yaşanmıştır.” seçeneği, yön becerisinin kazanılmış olmasını gerektirmektedir. Diğer 4 seçenek sembolleri anlama becerisini içerdiği için de test maddesi bu becerinin ölçülmesi amacıyla kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan başarı testi, bahsi geçen her sınıfta bizzat araştırmacı tarafından uygulanmış öğrencilerin kafalarında oluşabilecek soru işaretleri ortadan kaldırılmıştır. Başarı testi birinci alt problemin çözümlenmesinde kullanılmıştır.

Öğrencilerin başarı durumuna etki eden faktörleri tespit etmek amacıyla 7 maddeden oluşan anket sorusu yöneltilmiştir. Bunlar da diğer alt problemlerin çözümlenmesinde kullanılmışlardır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, araştırmanın alt problemlerine uygun olarak yüzde, frekans, aritmetik ortalama, t-testi (independence) ve ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) testi kullanılmıştır.

Araştırmanın deney deseninde yer alan testlerden biri olan ilişkisiz (bağımsız) örneklem t-testi (independent samples t-test); iki ilişkisiz örneklem ortalaması arasındaki farkın manidar olup olmadığını test etmek için kullanılır.

İlişkisiz örneklem için t-testinin uygulanabilmesi şu varsayımların karşılanmasına bağlıdır:

1. Bağımlı değişkene ait ölçümler ya da puanlar, aralık ya da oran ölçeğindedir ve karşılaştırmaya esas iki grup ortalaması aynı değişkene aittir.
2. Bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin dağılımı her iki grupta da normaldir.

3. Ortalama puanları karşılaştıracak örneklem ilişkisizdir (Büyüköztürk, 2002:39).

Araştırmada bu alt varsayımları karşılayan iki, üç, dört ve altıncı alt problemlerde bu istatistiksel işlem kullanılmıştır.

Deneysel ve tarama çalışmalarında kullanılan ilişkisiz t-testi, denekli ya da katılımcıların iki deneysel koşuldaki (iki ayrı alt gruptan) sadece birini bulunmasını ve orada ölçülmesini gerektiren tek faktörlü gruplar arası desenler için uygun olan bir işlemdir. Burada denekler arası değişkenliği incelenen bir bağımlı değişken ve bunun üzerinde etkisi incelenen ve grup değişkeni olarak da tanımlanabilen bir sınıflamalı değişken (faktör) vardır. Bağımlı değişken üzerinde etkisi araştırılan faktörün iki düzeyi vardır denekler bu düzeylere yansız atanmıştır. Deneklerin farklı işlem koşullarında ya da düzeylerinde bulunduğu bu tür bir desende bağımlı değişkene ilişkin elde edilen iki puan (ölçüm) seti, birbirinden ilişkisizdir (Büyüköztürk, 2002:39).

Araştırmada kullanılan bir diğer deneysel işlem ise “İlişkisiz Örneklem İçin Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way Anova)”dır.

Tek faktörlü (yönlü) varyans analizi, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır. ANOVA'nın uygulamaya ilişkin başlıca varsayımları şu şekildedir:

1. Bağımlı değişkene ait puanlar (ölçümler) en az aralık ölçeğindedir.
2. Puanlar bağımlı değişkende etkisi araştırılan faktörün her bir düzeyinde normal dağılım gösterir.
3. Ortalama puanları karşılaştırılacak örneklem ilişkisizdir.
4. Bağımlı değişkene ilişkin varyanslar her bir örneklem için eşittir(Büyüköztürk, 2002:44).

Çalışmanın bu varsayımları sağlayan dördüncü ve beşinci alt problemlerinde bu deneysel işlem uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Birinci Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum

Öğrencilerden sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri 8 tane olarak tespit edilmiştir.

Bunlar:

1. Harita yorumlama
2. Harita ölçeği
3. Sembollerin anlaşılması
4. Yerin belirlenmesi
5. Yönün anlaşılması
6. Uzaklığın anlaşılması
7. Yeryüzü şekillerinin anlaşılması
8. Alansal perspektifin geliştirilmesi

Yukarıdaki şekilde tespit edilen becerilerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilme düzeyleri tablo 4.1. de gösterilmiştir.

Tablo 4. 1. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin gerçekleşme düzeyi

	BECERİLER								Toplam
	1.Haritanın yorumlanması	2.Harita ölçeği	3.Sembollerin anlaşılması	4.Yerin belirlenmesi	5.Yönün anlaşılması	6.Uzaklığın anlaşılması	7.Yeryüzü şekillerinin anlaşılması	8.Alansal perspektifin geliştirilmesi	
Becerilere ait Ortalama başarı puanları	4.46	2.97	1.51	3.01	1.68	1.21	.58	2.74	18.03
Becerilerin gerçekleşme yüzdesi (%)	74.3	42.4	50.3	50.1	56	40.3	58	54.8	53.02
Becerilere ait başarı testinden alabileceği maksimum puan	6	7	3	6	3	3	1	5	34
S	1.58	1.70	1.15	1.64	1.05	1.08	.49	1.08	6.86

Tablo 4.1. de öğrencilerin her bir beceriden alabilecekleri en fazla puan, uygulama sonucunda alınan ortalama başarı puanları ve alınan ortalama puanların yüzdesi verilmiştir. Belirtke tablosunda da görüldüğü gibi (Ek: 1, sayfa 102) 30 test maddesi hazırlanmış, bu test maddelerinin 1 den 29 a kadar olanları 1 puan olarak, 30. test maddesi ise 5 puan olarak ve toplamda 34 puan üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Buna göre, harita yorumlama becerisini 6 test maddesi ölçmektedir ve bu maddelerin her biri 1 er puandan toplamda alınabilecek en yüksek puan 6 dır. Uygulama yapıldıktan sonra bu beceride alınan ortalama başarı puanı ise 4.46 dır ve beceri % 74.3 oranında kazanılmıştır.

Harita ölçeği becerisini ölçmek için 7 test maddesi hazırlanmıştır. Bunların her biri 1 er puandan, toplamda alınabilecek en fazla puan 7 dir. Uygulama sonucunda ortalama verilen doğru cevap sayısı ve alınan ortalama puan 2.97 dir. Beceri % 42.4 oranında kazanılmıştır.

Sembollerin anlaşılması becerisi için 3 test maddesi hazırlanmış ve her biri 1 er puan üzerinden değerlendirilmiştir. Uygulama sonrasında maddenin ortalama olarak 1.51'i cevaplandırılmış, dolayısıyla 1.51 ortalama puan alınmış ve sembollerin anlaşılması becerisi % 50.3 oranında kazanılmıştır.

Yerin belirlenmesi becerisinin ölçülmesi için 6 test maddesi hazırlanmış, her bir madde 1 er puan üzerinden değerlendirilmiştir. Uygulama sonrasında öğrenciler tarafından 6 maddenin ortalama olarak 3.01'i cevaplandırılmış, uygulamanın genelinde bu becerinin test maddelerinden alınan ortalama puan 3.01 olarak kabul edilmiş ve becerinin kazanılma oranının da bu sonuca göre %50.1 olduğu görülmüştür.

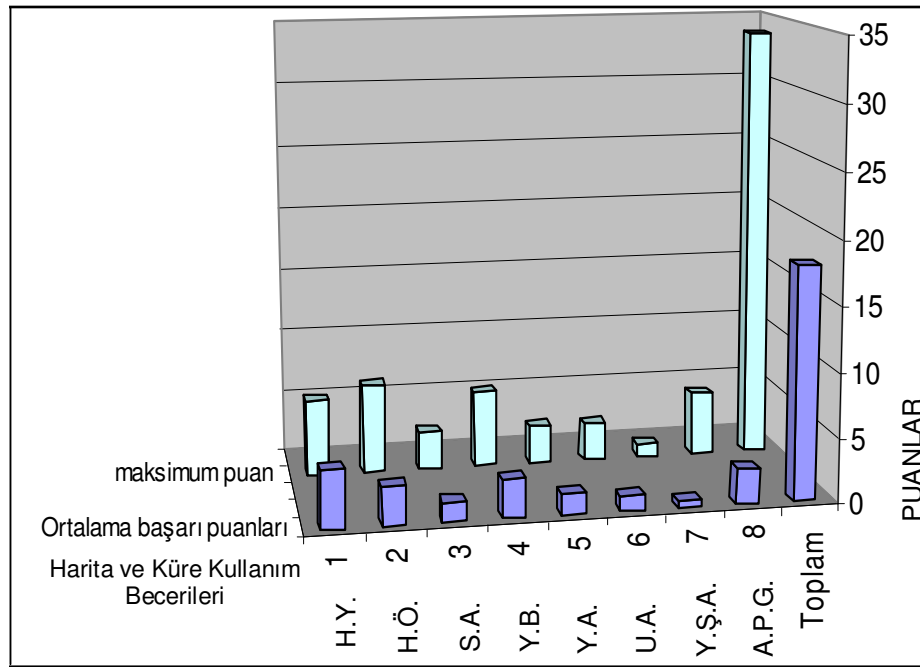
Yönün anlaşılması becerisinin tespiti için 3 test maddesi hazırlanmış ve her bir madde 1 er puan olarak değerlendirilmiştir. Alınması gereken maksimum puan 3 tür. Uygulama sonrasında becerinin ortalama olarak 1.68 i cevaplandırılarak 1.68 puan alınmış ve beceri bu durumda % 56 oranında kazandırılmıştır.

Uzaklığın anlaşılması becerisinin tespiti için öğrencilere 3 test maddesi yöneltilmiş, değerlendirmesi her bir soru 1 puan olacak şekilde yapılmış ve sonuç olarak 3 sorunun ortalama 1.21'i öğrenciler tarafından cevaplandırılmıştır. Becerinin kazandırılma oranı bu duruma göre % 40.3 tür.

Yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisi 1 test maddesiyle ve 1 puan olarak ölçülmüş, öğrenciler tarafından ortalama 0.58'i cevaplanmış ve beceri % 58 olarak kazandırılmıştır.

Alansal perspektifin geliştirilmesi becerisinin ölçülmesi için bir test maddesi hazırlanmıştır. Bu maddenin içinde ayrıca boşluk doldurmadan oluşan 9 madde sorulmuş ve bu maddelerin ülkemizin komşuları 0.5 puan, yaşanan yeri harita üzerinde işaretleme 1 puan olarak toplamda 5 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Bu sorunun öğrenciler tarafından ortalama 2.74 ü cevaplamış ve böylece beceri % 54.8 oranında kazanılmıştır.

Becerilerin hepsinin ölçülmesi için toplamda 30 test maddesi sorulmuş ve bunların toplam değerlendirmesi 34 puan üzerinden yapılmıştır. Alınabilecek en yüksek puan 34 iken öğrenciler tarafından bu maddelerin ortalama 18.03'ü cevaplandırılmıştır. Böylece becerilerin hepsi % 53.02 olarak gerçekleşmiştir. Aşağıda da her bir becerinin gerçekleşme düzeyi grafik halinde görülmektedir.

(H.Y.: Harita Yorumlama) (Y.A.: Yönü Anlama)

(U.A.: Uzaklığı Anlama) (H.Ö.: Harita Ölçeği)

(Y.Ş.A.: Yeryüzü Şekillerini Anlama) (S.A.: Sembollerin Anlaşılması)

(Y.B.: Yerin Belirlenmesi) (A.P.G.: Alansal Perspektifin Geliştirilmesi)

Grafik 4.1. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kazanması beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin gerçekleşme düzeyi

Öğrencilerin harita ve küre kullanım becerilerini gerçekleştirebilme düzeylerine genel olarak bakıldığında becerilerin ölçülmesine yönelik hazırlanan başarı testi sonuçlarına dayanarak şu şekilde yorum yapılabilir; becerilerin içinde öğrenci tarafından en fazla gerçekleştirilen ya da başka bir anlatımla başarı testinde en fazla doğru yüzdesine sahip beceri ortalama %74.3 başarı oranı ile harita yorumlama becerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu %58 başarı düzeyi ile yeryüzü şekillerini

anlama becerisi takip etmektedir. İncelenen haritalarda yönün anlaşılması becerisinin gerçekleşme yüzdesi %56 olarak bu sıralamada yer almaktadır. Alansal perspektifin geliştirilmesi becerisinin gerçekleşme oranı %54.8'dir. Sembollerin anlaşılması %50.3 ve yerin belirlenmesi %50.1 olarak gerçekleşmiştir. Daha sonra bunu %42.4 başarı düzeyi ile harita ölçeği becerisi takip etmektedir. Haritada uzaklığın anlaşılması ise %40.3 düzeyinde gerçekleşerek sekiz beceri içinde en az düzeyde başarının yakalandığı beceri olarak sıralamada en geride kalmıştır.

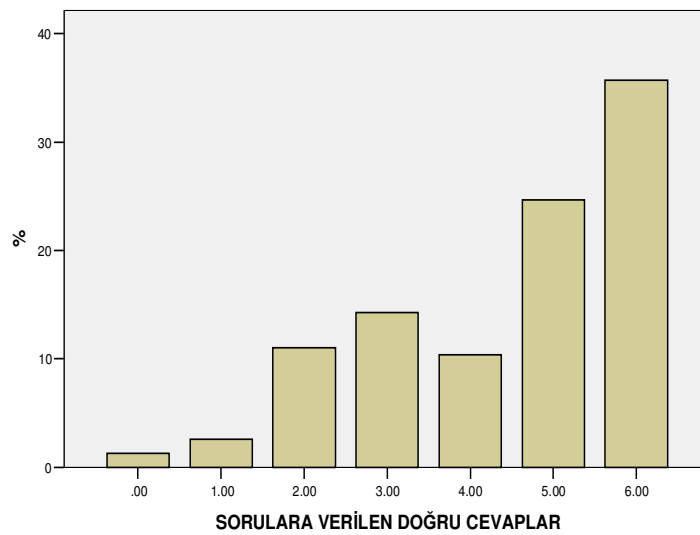
Bloom taksonomisine göre, yorumlama becerisi üst düzeyde bir beceridir ve taksonomiye göre becerilerin bir önceki beceriye dayalı olarak kazanılması beklenir. Yani öğrencinin yorumlama becerisi ile ilgili soruları cevaplayabilmesi için diğer becerileri de cevaplandırabilmesi gerekir. Senemoğlu'na (1998:406) göre ise bu bir tutarsızlıktır. Çünkü bazı alanlarda, bir düzeyin gerektirdiği davranışlar gösterilmeden bir üst düzeydeki davranışlar gösterilmektedir. Bu sebeple diğer beceriler düşük çıkmış olsa bile, daha üst hedef düzeyi olan harita yorumlama becerisinin daha fazla kazanılmış olması normal karşılanabilir.

Genel olarak bu çerçevede dahilinde yeryüzü şekillerinin anlaşılması ve harita yorumlama oldukça başarılı şekilde kavranmış, becerileri kazanılmış olarak karşımıza çıkarken, haritalarda uzaklığın anlaşılması ve harita ölçeği en düşük düzeyde %50'nin altında gerçekleşmiş olduğunun görüldüğü söylenebilir. Bütün becerileri ölçülmesine yönelik olarak hazırlanan toplam 30 maddelik başarı testinin gerçekleşme oranı yani ortalama olarak doğru cevaplanma oranı %53.02 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum çalışmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının harita ve küre kullanım becerilerinin tamamını kavradığını ve kazandığını göstermektedir.

Harita ve küre kullanım becerilerine ait olan 8 becerinin gerçekleşme düzeyi daha detaylı şekilde incelenmiştir:

Tablo 4.2. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden haritanın yorumlanması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	2	1.3
1	4	2.6
2	17	11.0
3	22	14.3
4	16	10.4
5	38	24.7
6	55	35.7
Toplam	154	100.0

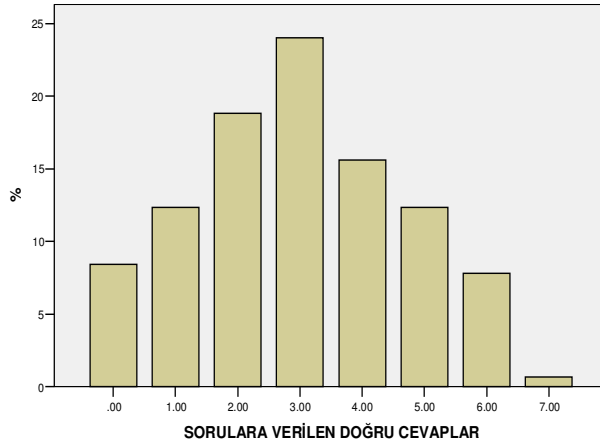

Grafik 4.2. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden haritanın yorumlanması becerisinin gerçekleşme düzeyi

Tablo 4.2. ve grafik 4.2. incelendiği zaman öğrencilerin, haritanın yorumlanması becerisinin gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla sorulan altı soruya %35.7'sinin soruların tamamını doğru cevaplayarak dönüt verdiği görülmektedir. %14.9'u en fazla iki soruyu doğru yanıtlarken, %64.3'ü en fazla beş soruyu doğru cevaplamıştır. Soruların yarısından fazlasının doğru cevaplanma oranı ortalama olarak %85.1 dir. Bu sonuç haritanın yorumlanması becerisinin önemli düzeyde kazanıldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu becerinin büyük oranda kazanılmasının sebebi; soruların ezbere dayanmayıp şekil üzerinde görülenlerden yola çıkılarak cevaplandırılmasıdır. En çok doğru cevap verilen becerinin haritanın yorumlanması göstermektedir ki, ezbere dayanan bilgi yığınları yerine şekil ve görsellerle desteklenmiş ve öğrencinin bu şekilleri yorumlayacağı bilgiler daha kolay anlaşılmakta ve öğrenilmektedir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden harita ölçeği becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	13	8.4
1	19	12.3
2	29	18.8
3	37	24.0
4	24	15.6
5	19	12.3
6	12	7.8
7	1	.6
Toplam	154	100.0

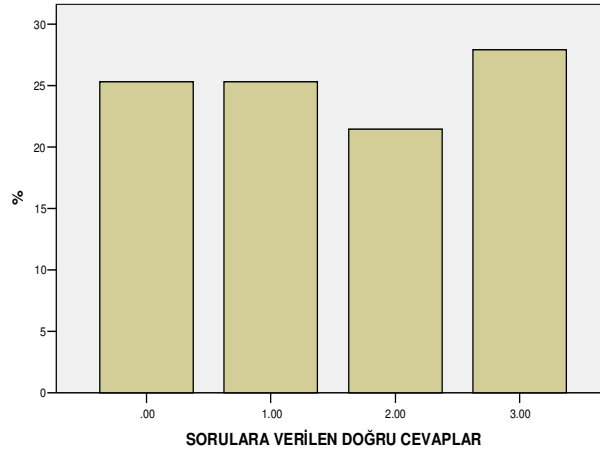
Grafik 4.3. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden harita ölçeği becerisinin gerçekleşme düzeyi

Harita ölçeği becerisinin gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla sorulan yedi soruya, öğrencilerin %0.6'sı tamamını doğru cevaplayarak dönüt vermiştir. %8.4'ü hiçbir soruya cevap verememiştir. %31.1'i, bir veya iki soruyu doğru cevaplamıştır. Soruların yarısından fazlasını yani üçünü veya dördünü doğru cevaplayanlar ise %39.6'lık bir kısmı oluşturmaktadır. Grafikte de görüldüğü gibi öğrenciler ağırlıklı olarak yedi soruya üç doğru cevap verenler grubunda yoğunlaşmışlardır (Tablo 4.3. , Grafik 4.3.).

Bu sonuçtan da anlaşılacağı gibi ölçekle ilgili becerilerin kazandırılma oranı çok yüksek değildir. Ölçek konusu, lise coğrafya derslerinde kazandırılmaktayken ilköğretim 6. sınıf seviyesinde değişen yeni program ile ilk kez öğretilmeye başlanmıştır. Bu seviyedeki öğrencilerin ölçek konusunu anlamakta zorlandıkları dikkati çekmektedir. 12 yaş grubunda yer alan 6. sınıf öğrencisinin ölçeği ve onunla ilgili bilgileri algılaması soyut düzeyde kalmaktadır. Dolayısıyla harita ölçeği becerisini kazandırmak güçleşmektedir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden sembollerin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	39	25.3
1	39	25.3
2	33	21.4
3	43	27.9
Toplam	154	100.0

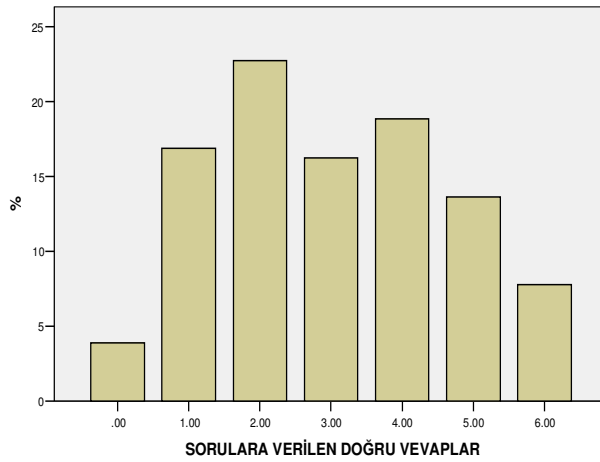
Grafik 4.4. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden sembollerin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi

Tablo 4.4. ve grafik 4.4. incelendiğinde; sembollerin anlaşılması becerisini gerçekleştirme düzeyini tespit amacıyla sorulan üç soruya öğrencilerin %27.9'u, tamamını doğru cevaplayarak dönüt vermiş olduğu görülür. %25.3'ü hiçbir soruya cevap verememiştir. %25.3'ü sadece birini, %21.4'ü iki soruyu doğru cevaplamıştır. Öğrencilerin %49.3 lük bir dilimi üç sorudan en az ikisini doğru cevaplamıştır.

Becerinin kazandırılması çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeydedir. Sembollerin anlaşılması ile ilgili sorulara doğru cevap verebilmeleri için öğrencilerin haritada yer alan şekil ve grafikleri bilmeleri ve haritada yer alan lejandı kavrayarak yorumlayabilmeleri gerekir. Lejand bilgisi verilmemiş öğrencilerin sembollerin anlaşılması becerisini kazanmaları beklenemez. Ayrıca öğrencilerin kıta ve okyanusların yerini tam olarak bilmediği görülmüştür. Öğrenciler kıta ve okyanusları isim olarak sayabilmelerine rağmen sembolik olarak yerlerini bilememektedirler. Bu durum da göstermektedir ki harita ile ilgili bilgiler derslerde atlas ve harita kullanımıyla görselleştirilmek yerine ezbere olarak verilmektedir. Derslerde harita, küre ve atlaslar kullanılmadan bu becerinin yeterince kazandırılması beklenemez.

Tablo 4.5. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yerin belirlenmesi becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	6	3.9
1	26	16.9
2	35	22.7
3	25	16.2
4	29	18.8
5	21	13.6
6	12	7.8
Toplam	154	100.0

Grafik 4.5. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yerin belirlenmesi becerisinin gerçekleşme düzeyi

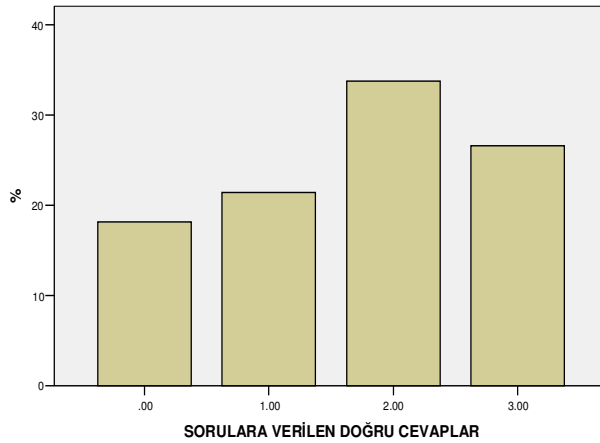
Tablo 4.5. ve grafik 4.5. te de görüldüğü gibi yerlerin öğrenilmesine dair becerinin gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla sorulan altı soruya öğrencilerin %7.8'i tamamını doğru cevaplayarak dönüt vermiştir. %3.9'u hiçbir soruya cevap verememiştir. Soruların yarısından fazlasını doğru cevaplayanların oranı ise %56.4 tür. Bu sonuçlara göre becerinin büyük oranda kazandırıldığı söylenebilir. 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde bu beceri ile ilgili olarak harita ve küre üzerinde enlem ve boylamla ilgili çalışmalar yapma yer almaktadır. Yarı küreleri, paralel ve meridyenleri, Ekvator ve Greenwich'i, kutupları vb. öğrenmeden öğrencinin yerin belirlenmesi becerisini kazanması beklenemez. Dünya üzerinde var olduğu sayılan bu hayali çizgilerin en güzel öğretileceği materyal ise model küredir. Daha sonra çocuk, öğrenilen bu bilgileri harita üzerinde kullanarak yeni durumları kavrar ve harita üzerinde yerlerle ilgili çalışmalar yapabilir. Küreyi hiç kullanmadan, soyut olan bu kavramları çocuklara öğretmeye çalışan öğretmen, yeterli öğretmeyi gerçekleştirmediği gibi öğrencilerin zihinlerinde kavram kargaşalarının oluşmasına da yol açacaktır.

Lise tarih ve coğrafya öğretmenleri üzerinde yapılan araştırmada (Demircioğlu, 2004:79) öğretmenlerin derslerinde en çok, soru-cevap ve anlatım tekniklerini

kullandıkları görülmektedir. Buradan da, nakil esasına dayanan bir anlayışla öğretim etkinliklerini düzenledikleri anlaşılmaktadır. Araştırmacıya göre; ülkemizde sosyal bilimler disiplinlerinin öğretimi alanında görülen nakil esasına dayalı öğretim anlayışı, üst düzey düşünme becerilerine sahip etkin, üretken ve yaratıcı bireylerin yetiştirilmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak gösterilebilir. Oysaki aktif öğretme yöntemleri kullanılarak, sosyal bilgiler dersinin en önemli araç gereçlerinden atlas, harita ve küre üzerinde yapılan anlatımlar ve uygulamalarda öğrencilerin enlem ve boylama göre yer bulmayı kolaylıkla öğrendikleri ve bunlarla ilgili problemleri çözebildikleri gözlenmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yönün anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	28	18.2
1	33	21.4
2	52	33.8
3	41	26.6
Toplam	154	100.0

Grafik 4.6. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yönün anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi

Yönün anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla sorulan üç soruya öğrencilerin %26.6'sı tamamını doğru cevaplayarak dönüt vermiştir. %18.2'si hiçbir soruya cevap verememiştir. %21.4'ü sadece birini, %33.8'i, iki soruyu doğru cevaplamıştır. Öğrencilerin %60.4'ü üç sorudan en az ikisini doğru cevaplamıştır (Tablo 4.6., Grafik 4.6.).

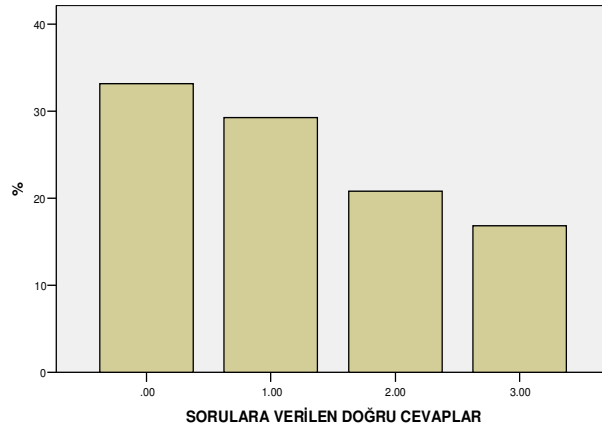
Öğrencilerin yön kavramını kazanmakta sıkıntı yaşadıkları gözlenmektedir. Örneğin kuzey-güney ile aşağı-yukarı kavramları birbiriyle karıştırılmaktadır. Harita üzerinde tarif yaparken çoğunlukla aşağı-yukarı kavramlarını kullanmaktadırlar. Fakat öğretmen konunun öğrenilmesine gereken önemi verirse kavranması mümkündür.

Bir yön duyusu elde etme ve kendi kendine yönü kestirebilme yeteneği, esasında bir harita yapma ve kullanma becerisine dayanmaktadır. Çocukların yönler konusundaki bilgisizlikleri, sadece onların yön bulma bilgileri için uygulamalı bir istek yetersizliğine bağlanamaz. Bununla beraber, göz ardı edilmemesi gereken bir faktör de pek çok öğretmenin yön dilini anlamlı olarak kullanmada başarısız olmalarıdır (Aktaran: Demirkaya, Çetin ve Tokcan 2004:45).

Demirkaya, Çetin ve Tokcan'a göre (2004:45) yönü kavratılabilmek için öğretmen şu uygulamalara yer verebilir: harita serip pusula yardımıyla öğrencilere yön tespiti yaptırılabilir, arazi gezilerine çıkılmadan önce oyun sahalarının yüzeyine ya da yaya kaldırımına tebeşirle takip edilecek rota çizilerek ana yönler belirtilebilir, sınıf zeminine ve oyun sahasına kuzeyi gösteren yön çizilerek, rüzgar gülü ve güneş saati gösterilirken yönler dikkatleri çekilebilir. Öğrencilerin kendi bedenlerinden yararlanarak yönleri hatırlamaları sağlanabilir. Yüzleri kuzeyi gösteriyorken sağ kolları güneşin doğuşunu yani doğuyu, sol kolları batıyı ve arkaları da güneyi gösterecektir. Öğrencilerin bunu hatırlaması kolay olacaktır. Bu ve buna benzer uygulamalar ilköğretim birinci kademedен başlanarak ilerleyen yıllarda da pekiştirilirse öğrencilerin yönü kavrama ve yön becerisini kazanma ile ilgili sorunları olmayacaktır.

Tablo 4.7. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden uzaklığın anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	51	33.1
1	45	29.2
2	32	20.8
3	26	16.9
Toplam	154	100.0

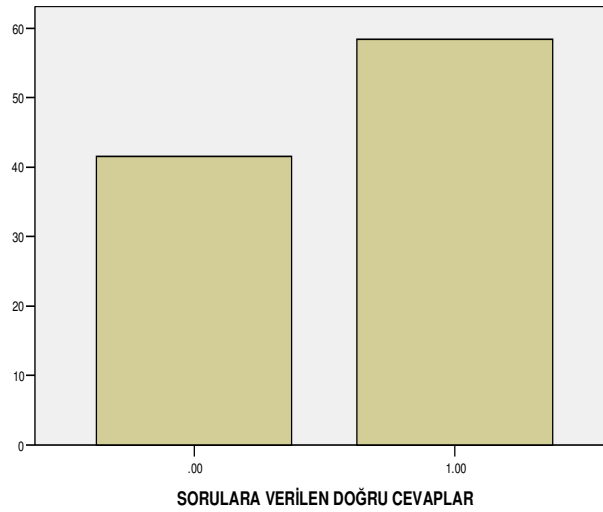
Grafik 4.7. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden uzaklığın anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi

Tablo 4.7. ve grafik 4.7. incelendiğinde öğrencilerin, uzaklığın anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla sorulan üç soruya, %16.9'u tamamını doğru cevaplayarak dönüt vermiş olduğu görülür. %33.1'i hiçbir soruya cevap verememiştir. %29.2'si sadece birini, %20.8'i, iki soruyu doğru cevaplamıştır. Öğrenciler üç sorudan en az ikisine %37.7 oranında doğru cevap vermiştir.

Üç sorudan hiç birisine cevap veremeyen 51 öğrencinin bulunması bu becerinin kazandırılma oranının yüksek olmadığını göstermektedir. Teste tabi tutulan öğrencilerin neredeyse 1/3 ü bu beceriyle ilgili sorulara hiç doğru cevap verememiştir. Uzaklığın anlaşılması becerisi sosyal beceri kadar hesaplama yani matematik becerisini de gerektirmektedir. Öğrencilerin beceriyi kazanmada güçlük çekmesi matematik ve sosyal zekaya aynı anda ve yeteri düzeyde sahip olmamalarından da kaynaklanabilir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
0	64	41.6
1	90	58.4
Toplam	154	100.0

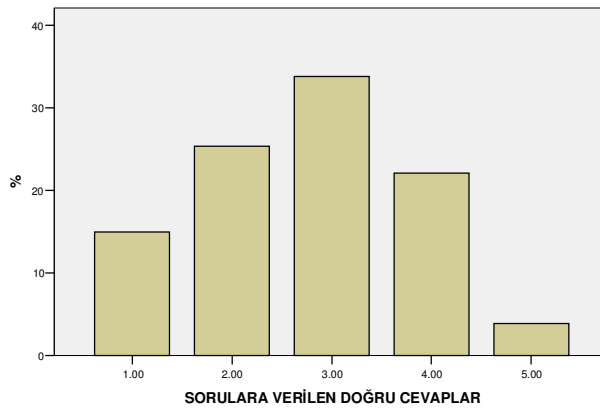

Grafik 4.8. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyi

Yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisinin gerçekleşme düzeyini tespit amacıyla sorulan soruya öğrencilerin %58.4'ü doğru cevap vermiştir. %41.6'sı doğru yanıtı bilememiştir (Tablo 4.8. ve grafik 4.8.).

Tablo 4.9. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden alansal perspektifin geliştirilmesi becerisini gerçekleştirme düzeyine ait betimsel istatistik

Öğrencinin verdiği doğru cevap sayısı	N	%
(0 bilen) 1	23	14.9
(0-2 arası bilen) 2	39	25.3
(2-4 arası bilen) 3	52	33.8
(4-6 arası bilen) 4	34	22.1
(6-8 arası bilen) 5	6	3.9
Toplam	154	100.0

Grafik 4.9. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinden alansal perspektifin geliştirilmesi becerisinin gerçekleşme düzeyi

Tablo 4.9. ve grafik 4.9.da da görüldüğü gibi alansal perspektifin geliştirilmesi becerisinin gerçekleştirme düzeyini tespit amacıyla sorulan soruya öğrencilerin

%3.9'u tamamını doğru cevaplayarak dönüt vermiştir. %14.9'u sorulan soruların hiç birini doğru cevaplayamamışken, %25.3'ü bir ya da iki soruya doğru yanıt vermiştir. Beş puanlık 8 sorudan en az üçünü doğru cevaplayanların oranı ise %59.8 dir.

4.2. İkinci Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum

Tablo 4.10. Öğrenci cinsiyetlerinin sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Bayan	77	17.74	6.41	152	-.539	.591
Erkek	77	18.33	7.31			

Tablo 4.10. incelendiğinde öğrenci cinsiyetlerinin sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisinin olmadığı görülür ($t_{(152)} = -.539$; $p > .05$). Bayanlar, harita ve küre kullanım becerilerini ölçmeye yönelik başarı testinden, ortalama olarak 17.74 alırken, erkekler 18.33 almıştır. Sonuçta erkekler lehine olduğu tespit edilen bu farklılık manidar değildir. Başka bir ifade ile cinsiyet değişkeni harita ve küre kullanım becerilerinin kazanımı üzerinde etkili değildir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum

Tablo 4.11. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türünün sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi

Okul türü	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Özel okul	46	22.65	5.00	152	6.039	.00
Devlet okulu	108	16.07	6.62			

Tablo 4.11. incelendiğinde öğrencilerin öğrenim gördüğü okul türünün, sosyal bilgiler dersinde gösterilmesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerini anlamlı şekilde etkilediği görülür ($t_{(152)}=-6.039$; $p<.05$). Özel okulda öğrenim görenler, harita ve küre kullanım becerilerini ölçmeye yönelik başarı testinden ortalama olarak 22.65 alırken, devlet okulunda öğrenim görenler 16.07 almıştır. Sonuçta özel okulda öğrenim görenlerin ortalama puanları devlet okulunda öğrenim görenlerinkinden anlamlı derecede farklılık gösterecek kadar yüksektir. Bu durumun özel okulların araç gereç temini bakımından imkanlarının daha fazla olması, öğrencinin bu materyallere her an kolaylıkla ulaşabilmesi, özel okulda okuyan öğrencilerin maddi durumlarının daha iyi olduğu düşünülecek olursa evlerinde bilgisayar aracılığıyla harita ile ilgili bilgilere daha kolay ulaşmaları, aileleri tarafından destekleniyor olmaları olumlu etkenler olarak düşünülebilir. Devlet okullarında harita ve küreler mevcut olmakla birlikte her okulda istenilen seviyede değildir. Özel okullarda özel sosyal bilgiler sınıfları oluşturulurken devlet okullarında harita odalarından bile söz etmek mümkün değildir. İmkanları geliştirilmiş devlet okulları mevcut olmakla birlikte araç gereçten mahrum okullar olduğu bilinmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı devlet ve özel okullar arasında harita ve küre kullanım becerilerinde anlamlı bir farklılığın gözlenmesi olasıdır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum

Tablo 4.12. Öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmamasının sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi

Annenin çalışma durumu	N	$\bar{X}$	ss	sd	T	p
Çalışmıyor	87	16.34	6.23	152	-3.625	.00
Çalışıyor	67	20.23	7.06			

Tablo 4.12. incelendiğinde öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmamasının, sosyal bilgiler dersinde, harita becerilerinin kazanılmasını, anlamlı farklılığa neden olacak düzeyde etkilediği görülür ($t_{(152)}=-3.625$; $p<.05$). Annesi çalışmayan öğrenciler, harita ve küre kullanım becerilerini ölçmeye yönelik başarı testinden, ortalama olarak 16.34 alırken, annesi çalışanlar ortalama 20.23 almıştır. Sonuç olarak annesi çalışanların ortalama puanları annesi çalışmayanlara göre anlamlı derecede farklılık gösterecek kadar yüksektir. Çalışan annelerin genellikle orta düzey ve üst düzey gelir grubuna sahip öğrencilerin annelerini oluşturduğu gözlenmektedir. Bu annelerin eğitim durumlarının çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu ve çocuklarının derslerine yardımcı olabildikleri bunun da başarıyı etkilediği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar, evde çocuklarının eğitimiyle ilgilenen ailelerin çocuklarının başarılarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Aktaran: Şahin, 2003:89).

Tablo 4.13. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri düzeyinin baba meslek gruplarına dağılımını gösteren betimsel istatistik

	N	$\bar{X}$	ss
Memur (1)	73	21.00	5.50
İşçi (2)	14	12.07	3.85
Çalışmıyor (3)	13	15.69	8.59
Diğer (4)	54	16.14	6.93
Toplam	154	18.03	6.86

Tablo 4.13.'e göre araştırmaya katılan öğrencilerden 73'ünün babası memur, 14'ü işçi, 13'ü çalışmıyor, 54'ü ise diğer meslek gruplarında gözükmektedir. Bu meslek gruplarından memur olarak çalışan babaların çocukları en yüksek başarı ortalamasına (21.00) sahip iken, daha sonra sırasıyla diğer meslek grubundan olan ($X=16.14$) ve çalışmayan ($X=15.69$) babaların çocukları gelmektedir. İşçi babaların çocukları ise en düşük ortalamaya sahiptir ($X=12.07$)

Tablo 4.14. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin, babalarının mesleklerine göre değişimini gösteren varyans analizi sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Gruplararası	1403.254	3	467.751	12.075	.000	1-2 1-3 1-4
Gruplar içi	5810.513	150	38.737			
Toplam	7213.766	153				

Tablo 4.14. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri, baba mesleklerine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(3-150)}=12.075$; $p<.05$). Babası memur olanlarla, işçi olanlar arasında, aynı şekilde memurlar ile işçi, çalışmayan ve diğer meslek gruplarından olanlar arasında memur babaların çocuklarının lehine olacak şekilde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Memur olan babaların da annelerde görüldüğü gibi çocuklarının eğitimlerine verdikleri önem ve onlara derslerinde yardımcı olma konusunda verdikleri destek öğrencilerin başarı durumlarına yansıyor olabilir. Memur olarak çalışan babaların eğitim durumunun genellikle üniversite düzeyinde olduğu yapılan araştırmalarda anlaşılmıştır. Diğer grubunda yer alan babaların bir kısmını yüksek düzeyde gelir elde eden serbest meslek grupları bir kısmını da asgari düzeyde gelir elde eden meslek grupları oluşturmaktadır. Her ikisinde de babanın eğitim seviyesi tam olarak bilinmemektedir. Ama çoğunlukla yüksek eğitim seviyesinde olmadığı düşünülmektedir. Öğrencilerin başarısında anlamlı farkı yaratan babanın mesleği kadar eğitim durumu ve çalışma koşullarından dolayı çocuğunun eğitimine yardımcı olma konusunda ona ayıracağı zaman olabilir. Memur olarak çalışan babaların daha düzenli çalışma saatlerine, serbest olarak çalışanların ise daha düzensiz ve belirsiz çalışma saatlerine sahip oldukları düşünüldüğünde; babanın çocuğuyla geçirdiği vakit ve derslerine verdiği destek öğrencinin başarısını etkileyebilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum

Tablo 4.15. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri düzeyinin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre dağılımını gösteren betimsel istatistik

Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi	N	$\bar{X}$	ss
Düşük(1)	35	11.25	4.02
Orta(2)	103	19.75	6.35
Yüksek(3)	16	21.81	5.16
Toplam	154	18.03	6.86

Tablo 4.15.'te araştırmaya katılan öğrencilerden 35'inin ailesi düşük, 103'ü orta, 16'sı yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip görünmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu orta düzeyde sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ailelerin çocuklarıdır. Bu çerçevede, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocukları en yüksek başarı ortalamasına (21.81) sahip iken, orta düzeydekiler 19.75 ortalama ile bu sırayı takip etmektedirler. Düşük düzeydeki sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocukları ise en düşük başarı ortalamasına sahiptir ($X=11.25$).

Tablo 4.16. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin, ailenin sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişimini gösteren varyans analizi sonuçları

	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı fark
Gruplararası	2141.711	2	1070.855	31.880	.000	1-2 1-3
Gruplar içi	5072.055	151	33.590			
Toplam	7213.766	153				

Tablo 4.16. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerinin, ailenin sosyo-ekonomik düzeylerine göre gösterdiği fark anlamlı bulunmuştur ($F_{(2-151)}=31.880$; $p<.05$).

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük seviyede olan ailelerle, orta ve yüksek seviyede olan aileler arasında, gelir düzeyleri yüksek olanların lehine çıkan bu anlamlı farklılık, daha açık bir ifade ile, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerileri, ailelerin gelir düzeyleri ile doğru orantılı olarak artmaktadır şeklinde de açıklanabilir. Gelir seviyesi yüksek olan öğrencilerin büyük çoğunluğu özel okulda okumaktadır. Başarı seviyesini özel okulların öğrenciye sağladığı fiziki olanakların artırdığı düşünülebilir. Gelir seviyesi düşüktüçe

ailenin çocuğa sağlayacağı maddi olanaklar da azalacağından başarı olumsuz yönde etkilenecektir.

4.6. Altıncı Alt Probleme Dair Bulgular ve Yorum

Tablo 4.17. Öğrencilerin coğrafya konularına duyduğu ilginin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi

Coğrafya konularına duyulan sevgi	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Hayır	23	18.04	6.08	152	.003	.997
Evet	131	18.03	7.01			

Öğrencilerin coğrafya konularına duyduğu sevgi sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerini anlamlı şekilde farklılaştırmamaktadır ($t_{(152)}=.003$; $p>.05$). Öğrencilerden 23'ü coğrafya konularını sevmezken, 131'i sevmektedir. Coğrafya konularını sevenlerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerini gerçekleştirme düzeyleri ortalama olarak 18.04 iken, sevmeyenlerin ki ise 18.03 ortalamaya sahiptir.

Coğrafya konularını sevenlerin ve sevmeyenleri sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine ait başarı puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Buradan da ilgi ve sevgi duymasa bile konuları öğrenme konusunda öğrencilerin sıkıntı çekmedikleri düşünülebilir. İlgi ve sevgi dışında başka unsurların öğrenciyi motive edebileceği de anlaşılmaktadır. Bunlar not kaygısı, kendini kanıtlama vb. olabilir.

Tablo 4.18. Öğrencilerin coğrafya konularını öğrenmenin gerekliliğine olan inançlarının sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerine etkisini gösteren t-testi

Coğrafya konularını öğrenmenin gerekliliğine duyulan inanç	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Hayır	11	19.45	4.36	152	.708	.480
Evet	143	17.93	7.02			

Coğrafya konularını öğrenmenin gerekliliğine duyulan inanç, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde göstermesi beklenen harita ve küre kullanım becerilerini anlamlı şekilde farklılaştırmamaktadır ($t_{(152)}=.708$; $p>.05$). Öğrencilerden 11'i coğrafya konularını öğrenmeye ihtiyaç duymadığını belirtirken, 143'ü duyduğunu belirtmektedir. Coğrafya konularını öğrenmenin gerekliliğine inanmayanlar, harita ve küre kullanım becerilerini ortalama olarak 19.45 düzeyinde gerçekleştirebilmektedirler. İnananlarda ise bu düzey 17.93 ortalamaya sahiptir.

Coğrafya konularını öğrenmenin gerekliliğine inanmayanların başarı ortalaması, inanan kişilere oranla biraz daha yüksek olmasına rağmen sonuç üzerinde etkileyici bir role sahip değildir. Başarının daha yüksek çıkmasının nedeni, öğrencinin sınav kaygısının ve buna yönelik çalışmasının, onun dersin gerekliliğine duyduğu inançtan daha fazla olduğu ile açıklanabilir.

BÖLÜM V

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kazandıkları harita ve küre kullanım becerilerini tespit etmek amacıyla yapılan araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara dayanılarak getirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

1. Harita ve küre kullanım becerilerini tespit etmek amacıyla yapılan testte bu becerilerin geneli %53 oranında gerçekleştirilmiştir. Bu da göstermektedir ki ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde harita ve küre kullanım becerilerini kazanma düzeyi orta derecededir.
2. Harita yorumlama becerisinin kazandırılma oranı %74 tür ve 8 beceri içerisinde en yüksek orana sahiptir. Bu demektir ki öğrencilerin, harita ve küre kullanım becerileri içinde en çok kazandığı beceri, harita yorumlamadır.
3. Harita ölçeği becerisi, %42 oranında kazandırılmıştır. Öğrencilere ölçek becerisini kazandırmayı amaçlayan “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin hemen arkasından başarı testi uygulanmasına rağmen becerinin kazanım düzeyinin düşük oranda çıkması düşündürücüdür. Beceriler içinde uzaklığın anlaşılması becerisinden sonra (%40), en düşük kazandırılma oranına sahip olan beceridir.
4. Sembollerin anlaşılması becerisinin kazandırılma oranı %50 dir. Öğrencilerin bu beceriyi orta düzeyde kazandığı görülmektedir.
5. Yer in belirlenmesi becerisinin kazandırılma oranı %50 dir ve orta düzeydedir.

6. Yönün anlaşılması becerisi %56 oranında kazandırılmıştır. İlköğretimin birinci kademesinden beri yön ile ilgili öğretim yapılmasına rağmen yön becerisinin çok kazandırılmamış olduğu görülmektedir.
7. Uzaklığın anlaşılması becerisinin kazandırılma oranı %40 dır ve en düşük seviyede kazandırılan beceridir. Matematiksel hesaplamalar yapmayı gerektiren bu becerinin kazanılma oranının düşük olması göstermektedir ki; öğrenciler sosyal bilgiler dersinde matematiksel işlemleri uygulamayı başaramamaktadırlar.
8. Yeryüzü şekillerinin anlaşılması becerisinin kazandırılma oranı %58 dir.
9. Alansal perspektifin geliştirilmesi becerisi % 55 oranında kazandırılmıştır. Öğrencilerin %15 i Türkiye'ye komşu hiçbir ülkeyi bilememiştir. Tamamına yakınına cevaplayan öğrenci sayısı çok azdır. Yaşadıkları ili harita üzerine işaretlemeleri istenildiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğu doğru biçimde Ankara'yı harita üzerine işaretlemiştir. Denilebilir ki; öğrenciler yaşadığı yerin konum bilgisine sahiptir fakat Türkiye'nin konumu ile ilgili yeterli bilgiye sahip değildir.
10. Cinsiyetin öğrencilerin becerileri kazanmaları üzerinde etki etmediği görülmüştür.
11. Özel okulda okuyan öğrencilerin devlet okullarındakilere göre becerileri kazanma oranı daha yüksektir.
12. Anneleri çalışan öğrenciler becerileri kazanmada daha başarılıdırlar.
13. Babası memur olan öğrencilerin becerileri kazanma oranı daha yüksektir.
14. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularına duydukları sevgi becerileri kazanmalarına etki etmemektedir.
15. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğrenilmesinin gerekliliğine duydukları inanç becerilerin kazanılması üzerinde etki etmemektedir.

5.2. Öneriler

1. Öğrencilerin harita ve küre kullanım becerileri ancak bu materyallerin sık ve etkili kullanımı ile mümkündür. Öğretmenin her an harita, küre ve diğer öğretim araçlarına hızlı ve kolay ulaşması bu araçların

kullanılrlılığını artırmaktadır. Okulların pek çoğunda düzenli bir harita odası bulunmamaktadır. Haritalar düzenleme dahi yapılmadan boş bulunan her hangi bir yere konulmaktadır. Düzenlenmiş harita odaları ve sosyal bilgiler sınıfları oluşturulması hem harita ve küre kullanım becerilerinin kazandırılmasını artıracak hem de amacı öğrencileri hayata hazırlamak olan sosyal bilgiler dersinin öğretimini kolaylaştıracak ve öğretmene de büyük rahatlık sağlayacaktır.

2. Harita ve küreyi etkin kullanmada öğretmenlerin yeterli beceriye sahip olamadıkları gözlenmiştir. Kendisinin sahip olmadığı bilgiyi öğrencisine kazandıramayacak olan öğretmenler için hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir. Eğitim fakültelerinin ilgili bölümünde yetiştirilen öğretmen adayları da gerekli bilgi donanımıyla ve bilinçle yetiştirilmelidir.
3. Harita ve küre kullanım becerilerinden bazıları matematiksel işlem becerisini de gerektirmektedir. Öğrencilerin en düşük seviyede kazandıkları becerilerin bunlar olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum öğretmenlerin matematiksel işlemleri yeteri düzeyde kavrayamamış olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Yeni programın tanıtımının yapıldığı, araştırmacının bizzat gözlemci olduğu, hizmet içi eğitim kursunda bununla ilgili sorulan bir matematiksel işleme, tamamı sosyal bilgiler öğretmeni olmasına rağmen büyük oranda öğretmenin cevap veremediği görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenlerin eksikliklerini gidermek amacıyla matematik zümre öğretmenleriyle işbirliği yapılmalıdır.
4. Yapılan bir araştırmada (Tunçbilek, 2005) öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde beklentilerinde birinci sırayı öğretmenlerin derslerinde daha çok görsel materyal kullanması almıştır. Öğrencilerimiz harita ve küre ile ders işlemekten zevk almaktadırlar. Günümüz teknolojik araçlarından en yaygın olan bilgisayar, konu ile ilgili olarak ve kolaylıkla ulaşılabilecek internet yayınlarına sahiptir. Öğretmenler derslerinde bilgisayar kullanımını artırmalıdır.
5. Öğretmenlerin teknolojiye kolaylıkla ulaşabilmeleri için yeterli sayıda bilgisayarla donatılmış teknoloji odaları oluşturulmalıdır ve derslerinde

bilgisayarı etkin kullanabilmeleri için hizmet içi eğitim kursları verilmelidir.

6. Öğretmenler yeterli araç gerece ulaşamasa bile kendi ders araç gereçlerini yapmalı ve bu konu ile ilgili olarak kendilerini geliştirmelidirler.
7. Konuların özelliklerine göre öğretmen saha çalışmalarına daha çok yer vermelidir. Saha çalışmaları en basit olarak en yakın okulun çevresi olabileceği gibi daha uzak mesafelerde yapılan çalışmalar da olabilir. Yaşadığımız en yakın çevremiz, yani okulumuzun evimizin bulunduğu çevre bile aslında pek çok coğrafi beceriyi kazandırabilmek için yeterlidir.
8. Okullardaki fiziki ortam bazı bilgileri kazandıracak şekilde yapılandırılmalıdır. Örneğin yön becerisini kazandırmak için okul içinde çeşitli yerlere yön okları bulunan tabelalar yerleştirilmeli, okulun bulunduğu çevreyi gösteren krokiler duvarlara asılmalıdır. Her sınıfta Türkiye ve okulun bulunduğu şehrin haritası bulunmaktadır. Bunun dışında çeşitli haritalar okul koridorlarına, öğrencilerin dikkatlerini çekecek yerlere asılmalıdır. Bu haritalar kolay anlaşılır olmalı, incelemesi çok zaman almamalıdır.
9. Eğitim düzeyi yüksek anne ve babaların çocuklarının başarı oranları daha yüksek çıkmıştır. Ailelerin bilinçli olması çocuğun başarısını etkilemektedir. Aileleri bilinçlendirmek için konferanslar düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

ALTINIŞIK, S. ve Orhan F. (2002). *Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Derse Karşı Tutumları Üzerinde Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 41-49.

AKENGİN, H. (2006). Mekanı Algılama. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Öztürk, C. (Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ACHESON. G. (2003). **Teaching The Tool Of The Trade: An Exploration Of Teachers' Knowledge And Practices About Maps**. Texas A&M University (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Texas.

ALLEN, Russel ve diğerleri (1990). **The Geography Learning Of High School Seniors**. Princeton, New Jersey: Office of Educational Research and Improvment, U.S. Department of Education.

ATA, B. (2006). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Öztürk, C. (Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ATA, B. *İsmayıl Hakkı Baltacioğlu ve Tarih Öğretimi*. [http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/Baltacioğlu ve Tarih Ogretimi.doc](http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/Baltacioğlu_ve_Tarih_Ogretimi.doc) adresinden 9 Ağustos 2007 tarihinde indirilmiştir.

ATA, B. (2002). *Tarih Öğretimi Hakkında*. **Milli Eğitim Dergisi**,153-154, <http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/153-154/ata.htm> adresinden 10 Ağustos 2007 tarihinde indirilmiştir.

ATA, B. *John Dewey ve Türkiye’de İlköğretimde Tarih Öğretimi*.
<http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/dosya/1JohnDewey.pdf> adresinden 9 Ağustos 2007 tarihinde indirilmiştir.

BARTH, J. ve Demirtaş, A. (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**.
 Ankara:YÖK-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.

BEK, S. S. (2005). **İlköğretim (4-5-6-7.) Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Harita Metin İlişkisi**. Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

BİLGİN, T. (1996). **Genel Kartoğrafya**. İstanbul: Filiz Kitabevi.

BİNBAŞOĞLU, C. (1975). **Gelişim Psikolojisi**. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2001). **Deneyisel Desenler: Öntest Sontest Kontrol Gruplu Desen**. Ankara: Pegem Yayınları.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: PegemA Yayınları

CAN, G., Yaşar, Ş. ve Sözer, E. (1998). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Can, G. (Ed.). Anadolu Üniversitesi Yayın No:1064, Açıköğretim Fakültesi Yayın No:581, Eskişehir.

CİN, M., Engin İ. ve Akbaş Y. (2005). *İlköğretim 6: Sınıf Öğrencilerinin Türkiye’nin Matematik Konumunu Anlama Düzeyleri ve Yanlış Anlamaları*. **Doğu Coğrafya Dergisi**, 14, 121-139.

.....(2006). Coğrafya Dersi Öğretim Programı. Ankara: Gazi Kitabevi.

.....(2005). Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9-12. Sınıflar). MEB. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara:MEB.

ÇİFTÇİ, Ü. (2002). **Sosyal Bilgiler 6, 7, ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi**, Selçuk üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

DEMİRKAYA, H., Çetin T. ve Tokcan, H. (2004). *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yön Kavramı Öğretiminde Kullanılabilecek Metotlar*. **Gazi Eğitim Fakültesi dergisi**, 24(3), 39-70.

DEMİRALP, N. (2006). **Coğrafya Öğretiminde Gösteri Yöntemi Kullanılarak Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Geliştirilmesi**. Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

DEMİRALP, N. (2007). *Coğrafya Eğitiminde Materyaller ve 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı*. **Kastamonu Dergisi**, 15,(1), 373-384.

DEMİRALP, N. (2007). Coğrafya Eğitiminde Öğretim Materyalleri. **Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi**. Şahin, S., Karabağ, S. (Ed.). Ankara: Gazi Kitabevi.

DEMİRCİ, A. (2005). **ABD’de Eğitim Sistemi ve Coğrafya Öğretimi**. İlk ve Ortaöğretim Genel Eğitim Sistemi, Ulusal Coğrafya Standartları, Fiziki Ortam, Araç-Gereçler ve Ders Kitapları. İstanbul: Aktif Yayınevi.

DEMİRCİOĞLU, İ.H. (2004). *Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri*, **Bilgi**, (31), 71-84.

DOĞANAY, A. (2004). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Öztürk, C., Dilek, D. (Ed.). (Dördüncü Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

DOĞANAY, H. (2002). **Coğrafya Öğretim Yöntemleri**. Orta Öğretimde Coğrafya Öğretiminin Esasları. Ankara: Aktif Yayınevi.

DOĞANAY, H., Zaman, S. ve Alim, M. (2001). *Orta Öğretim Coğrafya Eğitiminde Klasik Ders Materyali ve Coğrafya Öğretmenlerinin Bunlardan Yararlanma Sıklığı*. **Doğu Coğrafya Dergisi**, 6, 33-43.

DÖNMEZ, C. (2003). Sosyal Bilgiler Programının (1998) Değerlendirilmesi ve Ders Kitapları. http://w3.gazi.edu.tr/web/cdonmez/html/makale_11.html adresinden 31 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

DÖNMEZ, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu Sosyal Bilgiler*. Şahin, C. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

ELİBÜYÜK, M. (1995). **Matematik Coğrafya**. Ankara: Ekol yayınevi.

GARCIA, J. and MICHAELIS, J. U. (2001). **Social Studies For Children A Guide To Basic Instruction**. USA: Allyn&Bacon Company.

Geography Education Standards Project. 1994. **Geography For Life: National Geography Standards**. Washington, DC: National Geographic Research & Exploration.

GÜNGÖRDÜ, E. (2006). **Coğrafya Öğretim Yöntemleri ve Çağdaş Öğretim Yaklaşımları**. (2. baskı). Ankara: Asil Yayınları.

GÜRKAN, T. ve Gökçe, E. (1999). **Türkiye’de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim**. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Harita Genel Komutanlığı. (1 Ocak 2006), *Haritanın Tanımı, Özellikleri, Sınıflandırmalar*. <http://www.hgk.mil.tr/hgk/genel/genelharitacilik.pdf> adresinden 29 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası (1 Ocak 2006). http://www.hkmo.org.tr/mesleğimiz/harita_nedir.php

İZBIRAK, R. (1992). **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

KARAGÖZOĞLU, G. (1977). **İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Yaygın Yükseköğretim Yayınları.

KARASAR, N. (2006). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KARABAĞ, G. (2002). *Tarih Öğretmeninin Mesleki Bilgi ve Becerilerini Şekillendiren Unsurlar*. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22, 211-215.

KARABAĞ, S. (1998). *Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar*. **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Dergisi**, 18 (2), 25-41.

KARABAĞ, S. (2007). Coğrafya Öğretmenlerinin Mesleki Sorumlulukları. **Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi**. Şahin, S., Karabağ, S. (Ed.). Ankara: Gazi Kitabevi.

MCCLURE, R. W. (1992). **A Conceptual Model For Map Skills Curriculum Development Based Upon A Cognitive Field Theory Philosophy**, Oklahoma State University (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Oklahoma.

NAS, R. (2000). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Bursa: Ezgi Kitabevi.

NELSON, R. M. (1998). **Children And Social Studies Creative Teaching In The Elementary Classroom**. Third Edition, Harcourt Brace Collage.

ÖCAL, A. (2007). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde 6. Sınıf Öğrencilerin Mekansal Biliş Becerilerinin İncelenmesi**. Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

ÖZTÜRK, C. (2006). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Öztürk, C. (Ed). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ÖZTÜRK, M. (2007). Coğrafya: Gelişimi, İçeriği, Eğitimi. **Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi**. Şahin, S., Karabağ, S. (Ed.). Ankara: Gazi Kitabevi.

ÖZTÜRK, M. K. (2002). *Liselerde Coğrafya Öğretiminde Araç, Gereç, Materyal Kullanımı ve Önemi*. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi**, 22, 126-129.

ÖZTÜRK C. ve BAYSAL N. *İlköğretim 4-5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları*. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 6. <http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say%C4%B16/2%C4%B0LK%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%204.pdf> adresinden 26 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

PAYKOÇ, F. (1991). **Tarih Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniveritesi Açıköğretim Yayınları.

PEKGÖZ, M., Hancılar, R. (1970). **Eğitimde Görme ve İşitme Araçları**. Ankara: Güvendi Matbaası.

PIAGET, J. (2005). **Çocuğun Gözüyle Dünya**. Ankara: Dost Kitabevi.

RAGAN, B. W. and MCAULAY, D. J. (1964). **Social Studies For Today's Children**. New York.

SAFRAN, M. (2004). *İlköğretim Programında Yeni Yaklaşımlar. Sosyal Bilgiler 4-5. Sınıflar*. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, 54-55. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi54-55/safran.htm> adresinden 24 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

SAVAGE, V. Tom, ve ARMSTRONG, G. David, (2000). **Effective Teaching In Elementary Social Studies**. 4th Edition, Upper Saddle River, New Jersey.

SENEMOĞLU, N. (1998). **Kuramdan Uygulamaya Gelişim Öğrenme ve Öğretim**. Ankara: Özsen Matbaası.

SÖNMEZ, V. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

SÖZER, E. (1998). **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. No: 50.

ŞAHİN, K. (2003). *İlk ve Ortaöğretimde Coğrafya Müfredat Programlarının Geliştirilmesi*, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, (11), 81-92

ŞAHİN, S., Gençtürk, E. ve Budanur, T. (2007). *Coğrafya Öğretiminde Uygun Grafik Seçimi ve Kullanımının Öğrenme Üzerindeki Etkisi*. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, (15), 293-302.

TAŞ, H. İ. (2005). Coğrafya Zamanı: Yeni Amerikan Ulusal Coğrafya Standartları. **20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi**. Arı, Y. (Ed.). Konya: Çizgi Kitabevi.

TAŞ, H. İ. (2006). *Coğrafya Eğitiminde Görselleştirmenin Önemi: Mekansal Algılamaya Pedagojik Bir Bakış*. **Doğu Coğrafya Dergisi**, 11 (16), 211-238.

TAŞ H. İ. (2007). **Coğrafya Eğitimi**. Tarih, Standartlar, Hedefler. İstanbul: Aktif Yayınevi.

TAŞ, H. İ. (2008). Zihin Haritaları, Harita Okuma Becerisi ve Görselleştirme. **Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar**. Özey, R. (Ed.). Ankara: Aktif Yayınevi.

THÖNE, K. (1973). **Harita ve Pusula**. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.

TUNÇBİLEK, G. (2005). **İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinden Beklentileri**, Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

UÇAR, M. (1999). İlköğretimde Ders Araç-Gereçleri kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi, <http://www.egitim.aku.edu.tr/mucar.htm> adresinden 16 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

ULUĞTEKİN, N. , Doğru A. Ö. (2005). *Coğrafi Bilgi Sistemi ve Harita: Kartografya*. **CBS Sempozyumu**, 27-29 Nisan. Ege Üniversitesi, İzmir
http://atlas.cc.itu.edu.tr/~dogruahm/Cografi%20Bilgi%20Sistemi%20Ve%20Harita_Kartografya.pdf adresinden 17 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

UMEK, M. (2003). **A Comparasion Of The Effectiveness Of Drawing Maps And Reading Maps In Beginning Map Teaching**. International Research In Geographical And Environmental Education, 12, No:1, 18-31.
<http://www.multilingual-matters.net/irgee/012/0018/irgee0120018.pdf> adresinden 23 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

WİEGAND, P. (1999). **Children's Understanding Of Maps**. International Research In Geographical And Environmental Education, 8, No:1, 66-68.
<http://www.multilingual-matters.net/irgee/008/0066/irgee0080066.pdf> adresinden 23 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

YAŞAR, O., (2004), İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/yasar.htm> adresinden 16 Temmuz 2007 tarihinde indirilmiştir.

YAZICI, K. (2006). *Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar ve Grafikler*. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**,15,651-662. http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Kubilay%20YAZICI/YAZICI.%20Kubilay.pdf adresinden 16/07/07 tarihinde indirilmiştir.

YILDIRIM C. (1966). **Eğitimde Araştırma Metotları**. Ankara: Akyıldız Matbaası.

Ek-1: Harita ve Küre Kullanım Becerilerini Değerlendirici Belirtke Tablosu

HARİTA ve KÜRE KULLANIM BECERİLERİ	BECERİLERİ ÖLÇEN TEST MADDELERİ	TEST MADDE PUANLARI
Harita Yorumlama	5	1
	9	1
	13*	1
	16	1
	17*	1
	29	1
Yönü Anlama	3	1
	11	1
	15	1
Yeryüzü Şekillerini Anlama	21	1
Uzaklığı Anlama	4	1
	10	1
	20	1
Yerin Belirlenmesi	1	1
	7	1
	8	1
	18	1
	23	1
	24	1
Sembolleri Anlama	14*	1
	22	1
	25	1
Harita Ölçeği	2	1
	6	1
	12	1
	19	1
	26	1
	27	1
	28	1
Alansal Perspektifin Geliştirilmesi	30	5
Testteki Toplam Madde Sayısı	30	Toplam Puan: 34

* Yönü anlama becerisini de ölçmektedir.

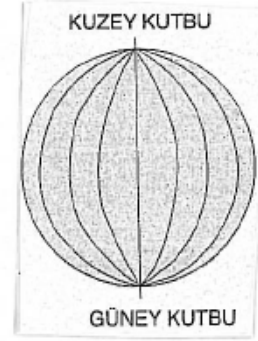
Ek-2: Başarı Testi

Bu test sosyal bilgiler dersi, harita ve küre kullanım becerileri ile ilgili başarılarınızı ölçmek için hazırlanmıştır. Yanlış doğruyu götürmeyecektir.

SORULAR

1- Yanda Dünya'ya ait şekil ve üzerine çizilmiş meridyen yayları görülmektedir. İki meridyen arasındaki uzaklığın ekvatordan kutuplara gidildikçe azalmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünya'nın şeklinin geoid olması
- B) Meridyen boylarının eşit olması
- C) 360 tane meridyen olması
- D) Meridyenlerin paralelleri kesmesi
- E) Meridyenlerin derecesinin artması

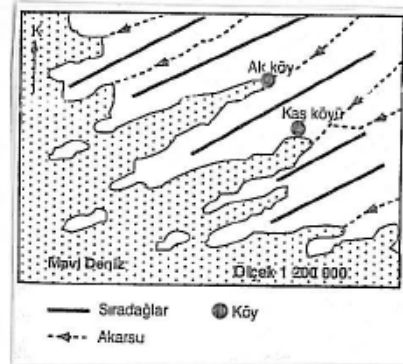

2- Erzurum'un tamamını gösteren bir fiziki haritanın ölçeği değiştiği zaman aşağıdakilerden hangisi değişmez?

- A) Küçültme oranı
- B) Erzurum-Oltu arası harita uzunluğu
- C) Palandöken Dağı'nın yükseltisi
- D) Harita alanı
- E) Ayrıntıların görünüşü

3- Yandaki haritada dağların uzanış yönü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuzey – Güney
- B) Doğu – Batı
- C) Doğu – Güney doğu
- D) Güney batı – Kuzey doğu
- E) Kuzey batı- Güney doğu

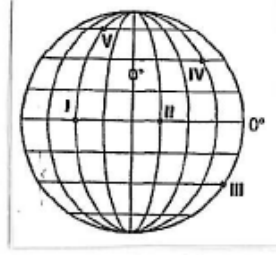
Yandaki haritada Van-Tatvan arası 10 cm, gerçekte ise 100 km dir. Buna göre bu haritanın ölçeği nedir?

- A) 1/1.000.000
- B) 1/100.000
- C) 1/10.000
- D) 1/2.000.000
- E) 1/25.000

4-

5- Yandaki şekil üzerinde işaretli noktalardan hangisinde, güneş ışınlarının Dünya üzerine düşme açılarının, sıcaklığa olan etkisi düşünüldüğünde diğerlerine göre daha soğuk iklim yaşanır?

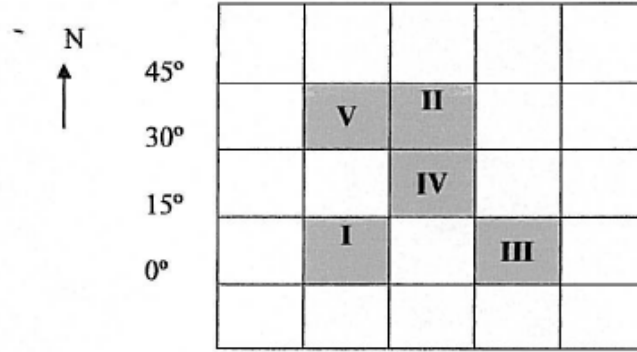

- A) I B) II C) III
D) IV E) V

6- Aşağıda verilen ölçeklerden hangisinde küçültme oranı daha fazladır?

- A) 1/5.000 B) 1/20.000 C) 1/50.000 D) 1/100.000 E) 1/1.000.000

15° 16° 17° 18°

Not: 7 ve 8. soruları yukarıdaki şekilden yararlanarak cevaplayınız.

7- Yukarıdaki şekilde 0°-15° derece kuzey paralelleri ile 17°-18° doğu meridyenleri arasında kalan yer hangi numara ile işaretlenmiş olan bölgedir?

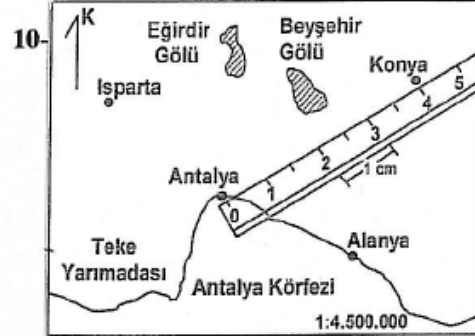
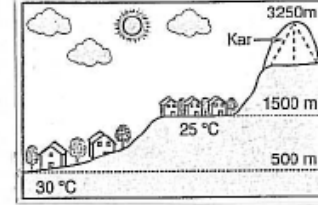
- A) I B) II C) III D) IV E) V

8- II numara ile gösterilen yerin paralel ve meridyenlere göre konumu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 15°-30° kuzey paralelleri, 16°-17° doğu meridyenleri
B) 0°-15° kuzey paralelleri, 15°-16° doğu meridyenleri
C) 0°-15° kuzey paralelleri, 17°-18° doğu meridyenleri
D) 30°-45° kuzey paralelleri, 16°-17° doğu meridyenleri
E) 30°-45° kuzey paralelleri, 15°-16° doğu meridyenleri

9- Yandaki çizimde verilen köylerin farklı sıcaklığa sahip olmasındaki temel etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Rüzgarlar B) Yükseklik C) Bitki örtüsü
D) Güneş ışınlarının geliş açısı E) Yağış biçimi

Yandaki haritada, Antalya il merkezi ile Antalya ilinin kuzeyinin bir bölümü gösterilmiştir. Antalya il merkezi ile Konya il merkezi arasındaki gerçek uzaklık kaç km'dir.

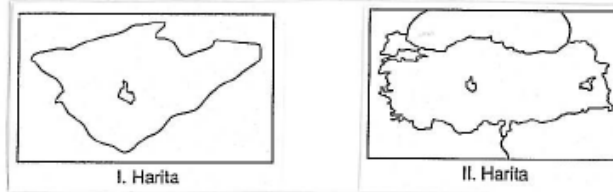
- A) 90 B) 135 C) 180
D) 225 E) 200

Not: 11. soruyu 10. sorudaki haritadan yararlanarak cevaplandırın.

11- Yukarıdaki haritaya bakıldığında; Antalya, Konya'nın yön olarak neresinde yer alır?

- A) Kuzey B) Batı C) Güney batı D) Kuzey batı E) Güney

12- Aşağıda aynı büyüklükteki kağıtlara çizilmiş I. haritada İç Anadolu Bölgesi, II. haritada Türkiye gösterilmiştir.

Türkiye'nin gerçek alanı İç Anadolu Bölgesi'ninkinden büyük olmasına rağmen, aynı büyüklükteki kağıtlara çizilmesi aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) II. Haritanın ölçeğinin daha küçük olmasıyla
B) Her iki haritanın kuş bakışı olarak çizilmesiyle
C) Her iki haritanın kullanım amaçlarının farklı olmasıyla
D) Haritaların farklı büyüklükteki yerleri göstermesiyle
E) İç Anadolu Bölgesi'nin daha küçük yüzölçümüne sahip olmasıyla

13-

Yandaki haritada, Türkiye’de görülen iklim çeşitleri ve etkili olduğu alanlar gösterilmiştir. Harita incelendiğinde, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İç kısımlarda karasal iklim yaşanır.
- B) Marmara Denizi çevresinde çoğunlukla Akdeniz iklimi görülür.
- C) Karadeniz kıyısı boyunca Karadeniz iklimi görülür.
- D) Ege kıyıları boyunca Akdeniz iklimi görülür.
- E) Ülkemizin doğu ve güneydoğusunda Karadeniz iklimi yaşanır.

Not: 14, 15 ve 16. soruları aşağıdaki haritadan yararlanarak cevaplayınız

Tarih öncesi devirlerde Anadolu’da ilk yerleşmeler

14- Haritaya bakıldığında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Antalya’da Orta Taş Devri yerleşmeleri görülür.
- B) Batı Anadolu’da Bakır Taş Devri yaşanmıştır.
- C) Anadolu’nun güneydoğusunda Cilalı Taş Devri yaşanmıştır.
- D) Yerleşmeler verimli ovalarda kurulmuştur.
- E) İstanbul Boğazı’nın iki tarafında birbirinden farklı devirlere ait yerleşmeler görülür.

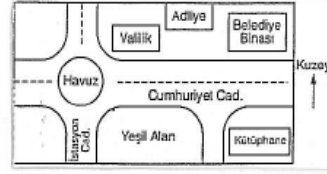
15- Kocagöz ve İkiztepe yerleşmeleri ülkemizin neresinde bulunmaktadır?

- A) Doğusunda B) Batısında C) Kuzeyinde D) Kuzey batısında E) Güneyinde

16- Ekvatora yakınlık düşünüldüğünde, haritada verilen aşağıdaki yerleşmelerden hangisinde yıl boyunca sıcaklık daha fazladır?

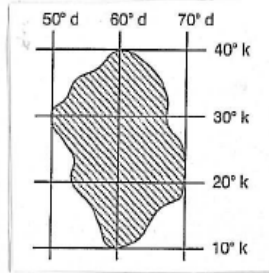
- A) Samsun B) Ankara C) Antalya D) Konya E) Van

17- Yanda, bir kent merkezinin krokisi gösterilmiştir. Krokiden yararlanarak, kent merkezi ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Havuz, caddelerin kavşak noktasında bulunur.
 B) Valilik binasının yeşil alana olan uzaklığı 5 km dir.
 C) Valilik ve adliye binası kent merkezinin kuzeyinde yer almaktadır.
 D) Kütüphane ile belediye binası arasından Cumhuriyet Caddesi geçmektedir.
 E) Kütüphane şehir merkezinin güneydoğusunda yer almaktadır.

18-

Yandaki taralı bölgenin matematik konumunun tanımlanmasında aşağıdakilerden hangisi kullanılmaz?

- A) 10° kuzey B) 20° kuzey C) 40° kuzey
 D) 50° doğu E) 70° doğu

Not: 19 ve 20. soruları aşağıdaki haritalardan yararlanarak cevaplandırın.

I.HARİTA

II. HARİTA

19- Yukarıda, eşit boylarda Marmara Denizi ve çevresinin farklı ölçeklerdeki iki haritası verilmiştir. Bu haritalara bakarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) I. Haritada ayrıntı daha fazladır.
 B) II. Haritanın ölçeği daha büyüktür.
 C) II. Haritada daha fazla yer gösterilmiştir.
 D) Edirne ve Kırklareli arasındaki uzaklık I. haritada daha fazladır.
 E) Haritalara bakılarak yüksek yerler tahmin edilemez.

20- II. Haritada Balıkesir ve Kütahya arası 3 cm'dir. Bu iki yer arasındaki uzaklık gerçekte kaç km dir.

- A) 225 km B) 200 km C) 150 km D) 100 km E) 50 km

21- Yandaki haritada I, II ve III ile numaralandırılan yeryüzü şekilleri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) I- Ada, II- Yarımada, III- Körfez
B) I- Körfez, II- Yarımada, III- Ada
C) I- Delta, II- Yarımada, III- Ada
D) I- Körfez, II- Boğaz, III- Ada
E) I- Körfez, II- Ada, III- Yarımada

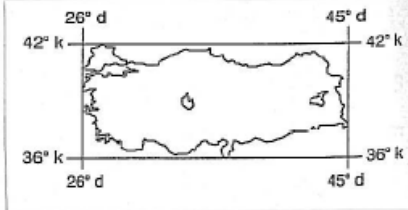

22- Yandaki dünya haritası incelendiğinde, numaralandırılmış kıtalardan hangisi yanlış olarak verilmiştir?

- A) 1- Asya B) 2- Afrika C) 3- Avrupa
D) 4- Antartika E) 5- Kuzey Amerika

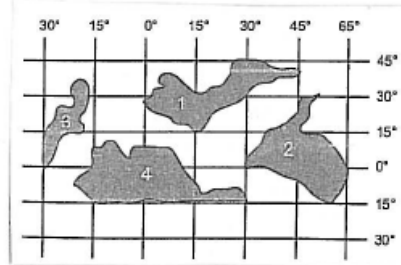
23-

Yandaki haritada Türkiye'nin uç noktalarından geçen paralel ve meridyenler gösterilmiştir. Haritaya göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

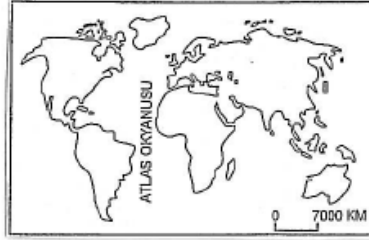
- A) Türkiye Kuzey Yarım Küre'de yer alır
B) Türkiye'nin en batısından 26° doğu meridyeni geçer
C) Türkiye Asya ile Avrupa kıtalarını birbirine bağlar
D) Türkiye'nin en kuzeyindeki paralel 42° paralelidir
E) Türkiye başlangıç meridyeninin doğusundadır

24- Yandaki şekilde numaralandırılarak gösterilen yerlerle ilgili aşağıda verilen yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Yalnızca 3 numara ile gösterilen yer Batı Yarım Küre'de yer alır.
B) 1 numaralı yerin matematik konumunun kesin tespitini yapmak mümkündür.
C) En doğusu ile en batısı arasında meridyen farkı en fazla olan 4 numaradır.
D) Paralel aralığı en fazla olan yer 2 numara ile gösterilmiştir.
E) 1 numara tamamen Kuzey Yarım Küre'de yer almaktadır.

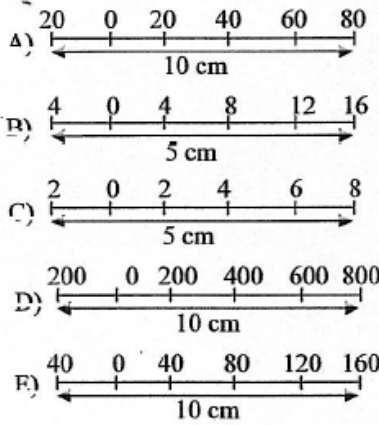
25- Aşağıdaki haritadan faydalanarak cevaplayınız.

Aşağıdaki kıtalardan hangisinin Atlas Okyanusu'na kıyısı yoktur?

- A) Kuzey Amerika
- B) Avrupa
- C) Güney Amerika
- D) Avustralya
- E) Afrika

26- 1/ 200.000 kesir ölçeğinin çizik ölçek olarak karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

27-

A

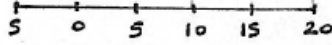
B

Yanda, bir çizimin harita özelliği gösterebilmesi için gerekli olan koşullar kavram haritası üzerinde gösterilmiştir.

Buna göre, kavram haritasında A ve B harfleriyle belirtilen kutucuklara aşağıdaki kavramlardan hangileri gelmelidir?

- A) Küçük ölçek
- B) Büyük ölçek
- C) Harita işaretleri
- D) Kuş bakışı görünüm
- E) Başlık

- Kroki
- Yön oku
- Çizgi ölçek
- Çizgi ölçek
- Büyük ölçek

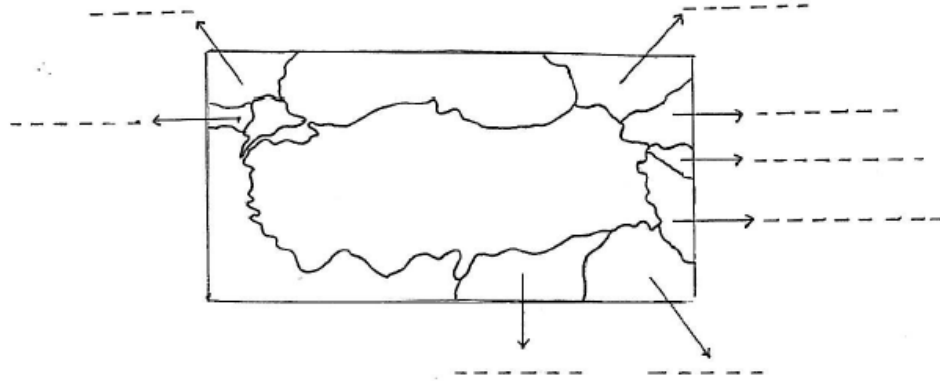
28- Yukarıdaki çizik ölçeğin, kesir ölçek olarak değeri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 1/500.000 B) 1/ 50.000 C) 1/ 5.000.000 D) 1/5.000 E) 1/500

29- Bir haritanın işaretlerini (lejandını) kullanarak dağları, ovaları, akarsuları, platoları ve gölleri tespit edebileceğimiz harita çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Siyasi Harita B) Sıcaklık Haritası C) Fiziki Harita
D) Yağış Haritası E) Jeoloji Haritası

30- Aşağıda Türkiye haritası ve sınır komşuları çizilmiştir. Oklarla işaretlenerek boş bırakılan yerlere Türkiye'nin komşularının adlarını yazın. Yaşadığınız şehri harita üzerinde işaretleyin.

Ek-3: İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme
SAYI : B.B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/29 C13
KONU : Araştırma İzni (Zühal ERTUĞRUL)

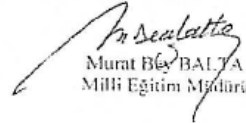
18.03.2008

VALİLİK MAKAMINA
ANKARA

- İLGİ : a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Destegine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 11.02.2008 tarih ve 624 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Zühal ERTUĞRUL'un "İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Harita ve Küre Kullanım Becerilerinin Tespiti" konulu tez çalışması ilgi (a) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup, (8 sayfa 30 sorudan oluşan) çalışmanın, ekli listede belirlenen okullarda, yönürlülük esasına dayalı olarak uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

- 4- Makamlarınızdan da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Murat BAYALTA
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
17.03.2008
Mehmet U. Ç. DOĞRU
Vali Yardımcısı

- EKLER:
1- Bilgi Testi (8 sayfa)
2- Okul Listesi (1 sayfa)

T.C.

ÇANKAYA KAYMAKAMLIĞI

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme

SAYI : D.08.4.1.1.06.02.11.312 /

KONU : Zuhal ER TUĞRUL Araştırma İzni

27.03.2008 10:38:22

3 OKUL MÜDÜRLÜĞÜNE

İlçe : a) Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğünün 19.03.2008 tarihli ve 312/27690 sayılı yazısı.
b) 18.03.2008 tarihli ve 312/27013 sayılı Valilik Onayı.

Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Zuhal ER TUĞRUL'un "*Okulda 6. Sınıf Öğrencilerinin Harita ve Kuvve Kullanım Becerilerinin Tespiti*" konulu tezi ile ilgili anketini okulumuzda uygulamasının uygun görülmesine ilişkin ilgi (b) Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Müdürlü anket örneği araştırmacıya İl Milli Eğitim Müdürlüğünce ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda tarafından çoğaltularak, araştırmacının göntürlük esasına dayalı olarak yönerge esasları çerçevesinde uygulanırılması hususunda gereğini rica ederim.

Ek : 1 Valilik Onayı

28.03.2008
312 - 418

Yazar KOÇAK
Müdürü
S. M. M. M. M.

Adres :

3.Cadde Kumrular Sokak No: 7/B

Tel : 418 68 75 - 418 84 58

Faks : 418 27 84 - 85

Web : <http://www.cankaya-meb.gov.tr>e-posta : cankaya@cankaya-meb.gov.tr